

Mezigenerační přístupy ve výchově dětí

Ivana Němečková

Bakalářská práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav zdravotnických věd
akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ivana Němečková**
Osobní číslo: **H15370**
Studijní program: **B5350 Zdravotně sociální péče**
Studijní obor: **Zdravotně sociální pracovník**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Mezigenerační přístupy ve výchově dětí**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti rodiny, výchovných stylů a jejich proměny v čase.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu metodou dotazníku, mezi rodiči současné a předchozí generace.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CIBULEC, Jindřich. Soužití tří generací. Praha: Práce, 1980. ISBN 24-062-80.

JEDLIČKA, Richard. Psychický vývoj dítěte a výchova: jak porozumět socializačním obtížím. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0096-5.

MATĚJČEK, Zdeněk. Rodiče a děti. Praha: Avicenum, 1986. ISBN 08-011-86.

MILLER, Alice. Na počátku byla výchova. Praha: Triton, 2017. ISBN 978-80-7553-304-3.

NAYAR, Usha S. Child and Adolescent Mental Health. New Delhi: Sage Publications, 2012. ISBN 978-8132109655.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Michaela Vaško

Ústav zdravotnických věd

Datum zadání bakalářské práce:

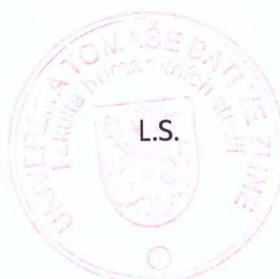
5. prosince 2018

Termín odevzdání bakalářské práce:

17. května 2019

Ve Zlíně dne 5. prosince 2018

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jana Doleželová
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 13.5.2019

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Práce na téma „Mezigenerační přístupy ve výchově dětí“ se zaměřuje na rozdíly ve způsobech výchovy dětí mezi rodiči současné generace a rodiči generace předcházející. Podává přehled z oblasti výchovy, výchovných stylů, metod jednotlivých stylů a mezigeneračních přístupů ve výchově dětí. V teoretické části konkrétně poukáží na výchovu dětí v rodině, na dopady výchovných stylů a jejich metod na jedince v dospělosti, na tresty a odměny a na role a potřebnost starší generace. Prostřednictvím kvantitativně orientovaného výzkumu zjistím nejenom jaké výchovné styly preferuje generace současných rodičů, ale také jaké výchovné styly preferovali rodiče generace předcházející. Prozkoumám také názory rodičů obou generací na používání trestů, odměn, a zda a v jaké intenzitě jsou a byly používány tresty fyzické. Závěr práce má aplikační charakter pro sociální práci.

Klíčová slova: výchova v rodině, výchovné styly, výchovné postupy, mezigenerační přístupy

ABSTRACT

Thesis “Inter-generation approach for raising children” is focusing on differences in way of raising children between parents of actual generation and parents of previous generation. It presents overview about raising, raising styles, methods of raising styles and differences in approach between generations. I was focusing on particular topic in theoretical part of my thesis. More precisely on children raising in family and impacts of different styles on individual in adulthood, on rewards and punishments and on role and necessity of older generation. I have used quantitative oriented research to find what raising styles are preferred by actual generation of parents and also what raising styles were preferred by parents from previous generation. My research also focuses on opinions of both generations on using punishments, rewards and on intensity of usage of physical punishment. Conclusion is focus on benefits for social work.

Keywords: children raising in family, children raising style, children raising methods, inter-generation approaches

Poděkování a prohlášení

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Vaško za její trpělivost, za ochotu, cenné rady, odborné vedení a za její čas. Rovněž děkuji svému příteli a rodině za podporu. Veliké díky patří i všem respondentům.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 VÝCHOVA V RODINĚ	13
1.1 RODINA	14
1.1.1 Rodina po roce 1989	15
1.1.2 Postavení seniorů v současné rodině.....	16
1.2 ROLE RODIČŮ	17
1.2.1 Výchova sama sebe	18
1.3 DĚTSTVÍ.....	18
1.3.1 Psychický vývoj dítěte	19
1.4 VÝCHOVA DĚTÍ	20
1.4.1 Najít si čas	21
1.4.2 Ideální výchova	22
1.5 POTŘEBY DÍTĚTE	22
1.5.1 Volnost	23
1.5.2 Vazba versus odpoutání	23
1.5.3 Láska	24
1.5.4 Určení hranic	25
2 VÝCHOVNÉ STYLY	26
2.1 DEMOKRATICKÁ VÝCHOVA	27
2.1.1 Výchovné postupy.....	27
2.1.2 Výsledek.....	27
2.2 AUTORITÁŘSKÁ VÝCHOVA	27
2.2.1 Výchovné postupy.....	28
2.2.2 Výsledek.....	28
2.3 LIBERÁLNÍ STYL VÝCHOVY	28
2.3.1 Výchovné postupy.....	28
2.3.2 Výsledek.....	29
2.4 NEŽÁDOUCÍ VÝCHOVNÉ STYLY	29
2.4.1 Důsledky špatné výchovy	30
2.5 VHODNÝ VÝCHOVNÝ STYL.....	30
2.6 VZÁJEMNÁ KOMUNIKACE.....	32
2.7 ODMĚNY A TRESTY.....	33
2.7.1 Použití fyzického trestání.....	34
3 MEZIGENERAČNÍ PŘÍSTUPY VE VÝCHOVĚ DĚTÍ.....	35

3.1	SPOLEČENSKÉ KLIMA OD PRVNÍ REPUBLIKY	35
3.2	PROMĚNA ROLE PRARODIČŮ	37
3.3	POTŘEBNOST STARŠÍ GENERACE.....	38
3.4	RESPEKT MEZI GENERACEMI.....	39
3.5	KOOPERACE RODIČ – PRARODIČ	40
II	PRAKTICKÁ ČÁST	43
4	PŘÍPRAVA VÝZKUMU	44
4.1	CÍL VÝZKUMU	44
4.2	VÝZKUMNÉ OTÁZKY	44
4.3	DRUH VÝZKUMU	44
4.4	VÝZKUMNÝ VZOREK A ZPŮSOB VÝBĚRU	45
4.5	DOTAZNÍK.....	45
4.5.1	Z výzkumných otázek vycházejí následující baterie otázek:	45
5	VYHODNOCENÍ ZÍSKANÝCH DAT	46
5.1	DEMOGRAFICKÉ OTÁZKY	46
5.2	VÝCHOVNÉ STYLY RODIČŮ SOUČASNÉ A PŘEDCHÁZEJÍCÍ GENERACE	49
5.3	ODMĚNY VE VÝCHOVĚ SOUČASNÉ A PŘEDCHÁZEJÍCÍ GENERACE.....	54
5.4	TRESTY VE VÝCHOVĚ SOUČASNÉ A PŘEDCHÁZEJÍCÍ GENERACE.....	59
6	SHRUTÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI A DISKUZE	86
	ZÁVĚR	89
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	91
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	96
	SEZNAM GRAFŮ	97
	SEZNAM TABULEK.....	99
	SEZNAM PŘÍLOH.....	100

ÚVOD

Ve výchově dítěte má nezastupitelnou úlohu rodina, především rodiče, ale také prarodiče. Ve výchově našich rodičů a jejich rodičů jsou rozdíly. Je to dáno změnami ve společnosti, které ovlivnily také přístupy ve výchově jednotlivých generací. Je to dáno prostředím, ve kterém děti vyrůstají, výchovnými styly a přístupy.

Hlavním cílem práce jsou mezigenerační přístupy ve výchově dětí, poukázání na to, jaké výchovné přístupy byly používány minulou generací rodičů, tedy současnými prarodiči, a současnými rodiči, a to metodou kvantitativního výzkumného dotazníkového šetření mezi rodiči minulé a současné generace, tedy rodiči a prarodiči.

Teoretická část práce je zaměřena nejprve na vymezení základních pojmů týkajících se výchovy, zejména pak na období dětství a charakteristiku tradiční a současné rodiny, dále pak na výchovné styly a mezigenerační přístupy z hlediska současných rodičů a prarodičů. V závěru teoretické části práce (třetí kapitola) je provedena komparace výchovných přístupů napříč generacemi, tedy rodič – prarodič na základě poznatků z odborných literárních zdrojů, ze kterých bylo při zpracování teoretické části práce čerpáno.

V závěru práce shrneme teoretické poznatky aplikované do současné praxe ve výchově dětí z hlediska mezigeneračního přístupu, a to z poznatků z teoretické části práce, a dále z poznatků a výsledků dotazníkového šetření v rámci praktické části práce.

Jednotlivé generace vyrůstají v odlišném prostředí, mění se přístupy ve výchově dětí. Souvisí to zejména se změnami ve společnosti, se změnami v pojetí rodiny, výchovy, ale také s vlivem technického pokroku a dalšími faktory, které mezigenerační přístupy ve výchově dětí ovlivňují.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝCHOVA V RODINĚ

Výchova je specifickým socializačním procesem, kdy se s celospolečenskými změnami mění i přístupy k výchově dětí. Celospolečenské klima se mění v průběhu několika generací, ovlivňuje názory a formativní snahy rodičů, pedagogů a ostatních, kteří s dětmi a mládeží přicházejí do styku. Pojmy výchova, formy výchovy, výchovné cíle či výchovné styly jsou vykládány velmi různě, a to jak z hlediska zacílení řízené socializace, tak z hlediska oficiálního diskurzu (Jedlička a Spath, 2017, s. 6-8).

Dále tito autoři uvádí, že výchova je „*soustavný, systematický a vědomě řízený proces, ve kterém si lidský jedinec osvojuje dovednosti, znalosti, hodnoty a postoje, které mu umožňují funkční zapojení do občanské společnosti*“. Z hlediska hodegetiky (teorie výchovy) jde o jednu ze základních pedagogických disciplín zabývající se cíli, podmínkami, metodami, formami a hodnocením výsledků řízené socializace (Jedlička a Spath, 2017, s. 9-10).

Palán definuje výchovu jako „*záměrnou, cílevědomou soustavu činností, jako proces zaměřený k relativně trvalému utváření osobnosti člověka (formování jeho základních osobnostních znaků: názorů, přesvědčení, postojů, citů), utváření podmínek umožňujících rozvoj a stimulujících snahu člověka stát se integrovanou a socializovanou osobností, vytvořit člověka jako sociální bytost*“ (Andromedia.cz,1999).

Nezastupitelnou úlohu ve výchově dítěte a v jeho správném vývoji hraje rodina. Zejména v prvních šesti letech věku dítěte se u dítěte děje mnoho změn, roste organizmus dítěte, vyvíjí se jeho psychika, dítě se učí poznávat lidi i svět kolem sebe. Výchova dítěte má svá úskalí, rodiče musí zvládnout růst dětské osobnosti, který ovlivňují svou výchovou, svým přístupem k dítěti (Matějček, 2005, s. 49-50).

I v dnešní době, v nových společenských podmínkách by měl být při výchově dítěte kladen důraz na podporu silných a pevných citových vztahů uvnitř rodiny. Měla by být dodržována pravidla odměňování a trestání, měla by probíhat citová, mediální, sexuální či spirituální výchova, a to úměrně vývoji a věku dítěte. Moudré, laskavé a smysluplné soužití rodičů, dětí a prarodičů vede ke svobodnému, zodpovědnému a šťastnému životu (Říčan, 2013, s. 98).

Výchova dítěte vyžaduje samostatné myšlení a rozhodování. Rodič (vychovatel) musí znát individualitu dítěte, ale také sám sebe, protože právě jeho osobnost je hlavním nástrojem

výchovy. Rodič musí zvolit výchovný styl, při kterém tento nástroj nejlépe využije. Jde o jeho vlastní postoje, pocity, motivy ke vztahu k dítěti, k celé rodině (Říčan, 2013, s. 74).

Ve výchově je nutný citlivý přístup rodičů, kteří by měli své děti vychovávat jak po stránce citové, tak např. po stránce sexuální, ale také k zodpovědnosti apod. Děti prožívají radosti, ale také strach a úzkost, a rodič by měl být tím, kdo je nablízku a pomůže, kdo dítě podpoří, bude s ním komunikovat (Matějček, 2013, s. 69-70).

1.1 Rodina

Rodina je základní jednotkou společnosti. I když tradiční pojetí rodiny pomalu mizí a je mnoho neúplných rodin, kde chybí jeden z rodičů, je mnoho rozvedených manželství, řada nesezdaných párů, které vychovávají děti, rodiče však budou pro dítě vždy prvotním vzorem chování a jednání, které si ponесou do dalšího svého života.

Dle Střelce (2005, s. 109) je rodina *„malá sociální skupina, která vzniká manželstvím a umožňuje vzájemné soužití mezi manželskými partnery, soužití rodičů a jejich dětí, utváření vztahů mezi příbuznými a vztahů mezi rodinou a společností“*.

Základní rodinu tvoří rodiče a děti, širší rodinu pak ostatní příbuzní (prarodiče, tety, strýcové a další). Být rodičem není jednoduché, ale je nutné se k této sociální roli postavit se vší zodpovědností, a hlavně s láskou a porozuměním dítěti. Každá rodina se setkává s radostmi, ale také starostmi a problémy, které musí řešit. Při prožívání radostí a příjemných věcí by měla být rodina pospolu tak, jako při starostech a řešení problémů. Dítě by nikdy nemělo mít pocit, že je samo, ale mělo by vědět, že rodina je tu vždy pro něj, že mu vždy poskytne podporu a pomoc v případě potřeby (Matějček, 2017, s. 25).

V rodině dochází k následujícím jevům:

- k formování osobnosti dítěte
- ke tvorbě lidského kapitálu
- k výchově
- k růstu budoucích generací (MPSV, 2005).

1.1.1 Rodina po roce 1989

Rodina je jednou ze základních jednotek naší společnosti. Ke změně rodiny dochází se změnami ve společnosti. Zejména po roce 1989 působilo na rodinu mnoho proti rodinných tlaků (konzumní orientace, flexibilní a disponibilní pracovní síla) i nových rizik (nezaměstnanost, chudoba, sociální vyloučení), měnily se role muže a ženy v rodině, oslabovala se zejména role muže coby živitele a otce (MPSV, 2005).

Současná česká rodina prochází změnami, nové modely rodinného chování vyplývají z vnějších a vnitřních podmínek fungování rodiny. Je to:

- **vyšší věk rodičů** (odkládání mateřství na pozdější dobu)
- **nižší počty dětí v rodinách** (nízká porodnost)
- **narůstání počtu vícegeneračních rodin** (Rabušicová a kol., 2011, s. 26).

Co se týče žen matek, tyto jsou pak stále znevýhodňovány zejména na trhu práce, a i přesto, že vykonávají stejnou práci jako muži, mají nižší výdělků. Tuto skutečnost dokresluje ještě vysoká rozvodovost, nárůst podílu neúplných rodin, rodin s nezaopatřenými dětmi, a také se mění podmínky pro život rodin z hlediska státu (MPSV, 2005).

Stoupají nároky na pracovní výkon, na pracovním trhu se uplatňují především lidé, kteří omezují svůj osobní, a tedy i rodinný život. Je proto nutné podporovat rodinu ze strany státu, neboť jde o významnou sociální investici do budoucího rozvoje celé společnosti. Je nutné, aby docházelo ke změně celkové společenské atmosféry (MPSV, 2005).

Mladí lidé odkládají sňatky i rodičovství, potýkají se se socio-ekonomickými překážkami, s nízkou podporou státu. Je nutné podporovat např. práci na zkrácený úvazek, pružnou pracovní dobu, práci z domova a další. V posledních letech se zájem o rodinu ze strany státu opět zvyšuje, byla zavedena např. rodičovská dovolená otců a další opatření pro podporu rodiny. Problémem je však např. nedostupnost vlastního bydlení pro rodiny s nízkými a středními příjmy, vysoké jsou také náklady na bydlení, je nutné vytvářet příznivé a bezpečné prostředí pro rodiny s dětmi (MPSV, 2005).

Nejdůležitější osobou je zpočátku pro dítě matka, která je zodpovědná za adekvátní uspokojování potřeb dítěte. Později je pro dítě čím dál důležitější také otec, případně sourozenci a ostatní rodinní příslušníci, prarodiče, ostatní okolí. Dítě a jeho vývoj ovlivňuje rodinné

prostředí, tedy např. zda je rodina úplná či nikoliv, zda zde panuje soudržnost, jaký je socioekonomický standard rodiny apod. (Peterková, 2014).

I v dnešní době si nastávající otcové přejí jako prvního potomka většinou chlapce, nastávající maminky většinou holčičku, ale všichni shodně uvádějí „hlavně, aby to bylo zdravé“. Současný svět je uspěchaný, děti jsou ovlivněny moderními technologiemi. Pěstování vzájemného vztahu rodičů a dětí je však neodmyslitelnou součástí spokojeného rodinného života, spokojených dětí, milujících rodičů a milovaných dětí, ale také milujících a milovaných prarodičů.

1.1.2 Postavení seniorů v současné rodině

Senioři v současné době již neprožívají klidné a pasivní stáří, ale jsou naopak většinou aktivní. I když i v dnešní době panují vůči starým lidem předsudky, nejsou tito ohrožením národního životního standardu mladších generací, nejsou nepotřebnými a nesamostatnými, ale plně se integrují do společnosti. Negativní společenské klima vůči seniorům se často prolíná i do jejich postavení v rodině, upadá mezigenerační solidarita a rodinná pospolitost (MPSV, 2005).

Během rodinného života všechny jevy a procesy napomáhají oboustrannému přenosu poznatků, zkušeností a postojů v rodině. Jde o sociální učení, které je uskutečňované v rodinném životě, v situacích, které rodinný život přináší, v interakcích a společných každodenních činnostech všech zúčastněných, tedy dětí, rodičů i prarodičů. Proměna rodiny i nové rodinné modely vyplývají z vnitřních a vnějších podmínek fungování rodiny (vyšší věk rodičů, nižší počty dětí v rodině, narůstání počtů vícegeneračních rodin) (Rabušicová, 2011, s. 98).

V mnoha rodinách jsou senioři přítěží, a to zejména z důvodu špatného zdravotního stavu a nesoběstačnosti, kdy potřebují péči a podporu rodiny či blízkých. V některých rodinách převládá vůči seniorům lhostejnost, rodinné svazky jsou oslabovány, staří lidé jsou často „odkládáni“ do ústavní péče, což není dobrým vzorem chování dětem, které bývají svědky tohoto nevhodného chování rodičů k prarodičům. Je proto nutné posilovat status seniorů ve společnosti a jejich postavení v rodině (MPSV, 2005).

Je nutné podporovat také aktivní přístup ke stáří u samotných seniorů, aktivně je zapojovat do společenského života (sociální, ekonomické, kulturní i dobrovolné aktivity), informovat více o problematice stárnutí a stáří, podporovat mezigenerační solidaritu (MPSV, 2005).

Prarodiče by měli být zapojováni do výchovy dětí, měli by však respektovat výchovný přístup rodičů k dítěti.

Současná společnost se orientuje spíše na individualitu, profesní seberealizaci, vzdělávání, výkon a flexibilitu, což má vliv na vztahy mezi partnery i mezi generacemi v rodině. Měly by převládat vzájemný respekt a úcta, odpovědnost za zabezpečení potřeb všech členů rodiny. Soudržnost rodiny je zdroje ochrany při nepříznivých životních situacích, stimuluje osobnostní vývoj jedinců, kdy soudržná rodina je schopna lépe zvládat různou zátěž (MPSV, 2005).

V kontextu demografického stárnutí populace je důležité vytvářet prostor k vytváření a udržování stabilních rodinných vztahů a vazeb. Prarodinná politika by měla být zaměřena na zvyšování kvality služeb pro rodiny, na vytváření a podporu materiálních podmínek pro potencionální rodiče, pro rodiny s dětmi, pro rodiny s nezaopatřenými dětmi. Ze strany státu je v současné době např. možnost uplatňování daňového zvýhodnění rodin s dětmi, slevy ve veřejném a soukromém prostoru apod. (speciálně zaměřené akce, nabídky kurzů a další) (MPSV, 2005).

Rodina by měla být místem přirozené mezigenerační solidarity a upevňování soudržnosti. Senioři – prarodiče přispívají k výchově dětí, předávají své zkušenosti mladší generaci, zprostředkovávají jí základní lidské hodnoty, avšak zároveň potřebují při snížené soběstačnosti pomoc a podporu rodiny. Stárnoucí člověk by neměl být jen objektem péče, ale měly by mu být vytvářeny podmínky pro jeho co nejdélejší a plnohodnotný, samostatný život. Mělo by být zároveň pečováno o pečující, a to např. v systému důchodového pojištění (MPSV, 2005).

1.2 Role rodičů

Rodič by neměl přikazovat, ale měl by vést, ukazovat správnou možnou cestu, měl by dítěti naslouchat. Dítě i rodič se musí vyrovnávat s prvními zkušenostmi v kolektivu vrstevníků, s pocity méněcennosti svých dětí a s dalšími úskalími ve výchově dítěte. Důležitá je trpělivost, laskavost a porozumění ze strany rodiče (Matějček, 2013, s. 69-70).

Rodiče by neměli plnit za své děti jejich povinnosti, měli by být ve výchově důslední a vést dítě k samostatnosti. Výsledkem této výchovy bude člověk morálně zralý, zodpovědný a samostatný. Při výchově se rodiče potýkají s neposlušností svých dětí, se vzdorem, s kázeňskými prohřešky, na které musí reagovat vhodným způsobem. Důležitými pro výchovu dětí nejsou však jen rodiče, ale také sourozenci dítěte, jeho prarodiče – babička a dědeček, pedagogové v mateřské či základní škole (Pekařová, 2006, s. 113).

Rodiče by měli dítě vhodným způsobem připravit na školu, na plnění povinností, na určitý řád a autoritu pedagogů. Výchova dítěte probíhá od jeho narození. Rodina by měla být pro dítě místem bezpečí a jistoty. Výchovným vzorem jsou pro dítě jeho rodiče, od nich přebírá vzorce základní chování a jednání (Pekařová, 2006, s. 113).

Je nutné, aby rodiče pomáhali dětem orientovat se v současném světě, v mezilidských vztazích, aby jim pomohli a podporovali jej v procesu jeho socializace, jeho zařazení se do společnosti. Život je plný radosti, ale také starostí a nástrah, a jen zodpovědný a vyrovnaný jedinec se bude umět s nastalými životními situacemi vypořádat a řešit je (Kapuciánová a kol., 2014, s. 96).

1.2.1 Výchova sama sebe

Z hlediska výchovy je nutné začít ne od dítěte, ale od samotných rodičů. Rodiče se musí naučit lépe porozumět svým emocím, aby byli schopni vést své dítě k empatii, a to pomocí zdravých hranic a jasné komunikace. Rodiče musí pečovat o emocionální vztah se svým dítětem, a tím docílit opravdové a trvalé změny (Markham, 2015, s. 11).

Pokud má rodič s dítětem tento zásadní vztah, pak mu nepotřebuje vyčítat, vyhrožovat, uplácet jej ani trestat. Důležité je zejména umění seberegulace, napojení se na dítě, vytváření hlubokého vztahu. Také je zásadní koučink, nikoliv kontrola a žít s dětmi v harmonii, především nekřičet (Markham, 2015, s. 11).

1.3 Dětství

Dětství je pro většinu lidí nejhezčím bezstarostným obdobím života. Základem pěkného dětství je fungující a milující rodina, rodiče, kteří se dítěti věnují a snaží se o jeho všestranný rozvoj, ale také dobré vztahy se sourozenci, s prarodiči.

Jak bylo uvedeno již výše, domov a rodina by měly být pro dítě přístavem bezpečí a jistoty. Bohužel ne všechny děti mají to štěstí žít ve spokojené rodině, mnohé lásku a porozumění rodičů nepoznají, naopak v některých nefungujících rodinách může docházet k domácímu násilí, kterého jsou děti svědkem anebo je pácháno násilí přímo na dítěti, jsou děti týrané, zanedbávané či zneužívané.

Je důležité, jaký vztah k sobě samému, k okolnímu světu, ke svému tělu, k rodičům a prarodičům či sourozencům si dítě vybuduje. Základem života je svoboda, výsledkem života je růst osobnosti, smyslem je radost ze života (Hicks, 2010, s. 99).

Dítě si bere vzory chování od rodičů, postupně se socializuje do širší společnosti, do kolektivu svých vrstevníků, později do pracovního kolektivu. Od dětství získává zkušenosti, dovednosti a schopnosti, rozvíjí se po fyzické i psychické stránce, utváří si svou identitu, svůj hodnotový žebříček. Výchova je důležitá pro rozvoj dítěte, ovlivňuje jej do dalšího života.

Každé dítě je jiné, vyrůstá v různém prostředí a je různě vychováno. Jsou děti extrovertní, introvertní, každé má jiný talent, nadání, vlohy. Např. introvertní děti by si měly pomocí rodičů a jejich výchovy uvědomit sílu své povahy. Tyto děti jsou většinou dobrými posluchači, jsou ve větším kontaktu se svým vnitřním světem, dovedou navazovat hluboké vztahy (Cain, 2018, s. 65-67).

1.3.1 Psychický vývoj dítěte

Dětské chování je určeno stupněm vývoje dítěte, ve kterém se dítě právě nachází, a také jeho temperamentem, charakterem a řadou dalších faktorů. Každé dítě je jedinečné, je individualitou, a jako k takovému je k němu nutno přistupovat, rozvíjet především jeho silné stránky (Rogge, 2007, s. 15-16).

Jedlička a Spath (2017, s. 68), poukazují na skutečnost, kdy v průběhu psychického vývoje dítěte může dojít:

- k socializačním poruchám
- k emočním problémům
- k dynamické duševní chorobě
- k problémům výchovy v rodině a ve škole
- k problémům v navazování vztahů

- k problémům se sebezpojetím, se socializací či se schopností zvládat problémy.

Vývoj a rozvoj dítěte ovlivňuje významně prostředí, do kterého se rodí, ale také pořadí, ve kterém se narodí, což platí zejména u prvorozených, ten se musí vzdát role jedináčka, musí se rozdělit o přízeň a lásku rodičů se svým sourozencem. Pro mnoho dětí je to bolestná zkušenosti, která působí v některých případech na psychiku dítěte, a to zejména tehdy, kdy se dítěti nedostává podpory od nejbližší, je odstrkováno, není s ním po narození sourozence komunikováno vhodným způsobem. Prvorozené děti mohou díky své dětské frustraci prožívat úzkosti, strach a obavy. Důležitý je z tohoto hlediska věkový rozdíl mezi sourozenci (Prekop a Schweizer, 2015, s. 17).

Při narození sourozence je dítě, dosud jedináček, vystaven často traumatickým situacím. Příchod sourozence pro něj znamená ztrátu výlučnosti, a je nutné na příchod sourozence do rodiny dosavadního jedináčka připravit, komunikovat s ním, vysvětlit mu, že ho budou rodiče mít stále stejně rádi, vysvětlit mu postavení prvorozeného v systému rodiny (Prekop, Schweizer, 2015, s. 101).

Dítě často soupeří se sourozencem, může se projevit žárlivost. Na všechny tyto podněty by měli rodiče včas reagovat, s dítětem komunikovat a stávající problémy řešit vhodnými výchovnými prostředky a přístupy. Mravokárné poučování, okřikování a ponechání dítěte bez pravidel nevede k jeho odolnosti vůči zátěži, ani k potřebné sebedůvěře a k životní spokojenosti, ale právě naopak (Jedlička a Spath, 2017, s. 68).

Se všemi těmito faktory se musí rodiče dítěte vypořádat, vést dítě k plnohodnotnému a spokojenému životu.

1.4 Výchova dětí

Rodiče by měli doprovázet své dítě správným způsobem do dospělosti, vést jej. Vychovávat dítě znamená respektovat jeho dětskou osobnost, a to se všemi jejími zvláštnostmi, bezpodmínečně dítě přijmout jako člena rodiny, vychovat z dítěte silnou osobnost s kreativním myšlením, se silnou vůlí a odolností, s optimistickým životním postojem a dávat mu veškerou svou pozornost a lásku (Prekop a Schweizer, 2015, s. 11-13).

Dětské chování je určeno stupněm vývoje dítěte, ve kterém se toto právě nachází, a také jeho temperamentem, charakterem, individualitou. Hlavním úkolem rodičů je provádět dítě všemi

etapami jeho osobnostního vývoje, respektovat jeho individualitu, nezasahovat do jeho individuálního tempa. Rodiče by měli přijmout dítě takové, jaké je. Dítě by mělo vyrůstat a postupně se rozvíjet v sociálním prostředí stabilní rodiny (Rogge, 2007, s. 16).

Výsledkem rané zkušenosti dítěte je tzv. bazální (základní) osobnost. Jedná se buď o důvěřivost či nedůvěřivost, o jistotu či úzkostnost apod. Od těchto bází se poté odvíjejí další psychické vlastnosti dítěte, jako je tvořivost, optimismus anebo závislost, agresivita a další (Peterková, 2014).

Svému dítěti by měli rodiče důvěřovat, měli by jej bezpodmínečně milovat. Při výchově dítěte by neměl dominovat ani rodič, ani dítě, mělo by jít o vzájemnou úctu a respekt, nikoliv o manipulaci, ovládání a mentorování. Ovládání, manipulace a tresty v dnešní době ve výchově nefungují, špatných výchovných vzorců se lze zbavit a růst společně se svými dětmi. Důležité je vzájemné porozumění, důvěra, vzájemná komunikace. Dítě by se nemělo bát přijít za rodičem s čímkoliv (Aldort, 2010, s. 9).

1.4.1 Najít si čas

Sklobit rodinný život s životem profesním není lehké. Dítě potřebuje oba rodiče, otcové se však mohou cítit z domácího života vyloučení a často utíkají raději do zaměstnání, čímž se zvyšuje jejich odstup od rodiny, zejména od dětí, kterým se v mnoha rodinách věnuje spíše matka. Otec by se však na životě rodiny a na výchově dětí měl podílet stejným dílem. Mezi rodiči je nutná dohoda. Otcové by neměli utíkat z rodinného života, měli by dělit práci a rodinu stejným dílem, i když v zaměstnání tráví lidé většinu svého volného času (Rogge, 2007, s. 241).

Oba rodiče by si měli udělat na děti čas, uvědomit si svůj vztah k vlastním dětem, ujasnit si, co jim chtějí předat, kterých negativních zkušeností např. z vlastního dětství by své děti chtěli uchránit a neopakovat je. Nezáleží na tom, kolik času rodiče s dětmi tráví, ale jak intenzivně se jim věnují. Děti potřebují svým rodičům povyprávět, co celý den dělaly, jak se měly, co prožily. A i když jsou rodiče zaneprázdněni pracovně, mohou si každý den udělat chvilku a dětem se věnovat. Vhodné je zavést určité rituály a trvat na nich, což vede k upevnování vzájemných vztahů v rodině, mezi rodiči a dětmi, a také prarodiči (Rogge, 2007, s. 240-241).

1.4.2 Ideální výchova

Rodiče chtějí vychovávat své děti co nejlépe, aby z nich vyrostli slušní, sebevědomí lidé. V mnoha z nich je však stále zakořeněna tendence k výchově k poslušnosti, jako to bývalo běžné dříve. Opakem poslušnosti není neposlušnost, vzdorovitost, ale zodpovědnost za svoje chování, za jeho následky. V dítěti je nutné vhodným způsobem a přiměřeně věku dítěte postupně budovat systém jeho vlastních hodnot, kterými se bude v dalším životě řídit (Kopřiva, 2008, s. 96).

Snad každý otec a matka, chtějí být dobrými rodiči, na tuto roli neexistují žádné příručky, testy. Je však jisté, že výchova bez lásky je spíše drezúrou. Rodičem se může stát každý, kdo je k tomu biologicky vybaven, výchova dítěte je však dlouhý a složitý proces. Dítě by mělo mít v rodičích jistotu citového zázemí (Kopřiva, 2008, s. 196).

Dle mého názoru ovlivňuje výchovu dítěte řada faktorů, a to např. počet dětí v rodině, rodinné vztahy a vazby a další. Prarodiče mohou a často také pomáhají s výchovou vnoučat, což je přínosem pro rodinu a její soudržnost, i zde by však měly být jasně vymezené hranice, neměla by být podryvána autorita rodičů apod.

Rodičem se člověk nerodí, ale stává se jím v okamžiku narození dítěte. Jde o obtížnou a náročnou cestu, která dává člověku šanci otevřít se, naučit se vzájemnému respektu, úctě, bezpodmínečnému přijetí, kdy rodič sbírá moudrost, rozkvétá. S dítětem získává odvahu, dochází k upevnování emoční inteligence, k budování vztahu mezi rodičem a dítětem. Ve správném vztahu se mohou rozvíjet nejen děti, ale také rodiče, lze nalézt rovnováhu v rodině i v životě. Stát se skutečně vědomým rodičem je pro dítě ten nejlepší dárek (Tsabaryová, 2018, s. 21).

1.5 Potřeby dítěte

Má-li vyrůst z dítěte jedinec psychicky zdatný a zdravý, musí být uspokojeny nejen jeho potřeby biologické (teplo, strava apod.), ale také potřeby psychické. Jedná se o životně důležité potřeby, které by měly být uspokojovány v dostatečné míře a ve správný čas (Matějček, 2013, s. 38).

Matějček (2013, s. 38–39), uvádí tyto základní potřeby dítěte:

- potřeba určitého množství, kvality a proměnlivosti vnějších podnětů

- potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech
- potřeba prvotních citových a sociálních vztahů
- potřeba identity
- potřeba otevřené budoucnosti neboli životní perspektivy

1.5.1 Volnost

Dle Aldolrta (2010, s. 59), by vztah rodičů a dětí měl být rovnocenný, měla by v něm být vzájemná úcta a respekt. Rodiče by měli dát svým dětem volnost v rozhodování, co je správné, co ne. Děti jsou přirozeně naprogramované, pokud se jim něco povede, tak je to těší, a v tom případě by měly být rodiči chváleny. Dříve či později přijdou přirozenou cestou na vhodné vzorce chování, naučí se je používat v běžném životě. Dítětem nesmí být manipulováno, nesmí být ovlivňováno a trestáno, dítěti je tím vnučován mnohdy nedokonalý model.

Také výše zmíněný autor poukazuje na volnost, kterou děti potřebují k naplňování svých potřeb, k samostatnému rozhodování, k budování vlastního sebevědomí, sebedůvěry, ale také sebeúcty. Jen to dítě, které má možnost jednat smysluplně, z radostí a láskou, a nikoliv ve strachu nebo ze vzteku může samo směřovat již od dětství svůj život vhodným směrem. V této souvislosti lze zmínit metodu S.A.L.V.E., tj.:

- **Separate** (oddělení)
- **Attention** (pozornost)
- **Listen** (naslouchání)
- **Validate** (uznání)
- **Empower** (povzbuzení).

Tato metoda pomáhá rodičům v orientaci na dítě a dítěti opustit emoce a řešit situaci efektivně po svém (Aldolrt, 2010, s. 59).

1.5.2 Vazba versus odpoutání

Přilnutí k matce v raném dětství a postupné oddělení je nezbytnou podmínkou schopnosti dítěte navazovat mezilidské vztahy a žít plnohodnotným životem. Nedostatečné anebo neexistující přilnutí dítěte k matce anebo předčasné odloučení může mít nedozírné důsledky na

další život dítěte, tak jako i silné splynutí matky a dítěte, které brání dítěti v navazování dalších vztahů, v začlenění se do širších sociálních skupin (Rufo a Townsend, 2009, s. 122).

V životě dítěte jsou důležité dvě základní fáze:

- **orální** – dítě je v období do jednoho a půl roku úzce spojeno s matkou, jde o tělesně – duševní symbiózu s matkou dítěte, dítě má pocit bezpečí, vzniká nenapodobitelné pouto, jde o ochrannou péči
- **anální** – *dítě* si utvrzuje své „já“ na vzoru „ty“, rozpoznává své silné a slabé stránky, zkouší, zda může odporovat svým rodičům (Prekop a Schweizer, 2015, s. 78-91).

Dítě by se mělo naučit konfrontace se zlostí s tím, že musí projít i určitým zklamáním, že je i přes všechny problémy bezvýhradně rodiči přijímáno. Mezi základní potřeby dítěte patří zejména vazba versus odpoutání a bezpečí versus touha se prosadit (Prekop a Schweizer, 2015, s. 78-91).

Tyto dvě základní potřeby se prolínají, ovlivňují, jedna bez druhé se neobejde. Člověk se nemůže odpoutat, pokud nebyl předtím spoután, nemůže se prosadit, pokud nemá jistotu, že se může vrátit zpět do hnízda. Každý člověk potřebuje vazbu na druhé lidi, zejména na příslušníky své vlastní původní rodiny, ale zároveň se musí neustále odpoutávat od svého dětství, mládí, rodičů, od svých vlastních dětí, od pracovního života a nakonec i od sebe samého (Prekop a Schweizer, 2015, s. 79-80).

1.5.3 Láska

Základem fungující rodiny je láska. Je proto nutné ji umět sdělovat a projevovat, a to zejména dětem. Dle Chapmana a kol. (2010, s. 66), existuje pět jazyků lásky, a to:

- **fyzický kontakt**, kterým může rodič vyjádřit svou fyzickou blízkost a něhu dítěti
- **slova ujištění**, kterými oceňují rodiče hodnotu dítěte
- **pozornost**, kdy se rodiče dokáží vcítit do nejhlubších vnitřních prožitků dítěte a vyjádřit mu svou duševní blízkost
- **dárky**, kdy dítě zahrnují rodiče drobnými maličkostmi s cílem dítě potěšit
- **služby nejbližším a ostatním lidem**, kdy rodiče děti obklopí praktickou péčí.

Láska a respekt je jednou z podmínek úspěšné výchovy dítěte, tzn. nemanipulativní přístup k výchově a vzdělávání dítěte. Mocenské prostředky ve výchově dítěte mají svá negativa, mají dopad na sebeúctu dětí, mohou vést jen k poslušnosti namísto budování zodpovědnosti a samostatnosti u dítěte. Rodiče by se k dětem měli chovat partnersky, tedy jako k dospělým, ale v mezích rodičovské autority, dát dětem pocit, že si jich váží, že je respektují. Dítě by mělo být vychováváno v rovnocenného člena rodiny, v partnera, ale zároveň při stanovení jasných hranic chování dítěte, při zachování autority a respektu dítěte k rodiči (Kopřiva, 2008, s. 102-104).

1.5.4 Určení hranic

Neměli bychom zapomínat, že děti potřebují určité hranice, ale takové, mezi kterými se budou cítit dobře tak, aby se mohly rozvíjet podle své vnitřní motivace, podle své zralosti. Základem úspěchu při výchově dětí a při soužití s nimi je vytvoření vhodného prostředí, respekt k jejich vlastním životním procesům a potřebám (Wild a Townsend, 2010, s. 113).

V posledních letech stojí dítě ve středu pozornosti více, než je tomu zdrávo. V Evropě přibývá jedináčků, narůstá také rodičovský narcismus, který se projevuje touhou rodičů, aby jejich dítě vynikalo a bylo úspěšné, ale také schopnost klást na dítě zdravé nároky a vést jej k zodpovědnosti. Mezi rodičovskou autoritou a spontánním růstem dítěte, mezi aktivním výchovným zasahováním a svobodou dítěte by měla být rovnováha, což je nezbytné pro další samostatný život dítěte v dospělosti. Pokud jsou dětem zdravě vymezené hranice, pak budou schopné respektovat pravidla mezilidského soužití ve společnosti (Cencini, 2016, s. 105-106).

Jak je zřejmé z výše uvedeného, výchova je složitý a dlouhodobý proces, kterým prochází každý rodič dítěte, ať už menším či větším dílem. Na výchově dítěte by se měli rovným dílem podílet oba rodiče, v mnoha rodinách však vyrůstají v dnešní době děti pouze s jedním rodičem, což může jeho výchovu a další vývoj ovlivnit. Pro správný rozvoj dítěte je důležitý jak mužský, tak ženský vzor.

2 VÝCHOVNÉ STYLY

Výchovné styly lze chápat jako soubory procesů ve výchově, kdy důležitými momenty jsou zejména způsoby komunikace mezi dospělými a dětmi, emoční vztahy mezi nimi, požadavky a způsoby, jakými je rodiče kladou na své děti, ale také jejich způsob kontroly (Čáp a Mareš, 2007, s. 303).

Jednotlivé styly výchovy se liší podle generací. Generace současných prarodičů vyrůstala na odlišných základech, kdy panovala úcta a respekt k rodičům, kdy byly používány i fyzické tresty při výchově dětí. Se změnami ve společnosti docházelo postupně také ke změnám ve výchově dětí, měnily se výchovné styly. Současná generace rodičů vyrůstala již po tzv. sametové revoluci, po svržení komunistického režimu, kdy došlo k nejvýraznějším změnám ve společnosti. Odlišně vyrůstá již generace současných dětí. Nejen při výchově dětí je vždy nejdůležitější vzájemná komunikace, schopnost naslouchat, respektovat názory druhých, mít úctu ke starší generaci.

Prekop a Schweizer (2014, s. 201) poukazují, že v současné době je stále více rodičů ve výchově svého dítěte bezradných. Dítě potřebuje jasně vymezené hranice. Dítě má však své potřeby, chce poznávat, napodobuje své rodiče, a to často nepřiměřeným způsobem, který je mu však nutné ze strany rodičů vysvětlit. Děti musí mít v rodičích oporu, aby se mohly nerušeně vyvíjet, a nejúčinnějším nástrojem výchovy je příklad. První vzorce chování pozoruje dítě u svých rodičů, nebývá však pasivním divákem, ale na své okolí reaguje. Dítě by mělo pochopit jednoznačné „ne“ a jednoznačné „ano“, buduje se tím u něj základ svědomí.

Jsou to především rodiče, kteří svým výchovným působením ovlivňují další život svého dítěte, jeho úspěšnost či neúspěšnost v životě. Člověk je tvorem společenským, je předurčen k životu v lidské společnosti, začleňuje se do ní pomocí rodičů, prarodičů, blízkých. Výchovou je připravováno dítě na fungování mezi ostatními lidmi, je socializováno. Sociální zkušenost má na další osobnostní vývoj dítěte značný vliv. Nejdůležitější jsou dle odborníků první tři roky v životě dítěte, a je to právě rodinný styl výchovy, který určuje osobnostní rysy dítěte (Peterková, 2014).

Výchovné styly jsou rozlišovány podle míry kontroly dítěte a míry projevované lásky k dítěti ze strany rodičů, tedy zda je dítě řízeno přísně anebo je mu dán prostor pro vlastní vyjádření, zda je přijímáno v rodině rodiči pozitivně anebo zda je odmítáno.

2.1 Demokratická výchova

Demokratická výchova je založená na akceptování dítěte, na výchově s láskou, kdy je dítě podporováno k aktivitě, k nezávislosti, ke tvořivosti a otevřenosti, k asertivitě, k emoční vyrovnanosti, cílevědomosti a k dobrému fungování ve společnosti. Je mu dopřána svoboda, základním prvkem tohoto výchovného stylu je demokratičnost, mírné tresty, podpora sounáležitosti s rodinou, podíl dítěte na rozhodování (Peterková, 2014)

2.1.1 Výchovné postupy

Mezi typické výchovné postupy demokratické výchovy patří:

- **vysvětlování a přesvědčování** – především jde o to, aby dítě pochopilo to, co od něj žádáme a také důležitost našich požadavků. Jakmile dítě pochopí náš požadavek, je vhodné jej dále přesvědčit o správnosti a o tom, proč tomu tak je
- **rada** – pokud si s dítětem hrajeme nebo ho koupeme, je právě tato situace vhodná pro dávání rad. Rady může poskytovat v podstatě při jakékoliv společné činnosti, ale je vhodné se zaměřit na tón, který použijeme. Doporučuje se spíše tón laskavý před tónem přísným
- **prosba** – dává dítěti možnost volby a je pro dítě mnohem přijatelnější než rozkaz
- **povzbuzení** – volíme často a již od útlého věku. Dítěti dodává sebedůvěru a motivaci pro dosažení cíle
- **rozkaz** – rozkazy používáme v případech, kdy jsou mírnější formy dítětem neakceptovány, nebo pokud dítěti hrozí nebezpečí. Pro účelnost je vhodné, aby byly stručné a jasné (vasedeti.cz, 2009).

2.1.2 Výsledek

Dítě je aktivní, stává se nezávislou, tvořivou, otevřenou, asertivní, emočně vyrovnanou a cílevědomou bytostí. Je schopné dobrého fungování ve společnosti (psyx.cz, 2014).

2.2 Autoritářská výchova

V této výchově děti často uslyší větu typu „Protože jsem to řekl“, jakmile se zeptají proč. Rodiče nikdy nediskutují s dítětem o ničem. Převládají příkazy, zákazy, rozkazy. Dítě je neustále usměrňováno, negativně hodnoceno a nejsou brány v potaz individuální potřeby a

respektování jeho práv. Dospělí velmi často vyvíjí nátlak na dítě a není mu ponechán prostor pro vlastní tvořivost. Často nejsou vyslyšeny ani jeho názory. V této přísné a nekompromisní výchově není vybudován přátelský, láskyplný vztah, ale naopak vztah chladný až nepřátelský (verywellfamily.com, 2018).

2.2.1 Výchovné postupy

Mezi typické výchovné postupy autoritářské výchovy patří:

- **tresty** – mezi nejčastější tresty řadí Koldeová (2015, s. 22) „*verbálne pokárhanie, ponižovanie, ignorovanie a mlčanie, hrozby, zákazy a práca*“.
- **tělesné tresty** – pokud používáme fyzické tresty, musíme počítat s různými reakcemi. Každé dítě je individuum. Používání tělesných trestů je považováno za primitivní výchovný zásah, který nemá pro dítě žádnou výchovnou hodnotu. Jejich efekt je krátkodobý a mohou dítěti způsobit vážnou poruchu, vyvolat agresivitu a jsou pro dítě velmi ponižující (Koldeová, 2015, s. 26, 27).

2.2.2 Výsledek

Může se objevit agresivita jak vůči sobě, tak i k okolí. Dítě většinou není schopno kompromisů. Takové děti bývají neurotické, ostýchavé a hádavé. Mají velké problémy ve společenském životě (psych.cz, 2014).

2.3 Liberální styl výchovy

Liberální styl výchovy se vyznačuje především nejasnými pravidly či normami. Může se stát, že pravidla v takovéto rodině ani neexistují. V rodině chybí důslednost. Pokud již rodiče pravidla stanoví, často vznikají nahodile, jsou nezávazná a nekontroluje se jejich dodržování. Rodiče často nechávají nevhodné chování svých dětí bez povšimnutí a neradí se s dítětem pouštět do konfliktu. Sami rodiče mají rádi volnost a vyhýbají se rutině.

2.3.1 Výchovné postupy

Mezi typické výchovné postupy liberální výchovy patří volnost, emoční podpora dětem, akceptovatelnost až podřízenost dětem.

2.3.2 Výsledek

Děti neznají pravidla ani hranice, mohou být citově rozladěné, nezralé a v jejich životě si připadají ztraceně a nejistě. Také mohou být nespolehlivé, chybí jim pocit zodpovědnosti. Děti mohou působit nevychovaně, protože si dělají, co chtějí (sancedetem.cz, 2019)

2.4 Nežádoucí výchovné styly

V posledních letech je uplatňováno v mnoha rodinách tzv. uvolněné rodičovství, kdy je v popředí zacházení s emocemi dítěte, naslouchání rodičovské intuici, vyvážené uspokojování potřeb nejen dítěte, ale celé rodiny, pozornost věnovaná dítěti, zvyšování jeho psychické odolnosti. Snaha o dokonalost, o maximální bezpečí a optimální rozvoj schopností dítěte vede často k vyčerpaným rodičům a k přetíženým dětem (Koucká, 2017, s. 201).

Mnoho věcí lze v rámci výchovy dítěte dělat lépe a s menším vyčerpáním i v dnešní uspěchané době. Mnoha dětem v současné přetechnizované době schází spíše pohyb na čerstvém vzduchu a neorganizovaná hra. Rodičovství by si měli rodiče užívat, v rodině by měla panovala příjemná atmosféra, bez strachu či nátlaku, z dětí by měli vyrůstat stabilní, citliví a zodpovědní jedinci s rozvinutými vazbami a vztahy (Koucká, 2017, s. 112).

Nežádoucí výchovné styly vedou k těmto negativním faktorům:

- **omezování dítěte a vysoké nároky kladené na dítě** – vyrůstá osobnost s potlačovanou agresivitou
- **výchova orientovaná na chybu** – nedostatky u dítěte jsou příliš dramatizovány, což má za následek pasivitu dítěte, špatné sebeprosazování
- **celkové výchovné zanedbávání dítěte** – vede ke znakům slabomyslnosti dítěte, k sociální oligofrenii
- tzv. **dvojná vazba** – jde o rozporuplnou komunikaci s dítětem, které vede k úzkostnosti, nejistotě, k nedůvěře dítěte k okolí i k sobě samému
- **citová deprivace** (strádání) - dítěti je poskytováno málo lásky ze strany rodičů, což může vést k syndromu hospitalismu, k agresivitě, k delikventnímu jednání, vyrůstá nepřátelsky laděný jedinec, který má problém obstát v mezilidských vztazích, špatně se socializuje (Peterková, 2014).

Dětství a vzpomínky na něj formují člověka na celý život. K vytvoření pevné vazby mezi rodičem a dítětem přispívá řada faktorů, např. jsou to různé nezapomenutelné společně

prožité zážitky, společné hry a další aktivity. I tyto dávají dítěti pocit bezpečí a jistoty. Rodiče mohou se svými dětmi podnikat mnoho věcí a aktivit, při kterých se upevňují vzájemné vztahy, např. poslouchat společně hudbu, hrát si, sportovat apod. I to patří k výchově dítěte, a měli by do společných aktivit být zapojováni také prarodiče (Rath a Rai, 2018, s. 70-81).

Každé dítě odmítá rodičům svou poslušnost, např. pravidelně si čistit zoubky, neuklízí si pokoj apod. Změny ve výchově dětí lze však dosáhnout. Rodiče by měli jednat, nikoliv vyhrožovat či propadat zoufalství, že je jejich dítě rozmazlené, neposlušné, nezvladatelné (Bromfield, 2014, s. 36-39).

2.4.1 Důsledky špatné výchovy

Špatná výchova může zanechat na dítěti doživotní následky. Existují patologičtí rodiče, jak otec, tak i matka, kteří volí při výchově dětí často velmi záludné postupy. Jde často o tzv. toxický vztah s takovým rodičem, kdy děti nezapomínají ani v dospělosti na bolestné prožitky a širší rodina nemá často o takové výchově tušení (Nazare-Aga, 2016, s. 15-17).

Důsledky manipulativního jednání při výchově dítěte ze strany rodičů se projevují stále a je nezbytné vymanit se poté z tohoto destruktivního pouta, dovolit si žít spokojeně, samostatně, bez sebeobviňování a ovlivňování, zbavit se pocitů viny, převzít kontrolu nad svým životem v dospělosti. Důležitý je osobnostní rozvoj a komunikace, rozvoj sebepoznání, sebepojetí, sebedůvěry a sebeúcty, nenechat sebou manipulovat (Nazare-Aga, 2016, s. 15-17).

Každé dítě by mělo mít kvalitní péči, a to nejen ze strany rodičů a blízkých, ale také ze strany zdravotnických pracovníků (lékařů, zdravotních sester), kteří poskytují informace rodičům, sledují zdravý vývoj a rozvoj dítěte, a dále ze strany pedagogů, kteří se podílejí na výchově dítěte ve školských zařízeních (Kiedroňová, 2005, s. 21).

2.5 Vhodný výchovný styl

Každý rodič je postaven před otázkou, jak své dítě vychovávat, jak moc být na dítě přísný, co mu povolit, který výchovný styl je pro jeho dítě nejlepší, zda západní liberální, který klade důraz na individualitu dítěte, na citlivý přístup rodiče k osobnosti dítěte, nebo zda uplatňovat tvrdý čínský dril spojený s bezpodmínečným respektem a úctě k rodičovské autoritě. Odpověď není jednoduchá, na každé dítě platí jiná výchova (Chua, 2016, s. 105).

Je určitá typologie rodin a jejich výchovných postupů. Při výchově by nemělo jít o provizorní výchovu, ale o výchovu k sebekázi, zodpovědnosti tak, aby se děti naučili napravovat své chyby a přečiny, aniž by to ohrozilo jejich důstojnost. Dítě vychovávají a učí rodiče od chození na nočník až po sourozeneckou rivalitu či dospívání. Dítě by mělo být rodiči vychováno k silné vůli, mělo by se naučit vyhýbat úplatkům či vyhrůžkám, mělo by být rozlišováno běžné zlobení od antisociálního jednání dítěte (zneužívání návykových látek, šikana a další) (Coloroso, 2017, s. 25).

Při výchově dítěte lze využít typologii osobnosti (MBTI), která může přispět také při správné komunikaci s dítětem. Tato typologie vychází z Jungovy teorie typů, která byla v 50. letech 20. století upravena Isabel Briggs Myersovou a její matkou Katharine Cook Briggsovou pro účely diagnostikování typů osobnosti v běžné praxi. A tuto teorii lze využít při výchově dětí ve školských zařízeních i v rodině, k usnadnění řešení problémového chování dětí, umožní správnou vzájemnou komunikaci i spolupráci (Miková a Stang, 2015, s. 18).

Pro rodiče a jejich správnou výchovu dítěte je důležité porozumět dětské osobnosti, pak může být navázán kvalitní a bezproblémový vztah, který bude založený na vzájemné úctě, respektu a spolupráci. Důležité jsou také psychologické aspekty hodnocení, různé hodnotící přístupy, které respektují vrozené dispozice dítěte (Miková a Stang, 2015, s. 21).

Např. dle čínské tradice jde o výchovu ve většině rodin velmi přísnou, děti jsou cepovány, rodiče jsou neústupní a vedou děti k maximálním výkonům, nedovolí jim nic vzdát. Tato výchova však vyvolává u dítěte spíše odpor a nevoli (Chua, 2016, s. 134).

Západní liberální přístup ve výchově je snazší, pohodlnější. Otázkou je, zda dítěti poskytnout více volnosti anebo nastolit výchovu přísnou, založenou na zákazech a příkazech, nebo zda respektovat osobnost dítěte, neomezovat jej, být empatický, shovívavý, neklást na dítě přehnané nároky. Není západní výchova pro dítě spíše negativem do dalšího života? Je tedy zřejmé, že na výchovu lze pohlížet z mnoha úhlů pohledu (Chua, 2016, s. 134).

Z výše uvedeného je zřejmé, že návod na vhodný výchovný styl neexistuje. Každá kultura a každá rodina preferuje jiný výchovný styl a stejně tak tento styl může považovat za vhodný či nevhodný. To, co se zdá jedné rodině jako vhodný výchovný styl, může být rodinou jinou považováno za styl nevhodný.

2.6 Vzájemná komunikace

Pro poznání dítěte, pro jeho rozvoj i z hlediska výchovy je důležitá vzájemná komunikace mezi rodiči (prarodiči) a dítětem, která přináší do vztahu potěšení ze společně stráveného času, pomáhá budovat pevný a přirozený vztah. Komunikace má v jednotlivých vývojových obdobích dítěte a v různých náročných situacích svá pravidla (Špaňhelová, 2009, s. 104).

Vzájemná komunikace je chvíle a příležitost pro různá vysvětlení nedorozumění, objasnění některých věcí, problémů či nejasností, ale také ke sdílení radosti a příjemných záležitostí. Díky ní se rodiče a děti vzájemně lépe chápou, lépe si rozumí. Je důležité, aby rodič uměl dítěti naslouchat. Vzájemná komunikace je nepostradatelný článek ve výchově dítěte (Špaňhelová, 2009, s. 104).

V komunikaci mezi rodičem a dítětem by nemělo mít místo vyhrožování, manipulace, mlčení, nadřazenost, ponižování, ale také zamlčování či samochvála, což podkopává autoritu rodiče, vzbuzuje u dítěte nedůvěru v komunikaci i v chování dítěte. Dítě si všímá, jak se k sobě chovají rodiče, jaké vztahy mají s prarodiči, s ostatními lidmi, jak s nimi komunikují. Každé vývojové období dítěte (prenatální, novorozenecké, kojenecké, batolecí, předškolní, školní a období adolescence) má určitá pravidla komunikace. Vzájemná komunikace mezi rodiči a dítětem by měla být úměrná věku dítěte (Špaňhelová, 2009, s. 31-39).

Ginott vidí komunikaci ve výchově dětí za jeden z nejdůležitějších faktorů. Dítě by rodiče měli vychovávat a nikoliv ponižovat, měli by je hodnotit bez toho, aby dítě soudilo či jej zraňovali, aniž by zpochybňovali jeho vnitřní svět a podkopávali jeho sebevědomí. Mnoha rodičům chybí rodičovské dovednosti, které se nikde nevyučují. Nestačí jen láska a vůle, ale je nutné zapojit také rozum, nadhled a odstup dospělého, naučit se těmto dovednostem (Ginott, 2015, s. 75).

Rodič je při vzájemné komunikaci a při výchově dítěte navigátor. Komunikace dává prostor k tomu, aby byla rodina pohromadě, aby si všichni její členové na sebe udělali čas, věnovali se sobě navzájem. I to je důležitým prvkem výchovy dítěte a v případě, že se společné komunikace a setkání účastní také prarodiče či praprarodiče, jde o nezapomenutelné chvíle, které hrají ve výchově dítěte významnou úlohu (Špaňhelová, 2009, s. 10).

Jiný přístup k výchově dětí mají rodiče, jiný přístup k výchově mají prarodiče ke svým vnoučatům, je to dáno jednotlivými generacemi (děti – vnuci – pravnuci). Důležitá je konkrétnost,

klid, vzájemnost, naslouchání. Patří zde i omluva, ke které má být dítě učeno, vždy má jít však o vědomý a vážený čin. V komunikaci by měli být rodiče jednoznační, dítě by se mělo učit sdělování pocitů, svých emocí (Špaňhelová, 2009, s. 11-12).

2.7 Odměny a tresty

V životě má své místo odměna i trest, tak jako je tomu ve výchově dětí. Je mnoho stylů výchovy, které jsou rodiči při výchově dětí uplatňovány a není jednoduché najít ten správný výchovný styl pro každé jednotlivé dítě. I v případě sourozenců může fungovat jiný výchovný styl na každého z nich (Kopřiva, 2009, s. 196).

Matějček popisuje tři typy výchovných odměn a trestů:

- **tělesné** neboli **fyzilogické** obsahující výchovné prostředky na bázi tělesné příjemnosti anebo nepříjemnosti, tj. pohlazení, sladkost za odměnu, pohlavek, domácí vězení
- **duševní** neboli **psychologické** (citové)
- **na duchovní úrovni**, kde patří láska, odpuštění, vděčnost apod. (Matějček, 2015, s. 15-16).

Autor také zastává názor, že odměna i trest má ve výchově své místo, musí však být přiměřené dané situaci, věku dítěte. Nutno je být opatrný z hlediska trestů u dětí s lehkými mozkovými dysfunkcemi. Každé dítě je individualita, a tak je k němu nutno přistupovat také při jeho výchově (Matějček, 2015, s. 14).

Odměny a tresty ve výchově se používají stále, v různých dobách a společnostech je však jedno nebo druhé zdůrazňováno, uplatňováno či praktikováno. Je těžké se rozhodnout, zda dát přednost tomu „po dobrém“ anebo „po zlém“, je nutné rozumět nejprve sám sobě a tím poté porozumět lépe dítěti. Sebepoznání rodiče je prvním krokem ke správné výchově dítěte (Matějček, 2015, s. 14).

Výchovu dítěte může rodičům zkomplikovat řada situací, např. je to rozvod rodičů, rozpad rodiny, kdy dítě ztrácí své jistoty, na danou situaci reaguje po svém. Dále je to např. úmrtí v rodině anebo příchod sourozence do rodiny, kdy se dítě může cítit odstrčeno, projevuje se u něj žárlivost. Vždy je nutná především komunikace, je nutné vysvětlit dítěti danou situaci

přiměřeně jeho věku s důrazem na citlivý a chápavý přístup rodiče k dítěti (Matějček, 2015, s 98).

2.7.1 Použití fyzického trestání

Malé děti napodobují rodiče, snaží se dělat stejné věci, jako oni, tedy holčička se bude snažit např. postavit ke sporáku a „vařit“, chlapec chce být tak velký jako tatínek, chodit s rybářským prutem stejně jako on apod. Děti neumějí odhadnout následky svého jednání, rodiče na ně musí dohlížet. Plácnutí je však rána, znamená to odmítnutí dítěte, jeho odstrkování rodičem. Dítě by mělo být správně poučeno, co může a nemůže, mělo by mu být vysvětlováno, komunikováno s ním o tom, co udělalo špatně. Patří sem i pochvala, když se dítěti něco povede (Prekop, Schweizer, 2015, s. 98).

Plácnutí dítěte je jednostranná interakce, dítě jej rodiči vrátit nemůže, nesmí, a když se tak stane, nastává už jakýsi boj mezi rodičem a dítětem, který je stále agresivnější, dítě může být stále vzdornější, bezmocnější (Prekop, Schweizer, 2015, s. 101).

Čím více si dítě uvědomuje svou vlastní hodnotu, pak se stává tím více poníženější, začne se zabývat myšlenkami na pomstu. Proto je lepší komunikace, vzájemná důvěra a oboustranný respekt. Ze strany rodiče je nutné si uvědomit, že ani dospělému člověku není „plácnutí“ po vůli, bude na něj reagovat, je znakem ponížení, tak jako i pro dítě. „Ne“ musí být vždy „ne“, musí jít o zákaz a dítěti dát určité hranice. Je však potřebné zákaz dítěti vysvětlit, komunikovat s ním, daná pravidla musí být odůvodněná, aby je dítě správně pochopilo (Prekop, Schweizer, 2015, s. 101).

Pokud dítě i přesto nerespektuje jasné „ne“ rodiče, pak potřebuje další znamení, a tím je dotyk, tedy nevyjádřit svůj zákaz slovně, ale také řečí těla (Prekop, Schweizer, 2015, s. 99-100).

3 MEZIGENERAČNÍ PŘÍSTUPY VE VÝCHOVĚ DĚTÍ

V posledních desetiletích dochází k demografickému stárnutí populace. Roste počet lidí v produktivním věku, kteří musí vydělávat na stále narůstající počet seniorů v důchodovém věku. V minulosti odcházely ženy před 55. rokem věku již do důchodu, měly čas věnovat se svým vnoučatům. V současné době je trend, že lidé po padesátce ještě studují, jsou aktivní, podnikají. S rozvojem zdravotnictví a při zdravém životním stylu se zvyšuje věk dožití. Starší generace má co předat generacím mladším.

Každá generace preferovala jiný přístup k výchově. V minulosti nebyly ze strany rodičů ani ze strany pedagogů ojedinělé fyzické tresty, muselo jít však o tresty přiměřené, nikoliv takové, které by hraničily již s fyzickým týráním dítěte. Generace prarodičů má ve výchově dětí své významné a nezastupitelné místo. Dlouhý život není dar, ale také závazek, a prarodiče jej chtějí prožít aktivně a smysluplně. Stáří je nutné chápat flexibilně, zmírňovat propast mezi generacemi, a to nejen z hlediska výchovy dětí a vnoučat (Henzler a Spath, 2013, s. 47-49).

Z praxe víme, že nenapodobujeme slabší, ale naopak ty silnější, úspěšnější, kterým se chceme vyrovnat, kteří nás motivují k lepším výkonům, k lepšímu chování apod. Rodič má odpovědnost za naplňování potřeb dítěte. Ideologie 60. let 20. století hlásala pravý opak, tedy že rodiče a děti jsou si rovnocenní, ale rodiče a děti nejsou na stejné úrovni a nemají stejná práva. Práva má ten, který přebírá povinnosti a odpovědnost, a to jsou především rodiče, nikoliv jejich dítě (Prekop a Schweizer, 2014, s. 93).

3.1 Společenské klima od první republiky

V období první republiky za vlády prezidenta Masaryka panoval názor, že vychovávat znamená mít nějaký cíl, ke kterému má výchova vést. Mělo jít o snahy o lepší rozumový, citový, volní, mravní i hmotný faktor celé lidské společnosti a všech jedinců v ní. V naší společnosti byla značná roztržičnost náboženských, etických, národních, státních, politických hospodářských a kulturních názorů (Jedlička a Spath, 2017, s. 7-9).

Později byla již vůdčí idea jen jedna, dětem byl vštěpován smysl pro rasu, rasové cítění, výchovná práce se neměla zaměřovat jen na pouhé předávání vědomostí, ale také na pěstování zdravých těl, na posilování vůle, rozhodnosti, pak teprve přicházel na řadu rozvoj duševních schopností a vzdělávání (nacionální socialismus) (Jedlička a Spath, 2017, s. 69).

O několik let později byla výuka založena na zákonech ekonomického a společenského vývoje, na komunistické ideologii. Výchovně vzdělávací instituce se řídily komunistickými zásadami, idejemi proletariátu. Šlo o dva totalitní režimy, které měly na výchovu dětí značný vliv. Jak uvedl docent Pelikán (2017, český psycholog a pedagog), při výchově a sebevýchově nezávislé individuální osobnosti se prolínala svobodná volba s odpovědností (Jedlička a Spath, 2017, s. 9-11).

V současné době je preferována demokratická výchova, kdy nad trestáním a odměňováním převládá vysvětlování, osobní příklad rodičů a pedagogů, jejich přirozená autorita a podpora dítěte. Základem současné výchovy je respekt vychovatele k osobnosti dítěte, k jeho individuálním potřebám, ale také požadavek na sebeukáznění, na postupnou sebekontrolu. Ukázněnost neznamena hrozbu a přísné tresty anebo dárky, ale jde o dobrý pocit dítěte, který má samo ze sebe. Toto socializační působení je jedním z nejnáročnějších, vyžaduje zralou osobnost vychovatele (Jedlička a Spath, 2017, s. 8).

V současné společnosti jsou kladeny stále větší požadavky na školu a pedagogy, a to zejména tam, kde mají problémy s vedením dětí rodiče, kdy nejsou přetížené anebo rozpadající se rodiny schopny uspokojovat potřeby svých dětí. Řízená socializace je tématem jak rodičovské veřejnosti, tak zastupitelstva při sestavování rozpočtu, médií, školských kontrolních orgánů, představitelů žákovských samospráv a dalších zainteresovaných stran. Pedagog by však měl především porozumět vývojovým potřebám žáků. V dnešní době není lehké zvolit efektivní výukové metody, příhodné pomůcky a účinné výchovné přístupy (Jedlička a Spath, 2017, s. 8-9).

Vývoj výchovy a mezigeneračních výchovných stylů se vyvíjí také na základě orientace výchovně vzdělávacího systému. Jsou zřetelné rozdíly mezi výchovou v 50. letech 20. století a současností. Na počátku druhé poloviny 20. století byla kladena do popředí zaměstnanost obou rodičů, čímž rostla odpovědnost za výchovu dětí ze strany specializovaných institucí pro výchovu dětí a mládeže mimo výuku, tj. školní družiny, klubovny, domy pionýrů a mládeže, lidové školy umění, osvětová a kulturní střediska, knihovny, čítárny, sportovní a další zařízení, která přebírala částečně rodinnou výchovu dětí a mládeže, a zmenšila se tím odpovědnost rodiny za výchovu dětí (Střelec, 2005, s. 112-116).

Postupně se přicházelo na to, že rodinnou výchovu nelze ničím nahradit, že je k vývoji a rozvoji dítěte důležitá. V roce 1963 byl přijat Zákon o rodině, který měl podpořit snahu

napodobit rodinný život v ústavních zařízeních. Dříve bylo dítě vychovááno na základě dlouholeté tradice, nedocházelo k příliš velkým změnám v přístupech k výchově a k výchovným cílům a postupům. Situace se začala měnit až na konci 19. století. V současné době se prohlubují mezigenerační rozdíly ve výchově dětí, dnešní rodiče vyrůstali již v jiných podmínkách než prarodiče (Střelec, 2005, s. 113).

3.2 Proměna role prarodičů

Role prarodičů se vyvíjela, tak jako se vyvíjela a vyvíjí společnost. Prarodiče zauímají v rodině a při výchově dětí důležité místo. Na české prarodiče jsou v dnešní době kladeny vysoké nároky. Většina jich ještě pracuje, žije aktivním životem. V mnoha rodinách prarodiče pomáhají s výchovou svých vnoučat, a ještě přitom sami pečují o své staré či nemocné rodiče, což má dopady na jejich zdraví, na jejich soukromí, případně i profesní život (Hasmanová a Štípková, 2018, s. 111).

Role prarodičů se se změnami ve společnosti mění, mění se život rodin, prarodiče ovlivňují často život v rodinách svých dětí. Prarodiče mají v rodině a ve výchově dětí svých dětí své místo, které je jim svým způsobem vymezováno, a které si vymezují také oni sami (Hasmanová a Štípková, 2018, s. 111).

Prarodičovství je v dnešní době idealizovaným obrazem aktivního stárnutí, pozornost je věnována genderové dimenzi prarodičovské role. Prarodičovství je proces ovlivněný genderovými představami o péči, na kterém participují ostatní rodinní příslušníky, nejen samotný prarodič a vnouče (Hasmanová a Štípková, 2018, s. 63).

Hlídaní vnoučat by měla být činnost zábavná a poučná pro všechny. S vnoučaty či pravnoučaty lze provádět mnoho společného, např. společná příprava koláče, zábavné výlety a další. Prarodiče mají na vnoučata zpravidla více času než rodiče, nebo si čas na svá vnoučata udělají a věnují se jim, předávají dětem své zkušenosti, znalosti a dovednosti. I když se výchovné styly během generací mění spolu se změnami ve společnosti, může dojít k vzájemné harmonii ve výchovných přístupech, kdy by prarodiče měli respektovat výchovu rodičů dětí (Laban a kol., 2012, s. 201).

Někteří prarodiče jsou ze své nové role nadšení, jiní z ní mají strach, někteří se zapojí na sto procent, jiní se v této roli necítí dobře, další se obávají z rozpadu vztahu svých dětí a mají

strach, že přijdou o možnost se se svými vnoučaty vídat. Existují tedy různé kategorie prarodičů (Parsons a kol., 2015, s. 34).

Jak se říká, rodiče jsou tu pro výchovu a prarodiče k rozmazlování. Toto by však mělo mít v praktickém životě svá pravidla, své hranice. Z praxe je zřejmé, že prarodiče svým vnoučatům dovolí často více, než by dovolili rodiče dítěte. Pokud to má své hranice, pak nejde o nic neobvyklého, prarodiči by však neměla být v žádném případě podkopávána autorita rodičů, rodiče by neměli být před vnoučaty např. pomlouváni apod.

3.3 Potřebnost starší generace

V průběhu generací se mění pospolitý, pracovní, rodinný, a případně i náboženský život. Napříč generacemi dochází ke změnám, které jsou ovlivněny změnami ve společnosti ve všech oblastech, což ovlivňuje i život rodinný a také výchovu dětí. Modernizační změna není jednoduchým lineárním přechodem od jednoho typu společnosti ke druhému. Modernita a tradice jsou vzájemně neslučitelné, ale je nutné přizpůsobit se novým podmínkám a zároveň nenechat odumírat staré, a to ani co se týče výchovy dětí, kdy minulá generace má toho mnoho dnešní generaci předávat (Kubátová, 2015, s. 188).

Starší generace by neměla být odsouvána z rodinného života, měla by být naopak za určitých pravidel zapojována do výchovy dětí. Mnoho prarodičů žije aktivním životem, mohou být (a často jsou) svým dětem a vnukům oporou a vítanou pomocí, zejména v dnešní uspěchané době. Na výchově dětí by se však měli podílet větším dílem především sami rodiče, nikoliv jen prarodiče (Frýdlová, 2018, s. 63).

Děti bývají většinou s prarodiči, tedy babičkou a dědečkem velmi rády. Svým vnoučatům předávají své zkušenosti, mívají k dětem odlišný přístup, než je tomu u rodičů. Jak se říká, rodiče vychovávají, prarodiče rozmazlují, ale i prarodiče by měli dbát pokynů rodičů, dbát jejich rad a připomínek z hlediska výchovy dítěte.

Není účelem, aby si dítě mohlo u prarodičů všechno dovolit, ale aby bylo vedeno ke slušnému chování, k rozvoji svých dovedností a schopností i prarodiči. Rodiče často pomoc prarodičů při výchově dítěte uvítají, a to nejen z hlediska pravidelného či občasného hlídání dětí, jako je např. vyzvedávání dětí z jeslí, ze školky, z počátku ze školy, ale také co se týče odvádění dětí do různých kroužků, trávení volného času s vnoučaty (různé výlety apod.).

Demografické změny přinášejí mnoho problémů. Je nutné, aby mladší generace chápala stáří více flexibilně. Je potřebné zmírňovat rozpory mezi generacemi, a to nejen co se týče výchovy dětí. Současná generace seniorů žije mnohdy ještě aktivním životem, pracuje, podniká, vyznává zdravý životní styl. Mladším generacím, a to jak svým dětem, tak svým vnoučatům či pravnoučatům, má co nabídnout, předává jim své zkušenosti a znalosti. Většina lidí jednou zestárne, bude potřebovat pomoc, ale především blízkost své rodiny, svých nejbližších (Henzler a Spath, 2013, s. 11).

Je nutné si uvědomit, že staří lidé nejsou problém, ale řešení. Žijeme déle, ale také je nás stále méně, což je nezvratná skutečnost. Společnost by však měla zůstat harmonická a generace by měly žít spolu, měly by si v rámci možností vzájemně pomáhat. Ve světě se rozjíždějí projekty využití seniorů, např. k hlídání dětí, vyzvedávání dětí ze školy apod. Cítí se tak užiteční, v rámci výchovy mohou mnoho užitečného předat dalším generacím, především dětem (Henzler a Spath, 2013, s. 38).

Každý by si měl vytvořit svět kolem sebe, kde jednou zestárne. Tyto projekty jsou jedním z východisek, kdy si i starší generace může vytvořit jakousi náhradní rodinu, náhradní vnoučata či pravnoučata. Každá generace vyrůstala za odlišných životních podmínek, za odlišných výchovných přístupů, navzájem si mohou předávat své výchovné zkušenosti (Henzler a Spath, 2013, s. 38).

3.4 Respekt mezi generacemi

V dnešní době se stále více objevuje pojem „sendvičová generace“. Jde o souběžnou péči o děti a staré rodiče, kdy se lidé středního věku (40-60 let) starají o své děti, a současně o své staré rodiče. Z hlediska výchovy může tento trend být ku prospěchu všech, ale za předpokladu, že jsou rodiče ještě aktivní, zdraví. V mnoha rodinách se tak stává, že rodiče ve středním věku se starají o své často ještě malé děti a o své např. sedmdesátileté rodiče. Jde o novodobý společenský fenomén. Pokud jde o rodinu, kde vládne spolupráce, úcta a respekt, pak jde o vzájemnou pomoc a péči, o každodenní zvládnání rodinného provozu, kdy výchova dětí může být určitým způsobem rozdělena mezi rodiče a prarodiče na základě dohody všech zúčastněných (Bertini, 2013, s. 201).

Prarodiče by měli respektovat rodiče dítěte, jejich výchovný přístup, tedy pokud tento nepřesahuje určité hranice, které by např. hraničily s týráním dítěte či s jeho zanedbáváním

apod. Pokud žijí dvě a někde i tři generace ve společné domácnosti, měl by zde vládnout respekt a úcta jednoho k druhému, respektování určitých pravidel rodiny, a to z hlediska výchovy dětí, z hlediska vedení domácnosti, rozdělení jednotlivých úkolů.

Mezi generacemi by mělo vládnout porozumění, mladí lidé by měli chápat, jak uvažuje starší generace, a naopak starší generace by se měla snažit chápat děti, zvláště když dětství a pubertu již sami prožili. I staří lidé byli kdysi dětmi, mladými lidmi, měli stejné či podobné problémy (Šiklová a Štípková, 2007, s. 45).

Tak jako se rodiče vyrovnávají se svou novou rolí, tak se s novou životní rolí vyrovnávají i babičky a dědečkové. Být prarodičem je zásadní životní změna a nepřináší vždy jen samé radosti. Dochází ke změně vztahů mezi prarodiči a jejich dětmi, které se samy stávají rodiči. Jde o přívaly emocí, radosti, ale také strachu, překvapení, hněvu, žárlivost či smutku. Být rodičem se člověk učí a musí se naučit být také prarodičem. V mezigeneračních vztazích mohou nastat různá emoční, vztahová a komunikační úskalí (Lusso, 2011, s. 16-17).

Ne všude jsou vztahy mezi rodinnými příslušníky na dobré úrovni, ne vždy jsou dobré vztahy rodičů a prarodičů dítěte. Je však zejména v zájmu dítěte, aby toto mělo dostatek lásky, porozumění, aby se rozvíjelo po všech stránkách. V rodině, kde vládne úcta a respekt jednoho k druhému, je také dítě vychováváno k úctě a respektu k ostatním členům rodiny, k druhým lidem.

3.5 Kooperace rodič – prarodič

Dnešní „uvolněná“ výchova dětí může být prarodiči vnímána negativně. Na každé dítě platí jiná výchova. V posledních letech dostávají děti větší volnost, mají více možností se prosadit. Důležité však je, aby byly dány dítěti výchovou určité hranice, aby měly respekt k autoritám. Výchova se přizpůsobuje době, okolnostem.

Výchova rodičů vlastních dětí bývá ovlivňována jejich výchovou, výchovnými styly jejich rodičů, tedy prarodičů. Mnohdy se chtějí rodiče vyhnout výchovným přístupům svých rodičů, nechťejí je opakovat u svých vlastních dětí, v mnoha případech tomu tak však není.

Mnoho rodičů i v dnešní době pochybuje o tom, že své dítě vychovávají správně bez občasného plácnutí, když jim dojdou síly či argumenty, jak dítě usměrnit. Ospravedlněním jim je, že od svých rodičů výprask dostávali a také to přežili a bylo to účinné. Je zastáván názor, že se

starším dítětem je lepší domluva, že zde se výchova obejde již bez fyzických trestů, že malé dítě vysvětlení ještě nechápe a plácnutí je výchovným prostředkem, které dítěti neuškodí (Prekop a Schweizer, 2015, s. 97-98).

Rodiče ani rodinu si nevybíráme, rodíme se do ní, zčásti. Prarodiče by měli nechat své děti – rodiče dospět, nabýt rodičovských zkušeností, měli by zvolit vhodný způsob nabídky pomoci s výchovou dětí, měli by respektovat výchovný styl rodičů, tedy neměli by děti rozmazlovat, nezahrnovat je drahými dárky apod. Rodiče dítěte by měli k prarodičům zachovávat úctu, měli by se umět vcítit do potřeb prarodičů (Střelec, 2005, s. 113).

Z výše uvedeného se dá soudit, že rozličné generace se dívaly na výchovu svých potomků rozdílně, byly ovlivněny tehdejšími ideologiemi.

Každá generace vyznávala jiný styl výchovy, lze však říci, že se v zásadních aspektech výchova výrazně neliší. Rodičům dětí jde ve většině případů o správný rozvoj dítěte, o jeho správný vývoj, chtějí vychovat ze svých dětí plnohodnotné a sebevědomé lidi, které budou platnými občany naší společnosti.

Každá doba však vyžaduje odlišné přístupy, což je dáno řadou faktorů, a to nejen již výše zmiňovanými ekonomickými a sociálními podmínkami mladým rodinám ze strany státu, ale také právě výchovnými styly jednotlivých generací, které mají vliv na generaci další. Výchova se neustále posouvá, je však neustále založena na odměně a trestu, na kritice či pochvale.

Rodiče se sami musí učit rodičovské roli, musí se často naučit poznat nejprve sami sebe, aby lépe chápali dítě, které mají vychovávat, aby mu lépe porozuměli. Tak jako rodiče, tak i dítě mají své radosti i smutky, a pokud rodina funguje správně, pak se tyto sdílejí a společnými silami řeší.

Každá generace přenáší výchovu svých dětí na své děti, na další generaci, dochází však postupně ke změnám ve výchovném přístupu z hlediska změn ve společnosti. Většina rodičů si říká, že nebude opakovat ve výchově svých dětí to, co u svých rodičů neměli rádi, ale nebývá tomu tak poté v praktickém životě ve výchově dětí. Každý člověk si bere ze své původní rodiny určité vzory, a to nejen co se pak výchovy vlastních dětí týče.

V rodině mají prarodiče své nezastupitelné místo, vykonávají významnou úlohu ve výchově vnoučat. Tak, jako vychovali své děti, tak přistupují často k výchově vnoučat, musí však respektovat výchovný styl svých dětí při výchově, aby nedocházelo ke zbytečným mezigeneračním problémům. Rodiče a prarodiče vyrůstají v odlišném prostředí, z každé generace na generaci se přenáší alespoň částečně výchovné styly, jsou však přizpůsobované dané době, prostředí, situaci.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PŘÍPRAVA VÝZKUMU

V praktické části mé práce jsem metodou dotazníkového šetření zjišťovala názory mezi rodiči současné generace a rodiči generace předcházející na to, jakým způsobem vychovávají své děti. Pro svůj výzkum sem si jako respondenty současné generace zvolila rodiče, kteří mají děti, alespoň jedno ve věku 12 let, a to z důvodu autentičnosti dotazníkového šetření. Tito respondenti se pohybují ve věku od 30 do 50 let. Starší generaci reprezentovali respondenti ve věku 50 a více let.

4.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit rozdíly ve způsobech výchovy dětí. Konkrétně v čem se podobají a v čem se liší způsoby výchovy obou generací.

Mezi vedlejší cíle jsem zařadila následující: Zjistit, jaké výchovné styly používají rodiče dnešní generace oproti generaci předchozí. Zjistit názory rodičů obou generací na používání odměn ve výchově. Zjistit názory rodičů obou generací na používání trestů ve výchově.

4.2 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka má následující podobu. V čem se liší a v čem podobají způsoby výchovy obou generací?

První vedlejší výzkumná otázka zní. Jaké výchovné styly používají rodiče dnešní generace oproti generaci předchozí? Druhá výzkumná otázka zní. Jaké jsou názory rodičů obou generací na používání odměn ve výchově? Poslední vedlejší výzkumná otázka zní. Jaké jsou názory rodičů obou generací na používání trestů a fyzických trestů ve výchově?

4.3 Druh výzkumu

Pro získání potřebných informací jsem si vybrala kvantitativní výzkum. Tato metoda je výhodná v tom, že šetří naše peněženky a je rychlá v získání potřebných dat, která lze zobecnit na populaci. Jednou z metod kvantitativního výzkumu je dotazník, který jsem použila i já v mém výzkumu. Jedním z dalších důvodů, proč jsem zvolila tuto metodu je ten, že její vznik souvisí se vznikem moderní společnosti a s potřebou aplikovat přírodovědné metody za účelem jejího přesnějšího poznání (Vévodová a Ivanová, 2015, s. 49).

Stejně tak jako vznik moderních rodin a potřeba jejich přesnějšího poznání.

4.4 Výzkumný vzorek a způsob výběru

Pro účel mé práce jsem si vybrala Klub maminek v Břeclavi, kde žiji. Tento Klub sem vybrala záměrně z důvodu předpokladu, že maminka, která navštěvuje klub má dítě, což je pro můj výzkum důležité. Klub navštěvuje 50 maminek a všechny jsem je oslovila. Dále jsem oslovila mé známé, jakožto rodiče současné generace, muže a ženy generace předcházející. Obě generace jsem oslovila také prostřednictvím internetu, konkrétně odkazem na Google formulář, který jsem prezentovala na sociálních sítích, tedy svým známým a ti jej dále přeposílali svým známým. Některé dotazníky jsem rozdala i osobně například do klubu maminek a také rodičům, které znám. Tyto dotazníky, které respondenti vyplnili ručně jsem po obdržení přepsala do Google formuláře z důvodu snadnějšího vyhodnocování.

4.5 Dotazník

V mém výzkumu jsem si zvolila pro získání většího počtu dat dotazník. Jde tedy o metodu nejrychlejšího sběru dat u co největšího počtu respondentů.

Dotazník obsahuje 28 otázek a je utvořen z otevřených, uzavřených a polootevřených otázek. Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 71 rodičů současné generace a 73 rodičů generace předcházející.

4.5.1 Z výzkumných otázek vycházejí následující baterie otázek:

Demografické údaje respondentů – otázky č. 1-5

Výchovné styly rodičů současné a předcházející generace – otázka č. 6-10

Odměny ve výchově současné a předcházející generace – otázka č. 11-14

Tresty ve výchově současné a předcházející generace – otázka 15-27

5 VYHODNOCENÍ ZÍSKANÝCH DAT

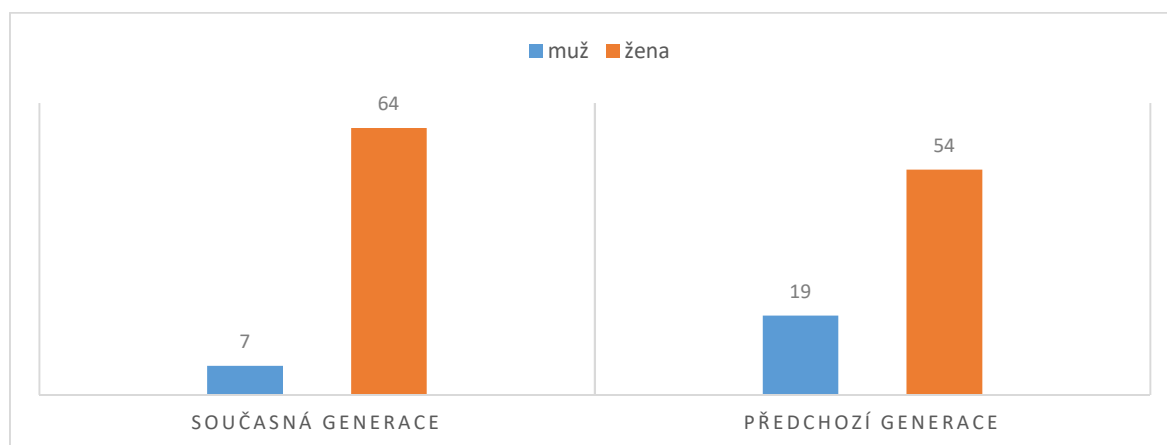
V této kapitole představuji výsledky dotazníkového šetření současné generace a generace předcházející. Samotné vyhodnocování probíhalo na počítači s využitím MS Excel a MS Word.

5.1 Demografické otázky

Otázka číslo 1 – Vaše pohlaví

pohlaví	současná generace		předchozí generace	
muž	7	10 %	19	26 %
žena	64	90 %	54	74 %

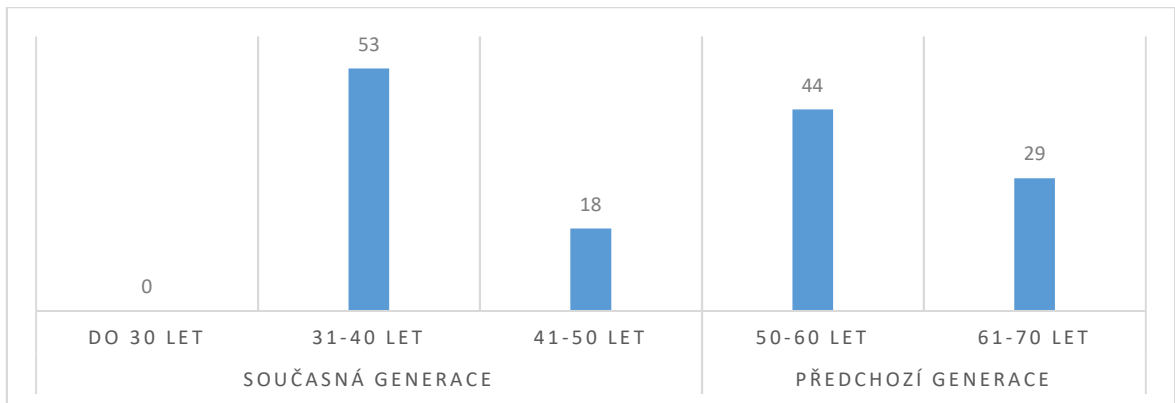
Tabulka 1 – Pohlaví respondentů

Graf 1 – Pohlaví respondentů

Celkový počet respondentů předcházející generace je 73, z čehož je 54 (74 %) žen a 19 (26 %) muži. U respondentů současné generace je celkový počet 71, z čehož je 64 (90 %) žen a 7 (10 %) muži. Ženy tedy převyšují počet mužů u obou generací, což může být ovlivněno tím, že jsem dotazníky zasílala přes sociální sítě, kde mám spíše ženy.

Otázka číslo 2 – Váš věk

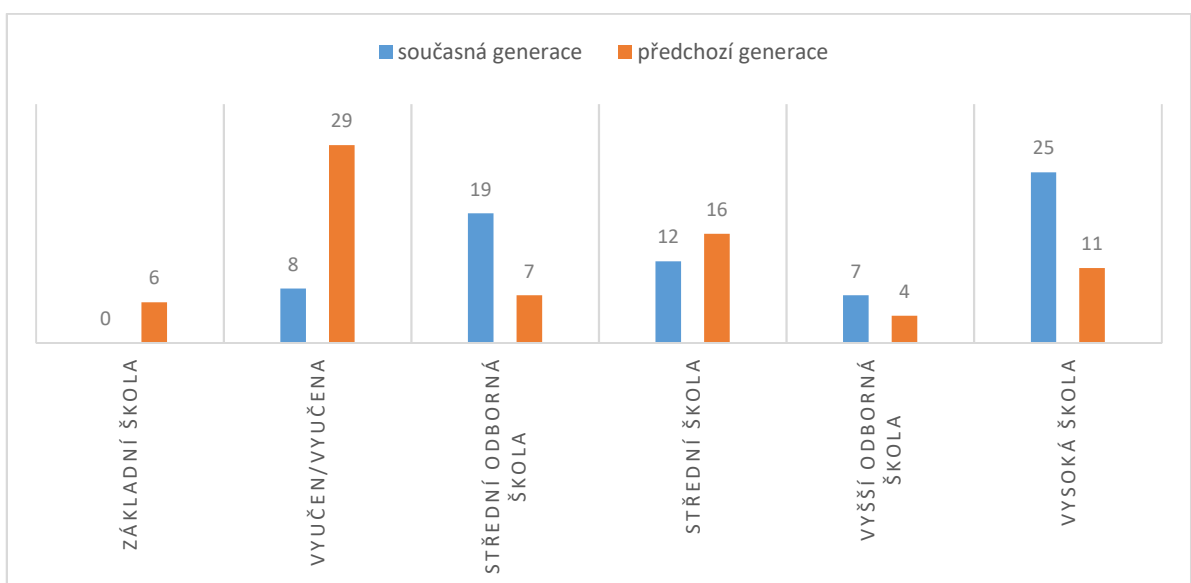

Graf 2 – Věk respondentů

Dotazník současné generace vyplnilo nejvíce respondentů ve věkové kategorii 31-40 let 53 (75 % ze současné generace, 37 % ze všech respondentů), 18 respondentů (25 % ze současné generace, 13 % ze všech respondentů) spadá do kategorie 41-50 let.

Dotazník předchozí generace v kategorii 50-60 let vyplnilo 44 respondentů (60 % z předchozí generace, 31 % ze všech respondentů). Nejstarších respondentů v kategorii 61-70 let je 29 (40 % z předchozí generace, 20 % ze všech respondentů)

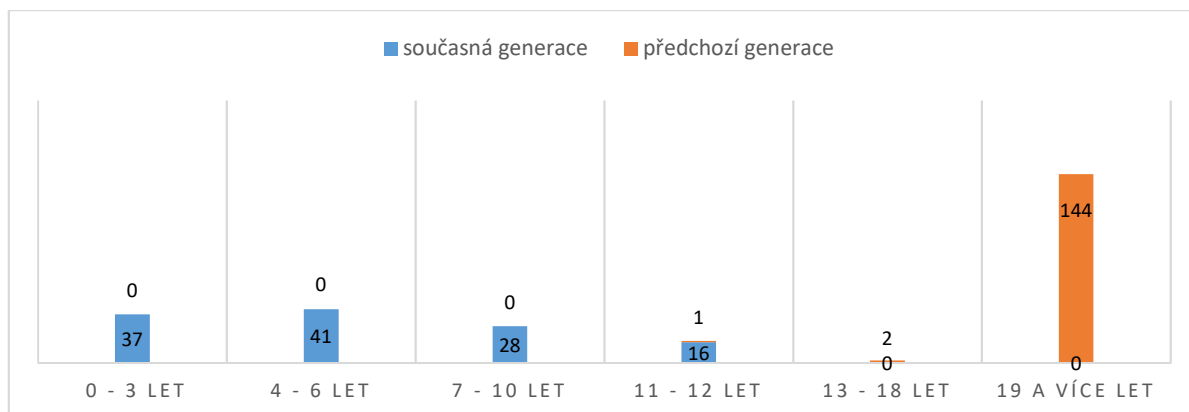
Otázka číslo 3 – Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

Graf 3 – Nejvyšší dosažené vzdělání

Při srovnání vzdělání je zřejmý posun k vyššímu vzdělání současné generace oproti předchozí. Vysokoškolského vzdělání je 2x více v současné generaci, naopak vyučených je zhruba 4x méně. Velkou roli v tomto může hrát politické a společenské prostředí, ve kterém dané generace vyrůstaly.

Otázka číslo 4 – Počet Vašich dětí ve věku

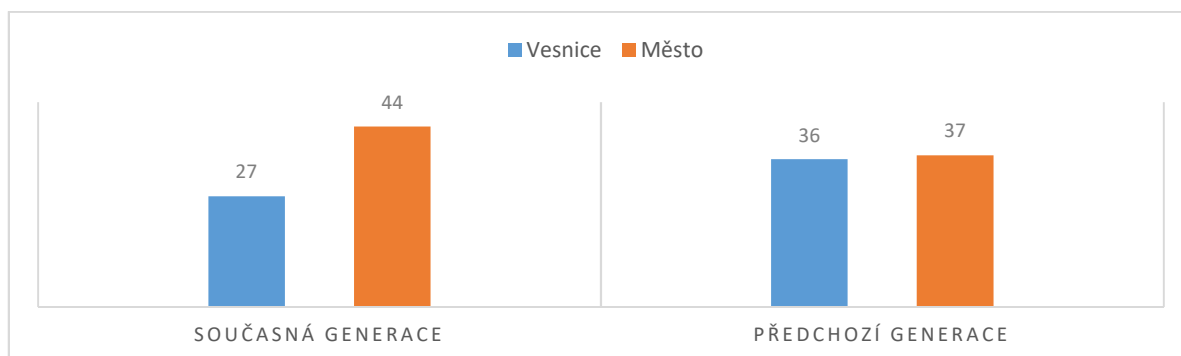

Graf 4 – Počet dětí

Děti respondentů předcházející generace mají téměř všechny věk 19 a více let (144 dětí). Výjimkou jsou pouze 3 děti, které jsou mladší.

U současné generace vévodí v počtu dětí kategorie 4-6 let a 0-3 let, nicméně ani kategorie starších dětí nejsou úplně zanedbatelné. Celkem mají respondenti současné generace 122 dětí, což je o 25 méně, než mají respondenti generace předchozí.

Otázka 5 – Vaše místo bydliště

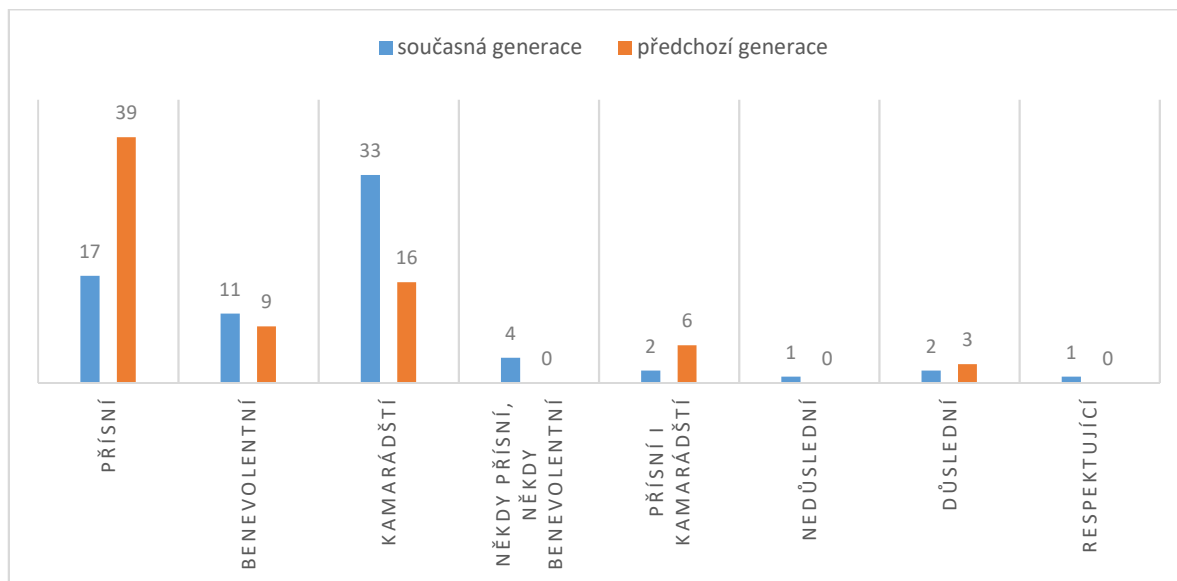

Graf 5 – Místo bydliště

Zatímco respondenti u předchozí generace jsou rozloženi město-vesnice půl na půl, respondenti současné generace jsou již více situovaní do měst, kdy jen 38 % žije na vesnici. Což může odpovídat současnému trendu stěhování rodin z vesnického prostředí do měst.

5.2 Výchovné styly rodičů současné a předcházející generace

Otázka číslo 6 – Myslíte si, že jste byli ve výchově svých dětí:

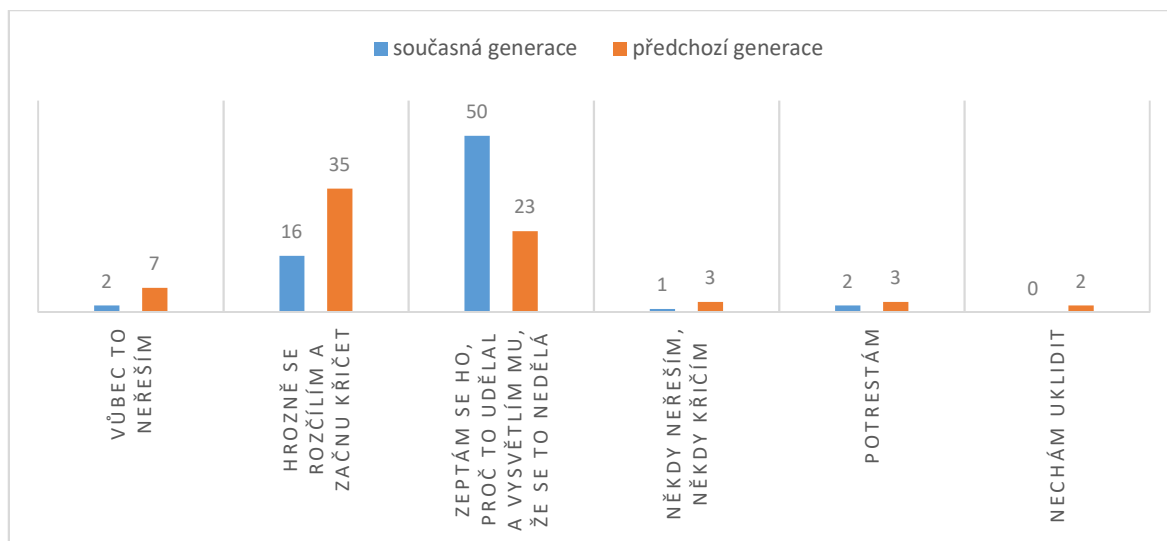

Graf 6 – Přístupy k výchově

Tato polouzavřená otázka vypovídá o vlastním pocitu, jak respondenti přistupují či přistupovali k výchově dětí.

Z grafu je patrné, že nejčastěji byl respondenty zvolen přístup přísný a kamarádský. Již na první pohled jsou zde zřejmé mezigenerační rozdíly. Za přísné se ze současné generace považuje 17 respondentů a 33 si myslí, že jsou kamarádští. Předchozí generace má své rozložení přesně naopak, 39 respondentů o sobě tvrdí, že byli ve výchově přísní, a 16 respondentů, že byli kamarádští. Co se týče přístupu benevolentního, zde vidíme podobné počty u obou generací. Z vlastních odpovědí se nejvíce respondentů označilo za přísné i kamarádké, následuje výchova důsledná, poté se 4 respondenti současné generace označili za někdy přísné, někdy benevolentní. Kategorie respektujících a nedůsledných skýtá po 1 hlase.

Otázka 7 – Jak byste reagovali v situaci, když Vaše dítě rozbilo záměrně něco cenného

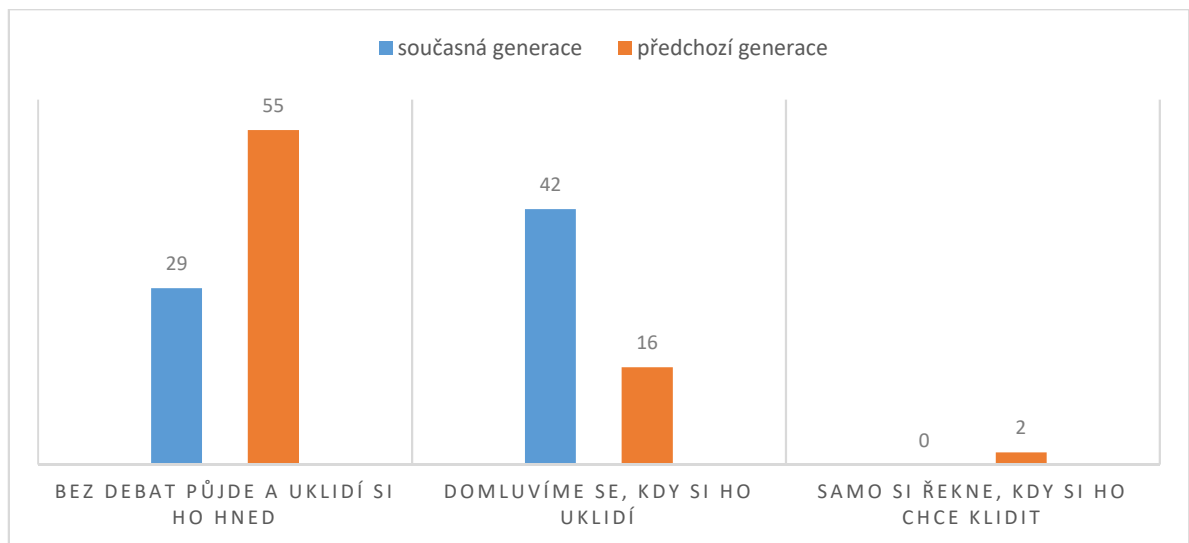
Graf 7 – Reakce na rozbítí cennosti

Při záměrném zničení cennosti se mezi respondenty vytvořily v podstatě 2 hlavní tábory, jeden se rozčílí a druhý se ptá, proč se tak stalo. Při srovnání generací je zde opět zrcadlový efekt podobný tomu z předchozí otázky. Zhruba 2x více respondentů starší generace se rozčílí. Co se týká zjišťování a vysvětlování, tak to je vlastní pro respondenty současné generace, kteří naopak početně překonali starší generaci rovněž zhruba dvojnásobně.

Respondenti současné generace nejvíce volili možnost, že zjistí, proč se to stalo a vysvětlí dítěti, že se to nedělá. Jde o rovných 70 %. Další zmiňovanou možností bylo rozčílení, která je s 23 % na druhém místě. Po dvou respondentech mají kategorie, kdy se dítě potrestá a kdy se to vůbec neřeší.

48 % dotazovaných respondentů předchozí generace se v této situaci rozčílí a 32 % zjišťuje, jak k tomu došlo. Na rozdíl od respondentů současné generace (2 respondenti) se ti starší nenechali rozhodit v 7 případech (10 %) a rozbítí cennosti neřešili. Zbývající kategorie jsou vyrovnané: někdy křičí, někdy neřeší 3 respondenti (4 %), potrestají 3 (4 %) a nechají uklidit 2 respondenti (3 %).

Otázka 8 – Jakmile řeknete svému dítěti, aby něco udělalo, např. si uklidilo pokoj, očekáváte:

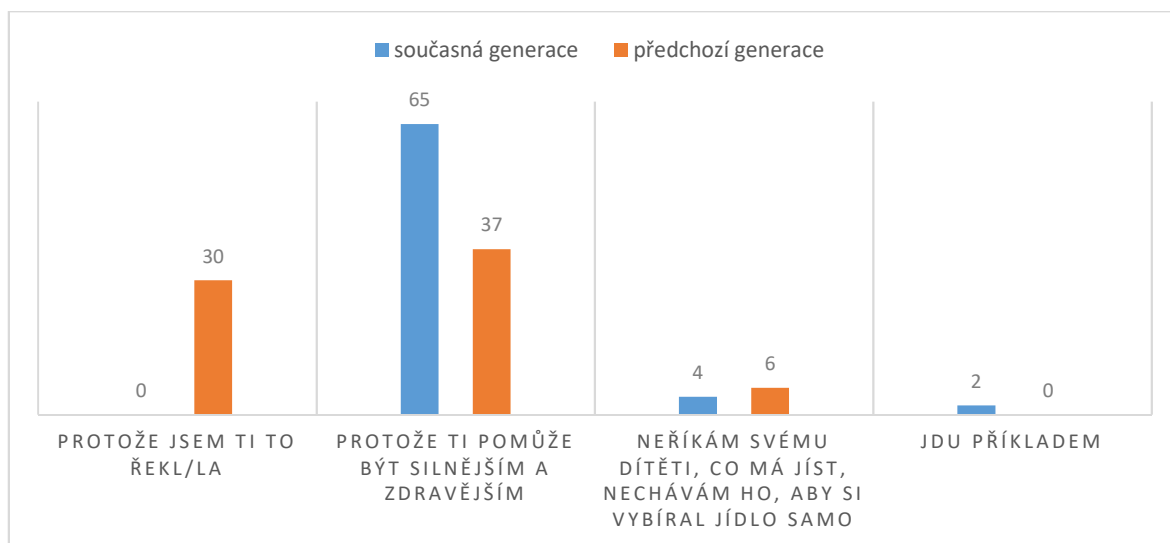

Graf 8 – Reakce na úkol

I tato otázka se příliš neliší od předchozích v této podkapitole. Jsou tu opět dvě výrazně často volené odpovědi, přičemž jedné vévodí předchozí generace a druhé ta současná.

Okamžité uklizení pokojů očekává od dětí 28 respondentů současné generace (41 %), ale již 54 respondentů předchozí generace (75 %). Tolerantnější odpověď založené na společné domluvě zvolilo ze současné generace 42 respondentů (59 %), ale jen 15 respondentů generace předchozí (22 %). Poslední dva respondenti (3 %) předcházející generace nechávalo na dítěti volnost, kdy si pokoj uklidí.

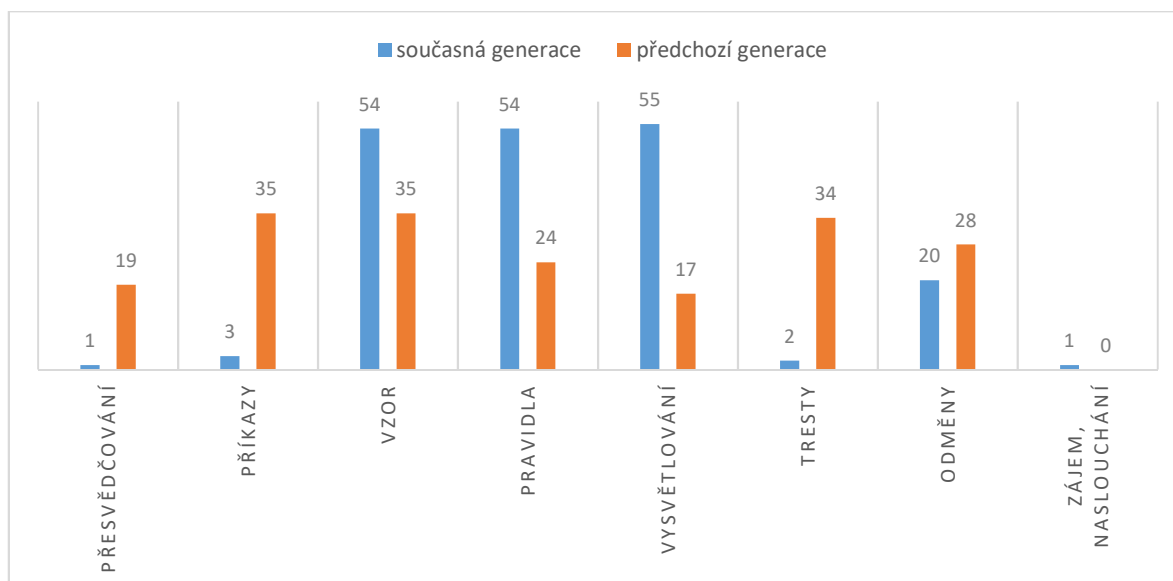
Otázka 9 – Když řeknete svému dítěti, aby jedlo více zeleninu, nebo jinou potravinu bohatou na vitamíny a zeptá se Vás proč? Odpovíte:

Graf 9 – Reakce na zeleninu

V této polouzavřené otázce jednoznačně vítězí odpověď „protože ti pomůže být silnějším a zdravějším“, a to u 68 respondentů současné generace (92 %) i 37 respondentů předchozí generace (51 %). V dotazníku pro starší generaci skončila na druhém místě otázka „protože jsem ti to řekl/la“ v počtu 30 odpovědí (41 %). Zajímavostí je, že tuto odpověď ne zvolil ani jeden zástupce současné generace. Naopak 4 (6 %) ze současné a 6 respondentů (8 %) z předcházející generace neříkají svému dítěti, co má jíst. 2 respondenti (3 %) současné generace jdou svým dětem v tomto příkladem.

Otázka 10 - Jaký výchovný prostředek při výchově považujete za vhodný? Uveďte max. 3 možnosti.

Graf 10 – Výchovné prostředky

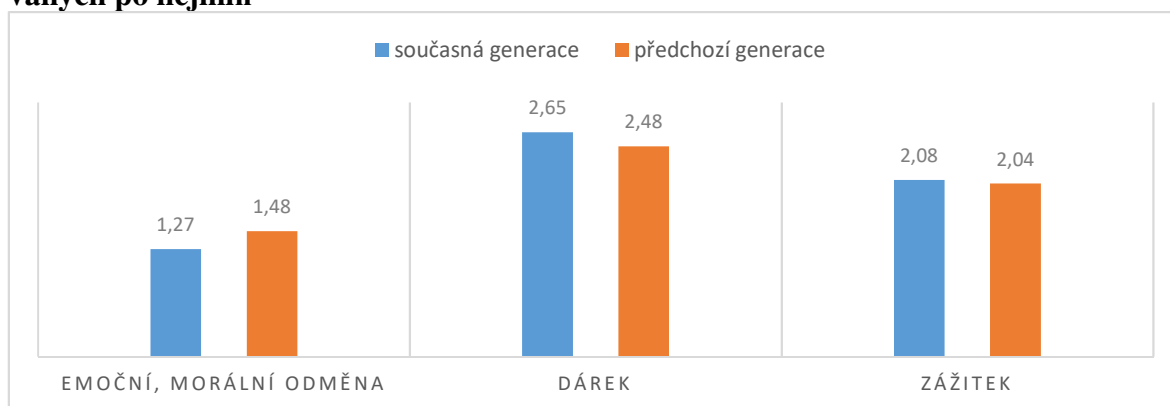
Vzhledem k tomu, že v této otázce mohl každý respondent zvolit až 3 možnosti, bylo získáno celkově 190 odpovědí od současné generace a 192 od generace předcházející, což jsou hodnoty velmi blízké, a tudíž je možno je zobrazit v absolutních četnostech.

U respondentů současné generace dominují 3 kategorie. Jedná se o vzor, pravidla a vysvětlování. Každou z těchto možností označilo 54-55 respondentů (76–77 %). Společně tak tvoří 163 odpovědí, což je 86 %. Dalším významnějším výchovným prostředkem z této oslovené skupiny jsou ještě odměny, kterou označilo 20 respondentů (28 %).

Předchozí generace měla jako TOP 3 výchovné prostředky příkazy, vzor a tresty. Tyto označilo 104 respondentů (54 %). Nicméně zde vítězství TOP 3 není tak jednoznačné. Zatímco vedoucí kategorie zvolilo každou 34-35 respondentů, jsou těsně následovány odměnami s 28 respondenty (38 %), pravidly s 24 respondenty (33 %), přesvědčováním s 19 respondenty (26 %) a vysvětlováním se 17 respondenty (23 %).

5.3 Odměny ve výchově současné a předcházející generace

Otázka 11 - Jaký druh odměny používáte nejčastěji? Označte číselně od nejvíc používaných po nejmíň

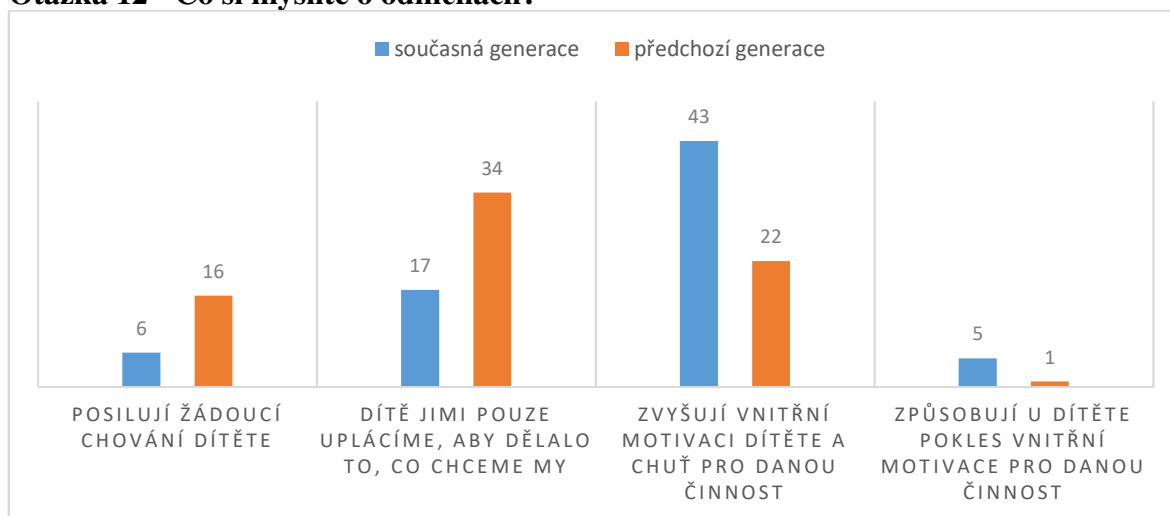

Graf 11 – Nejčastěji používané druhy odměn

Protože tato otázka byla zadána formou škálování, byla zpracována pomocí průměru. Čím nižší je hodnota průměru, tím častěji je daná kategorie používána (tím více respondentů ji uvedlo na první místo).

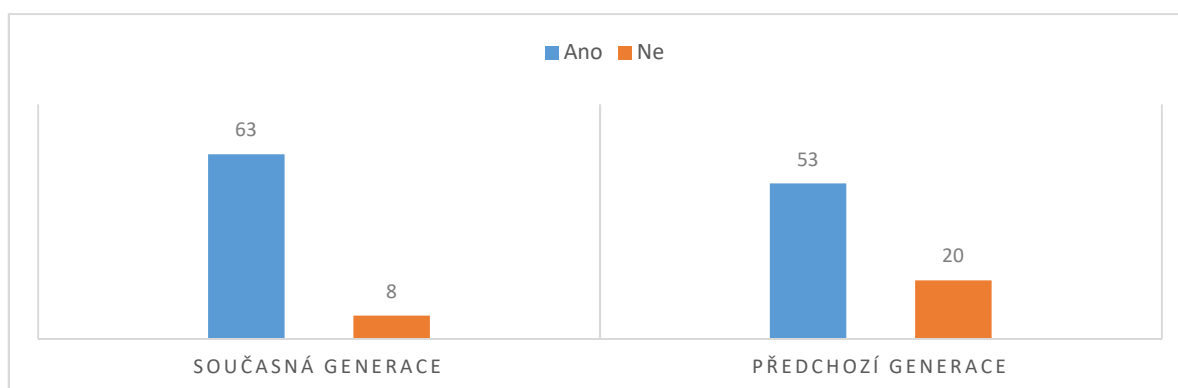
Jako nejčastěji používanou odměnu uvedlo 29 % respondentů současné generace odměnu emoční. 26 % respondentů uvedlo zážitek jako druhou nejčastější podobu odměny a 24 % považuje dárek za třetí nejčastější poskytovanou odměnu.

22 % respondentů předchozí generace nejčastěji používali emoční odměnu, druhou nejčastější odměnu v podobě zážitku použilo 16 % a jako poslední a nejméně používanou formou odměny byl dárek s 19 % respondentů.

Otázka 12 - Co si myslíte o odměnách?

Graf 12 – Důsledky odměn

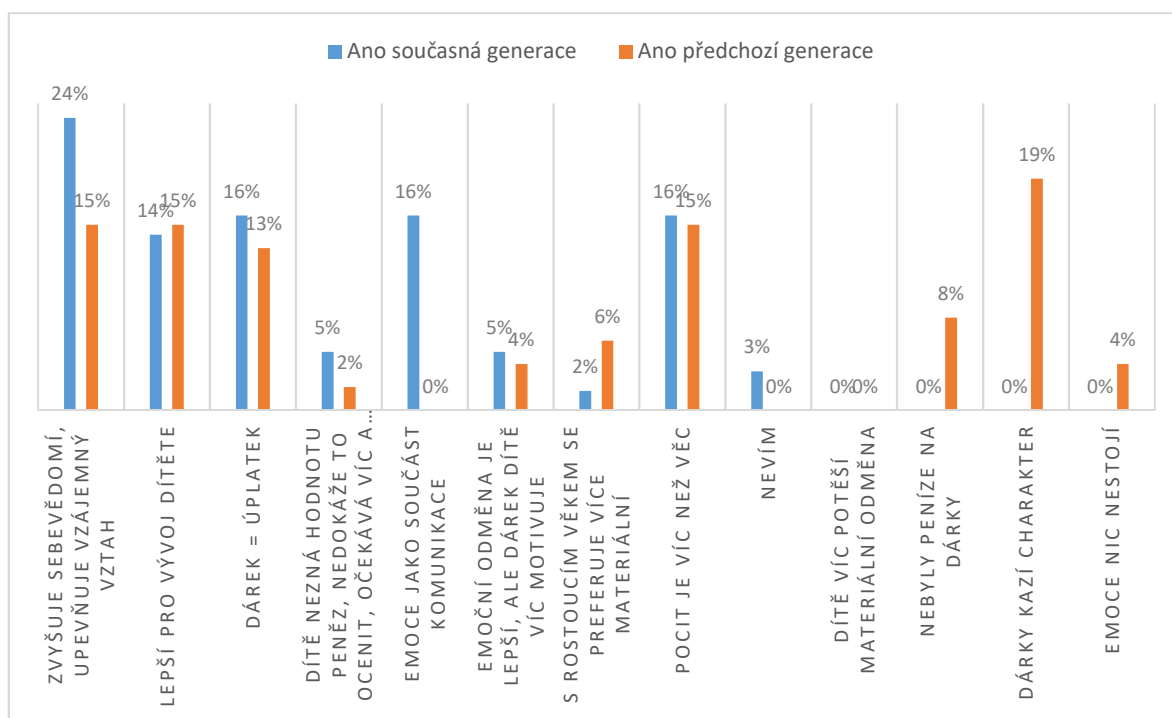
43 respondentů (61 %) současné generace si myslí, že odměny zvyšují vnitřní motivaci dítěte pro danou činnost. To stejné si myslí 22 zástupců starší generace (30 %). Ti naopak nejvíce uváděli, že odměnami dítě pouze uplácíme, aby udělalo, co chceme, a to 34 respondentů (47 %), zatímco ze současné generace to bylo jen 17 respondentů (24 %). Že odměny posilují žádoucí chování dítěte si myslí 6 respondentů současné generace (8 %) a 16 respondentů generace předchozí (22 %). Pouhých 5 zástupců současné a 1 zástupce předchozí generace si myslí, že odměny způsobují pokles vnitřní motivace.

Otázka 13 - Myslíte si, že emoční odměna (pochvala, úsměv) je efektivnější než odměna materiální (peníze, dárek)?

Graf 13 – Emoční vs materiální odměna

Otázka byla rozdělena na dvě části. V první části (viz graf výše) odpovídali respondenti jen ano/ne na stanovenou otázku. V druhé části měli napsat svými slovy vysvětlení, proč si to myslí.

Zástupci obou generací se shodují, že emoční odměna je efektivnější než materiální. V současné generaci to je 89 %, v předchozí generaci to uvádí 73 % respondentů.

Graf 14 – Důvody, proč jsou emoční odměny efektivnější

Respondenti současné generace, kteří v první části této otázky odpověděli „ano“, ve svém odůvodnění nejčastěji zmiňovali, že emoční odměna (pochvala) upevňuje vzájemný vztah a zvyšuje sebevědomí dítěte (24 % respondentů). Uváděli např. „*Posiluje pozitivní vztah mezi dítětem a rodičem, materiální ne*“ nebo „*Dítě si více věří a určitě je i víc sebevědomé*“. S touto odpovědí souhlasilo 15 % respondentů předchozí generace, což je o 9 procentních bodů méně. Uváděli např. „*buduje vztah a umožní dítěti být vůči rodičům otevřeně a stabilní pozici v dospělosti*“ nebo „*podporují osobnost, individualitu*“.

Téměř vyrovnaný počet respondentů z obou generací je přesvědčeno, že emoční odměny jsou lepší pro lepší vývoj dítěte. Konkrétně jde o 14 % respondentů současné a 15 % respondentů předchozí generace. Jako příklad uváděli „*Emoce dítě potřebuje, materiálně nepotřebuje*“ nebo „*Aby z nich vyrostli lidé, kteří umí pochválit, vyjádřit emoce a nebyli zaměřeni jen na to materiální*“.

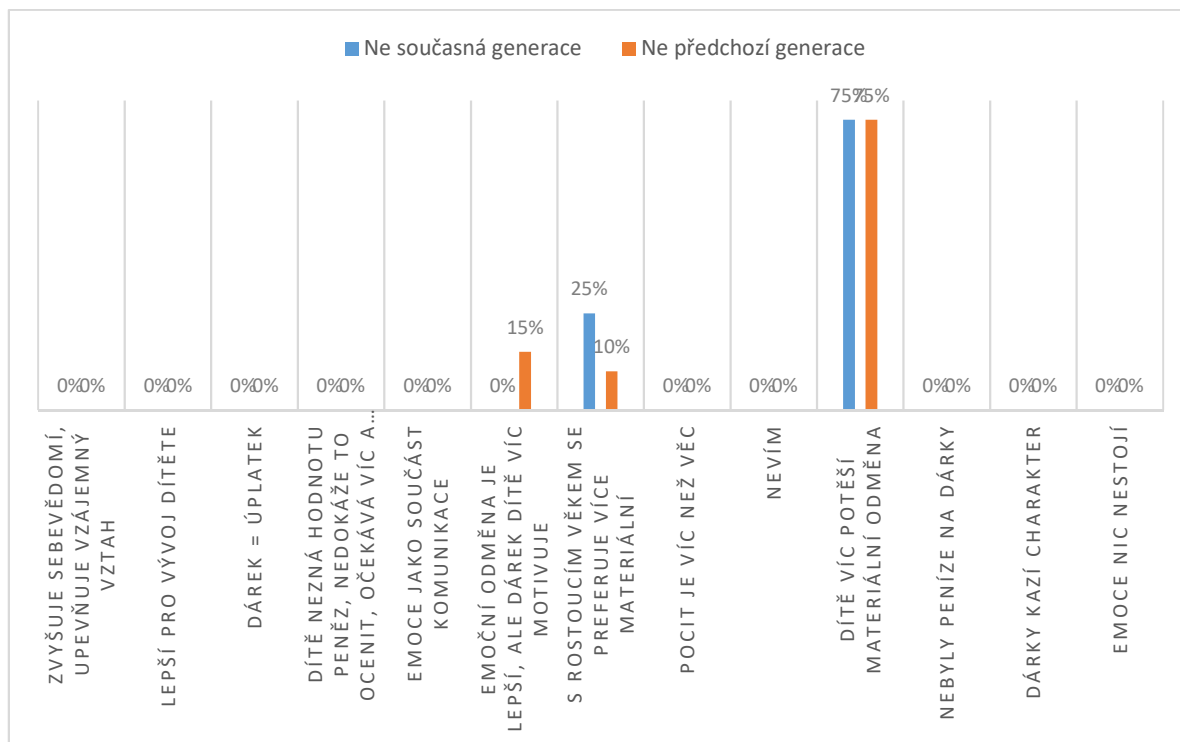
Že dárky se jen dítě uplácí si myslí více respondentů současné generace. Jde o 16 %, zatímco předchozí generace v tomto duchu odpověděla ve 13 %. Mezi odpověďmi je např. „*Dítě si musí uvědomit, že úkol nedělá za odměnu*“ nebo „*peníze mi připadají jako uplácení, v horším případě jako vydírání*“.

U současné generace se relativně často objevovala i odpověď, že emoce jsou součástí komunikace s dítětem. Bylo to 16 % respondentů. Zajímavostí je, že podobná myšlenka nenapadla ani jednoho zástupce starší generace. Respondenti do svých odpovědí psali např. „*dárek je jen odměna, pochvala je i způsob komunikace*“ nebo „*Je to sociální kontakt, dítě ví, že jeví zájem*“.

Přesvědčení, že pocit je víc než věc, vyjádřilo opět relativně vyrovnaný počet respondentů z obou generací. V současné generaci to bylo 16 % respondentů, v předchozí to bylo 15 %. Zaznělo zde např. „*Cit je vždy viacej ako hračka*“ nebo „*Peníze zmizí, zážitek zůstává*“.

Poslední kategorií s větším zastoupením je myšlenka, že materiální odměny kazí charakter. Tato kategorie je zastoupena pouze respondenty předchozí generace (19 %). Typickou odpovědí zde je např. „*peníze ničí dětský charakter*“ nebo „*dárek rychle omrzí a peníze rozmazlují*“.

Zbývající kategorie odpovědí respondentů, kteří si myslí, že emoční odměny jsou lepší, mají relativně nízké zastoupení.

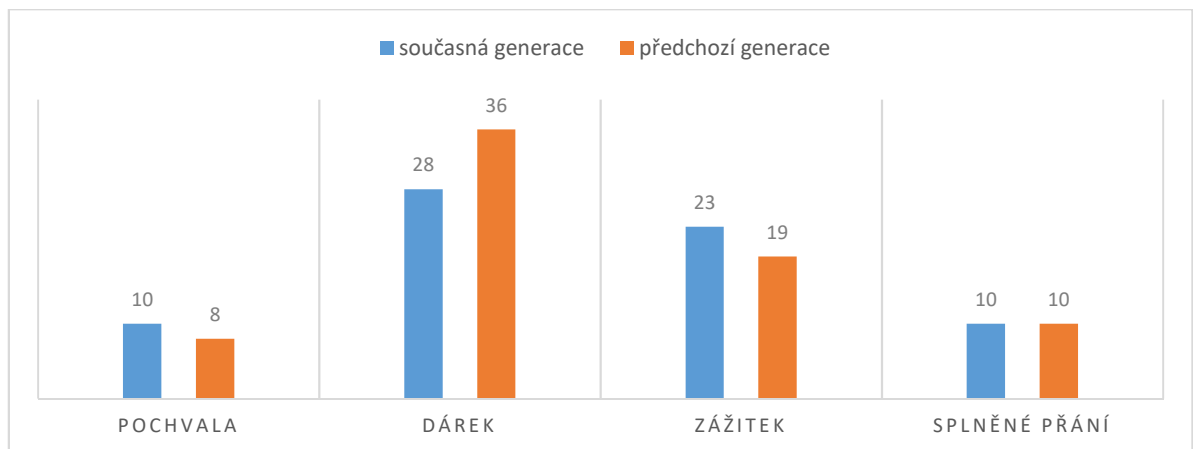
Graf 15 – Důvody, proč nejsou emoční odměny efektivnější

Shodných 75 % respondentů z obou generací, kteří si v první části této otázky dopověděli, že lepší jsou materiální odměny, je přesvědčeno, že takový dárek dítě více potěší. Mezi odpověďmi se nejčastěji objevovalo „*Děti holt prostě radši dárky*“ nebo „*Dárek prostě potěší*“.

Že se preference odměn mění s rostoucím věkem dítěte, si myslí 25 % respondentů současné generace a 10 % respondentů generace předchozí. Jako příklad je možno uvést „*záleží na věku dítěte, úsměv a pochvala asi stačí malému dítěti, ale ve větším věku úsměv nestačí*“ nebo „*Efektivnější bude pochvala v nižším věku, ale dále bude více převažovat materiální odměna*“.

Poslední nenulovou kategorií je pak jakýsi souhlas, že emoční odměna je lepší, ale materiální odměna dítě více motivuje. V tomto smyslu odpovídalo zbývajících 15 % zástupců předchozí generace. Zaznělo zde např. „*Bylo by hezké, kdyby ano, ale většinou to tak není. Vidina dárku dítě více motivuje*“ nebo „*bylo by to pěkné, kdyby to bylo naopak, ale děti měly víc radost z dárků*“.

Otázka 14 - Jakou odměnu zvolíte, když vaše dítě (děti) dostane dobré známky na vysvědčení (například samé jedničky)?

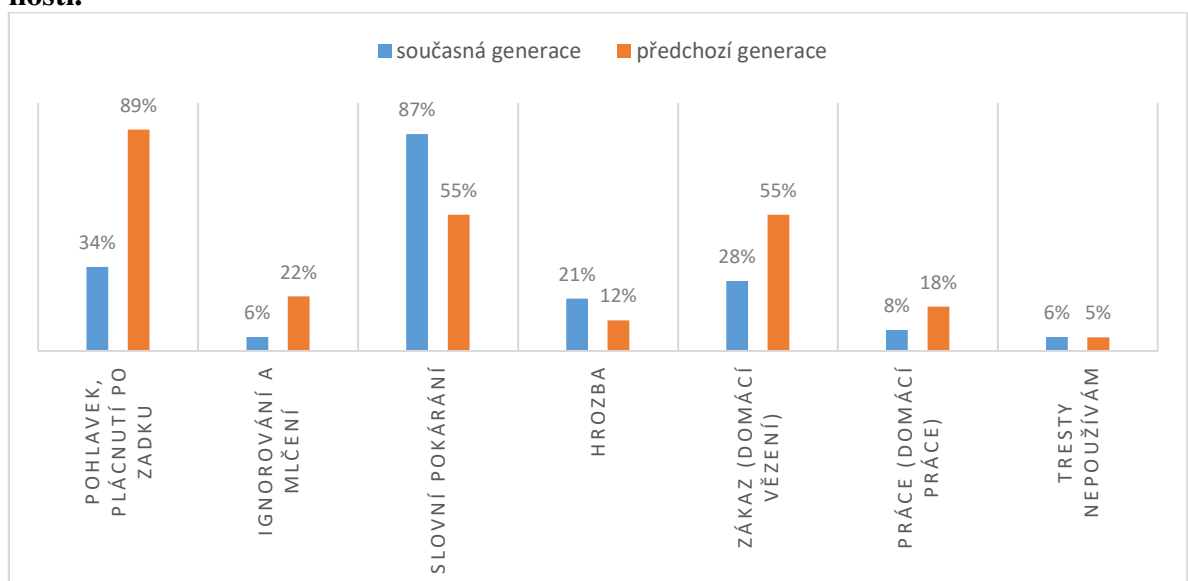

Graf 16 – Odměna za dobré známky

Tato otázka je na rozdíl od předchozích otázek velmi vyrovnaná. Volby zástupců jednotlivých generací se lišily lehce jen co se dárku a zážitku týká. Jako dárek respondenti nejčastěji volili cukrárnu, společnou večeři, knihu či peníze. Finance však byly citelně více zmíněny v odpovědích respondentů předchozí generace (12krát vs 4krát). Ze zážitků by děti mohly dostat výlet, návštěvu zoo, kina či aquaparku.

5.4 Tresty ve výchově současné a předcházející generace

Otázka 15 - Jakému trestu ve výchově dáváte přednost? Uveďte maximálně 3 možnosti.

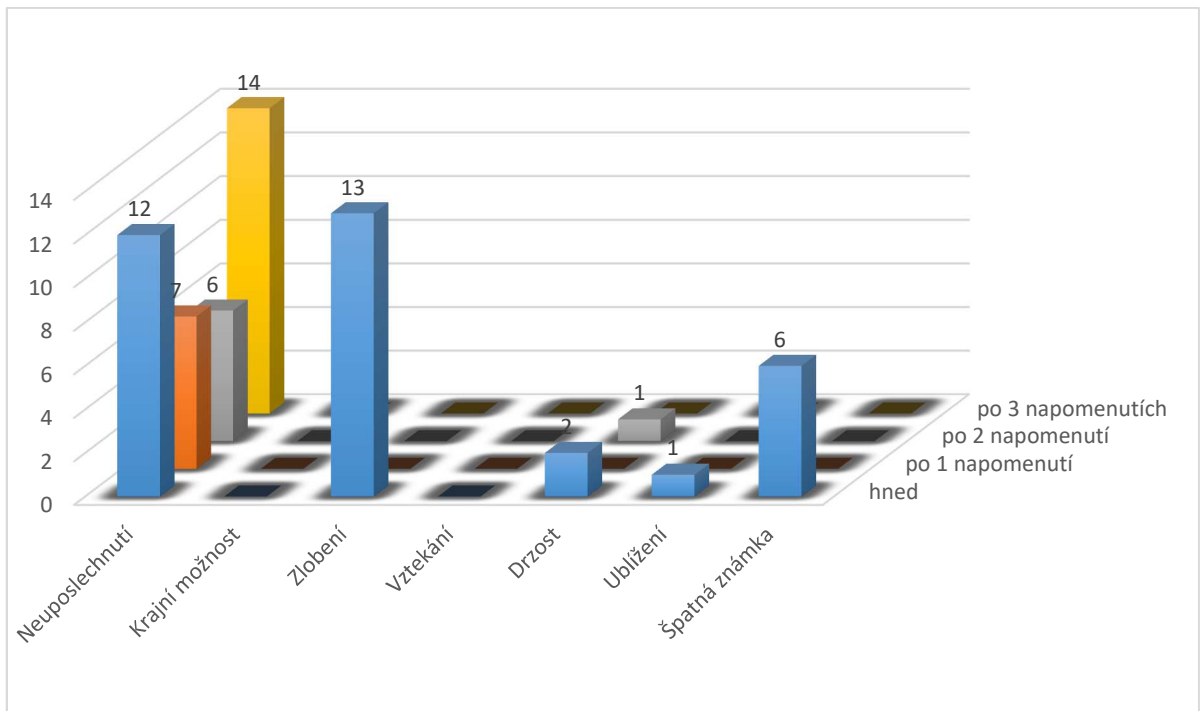
Graf 17 – Používané tresty

Vzhledem k tomu, že v této otázce mohl každý respondent označit až tři možnosti, došlo k tomu, že respondenti současné generace vytvořili 135 odpovědí, zatímco respondenti předchozí generace 187.

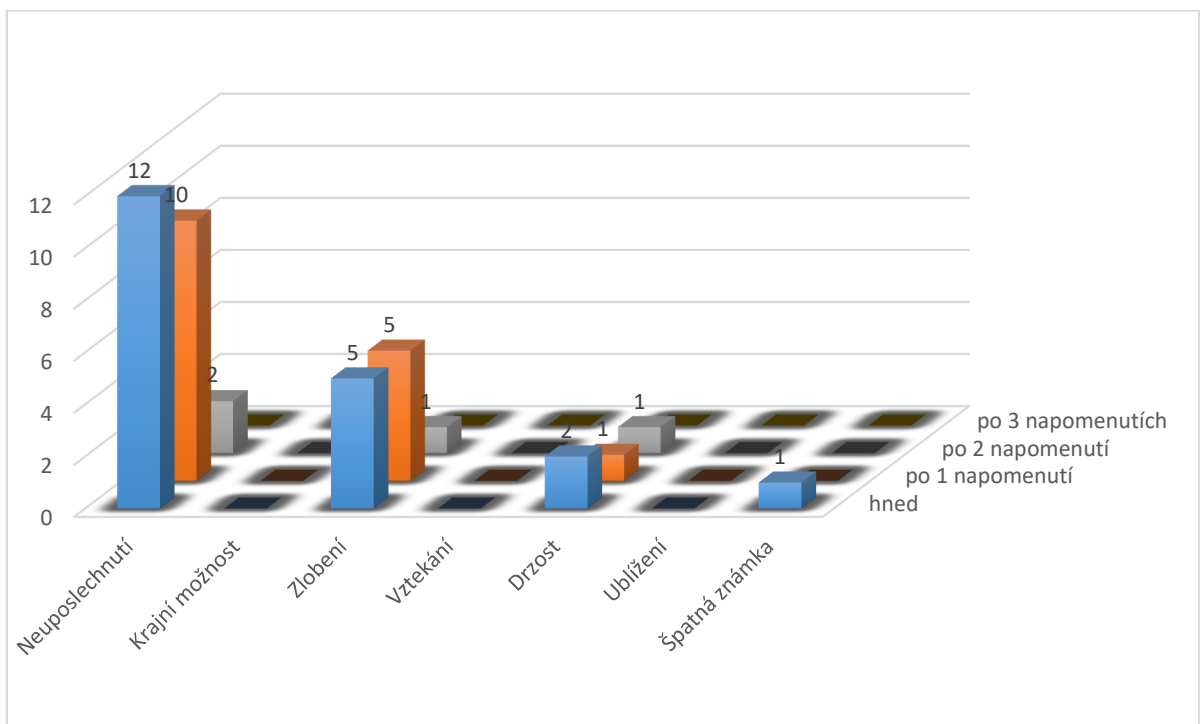
Otázka bude navíc rozdělena na více částí. V první části probereme stupnici oblíbenosti trestů a v druhé části si detailně projdeme tři nejvíce používané.

Slovní pokárání je dominantní volbou trestu pro respondenty současné generace. Označilo ji 87 %, zatímco z předchozí generace to bylo 55 % respondentů. Nejčastěji voleným trestem pro 89 % respondentů předchozí generace je pohlavek či plácnutí po zadku. Pro respondenty současné generace je to druhá nejčastější volba, využívá ji 34 % respondentů. Třetí nejčastější zastoupení pro obě generace získal zákaz, např. domácí vězení. Tuto možnost označilo 28 % respondentů současné generace a 55 % respondentů generace předchozí. Na pomyslné čtvrté příčce se umístila hrozba s 21 % zástupci současné a 12 % zástupci předchozí generace. V ignoraci a mlčení lehce vedou ve výběru respondenti předchozí. Tento trest označilo 22 %, což je o 16 procentních bodů nad současnou generací. Práci jako trest používá 8 % respondentů současné generace a 18 % generace předchozí. Zbývající respondenti tresty nepoužívají.

V následující části bude detailnější analýza třech nejčastěji uvedených trestů podle slovních vyjádření jednotlivých respondentů. Každý trest je rozdělen do dvou rovin, kdy jedna značí, za co, a druhá kolik napomenutí bylo uděleno, než padl trest. K tomuto je použita veličina – průměrný počet napomenutí. Čím je hodnota průměru nižší, tím méně napomenutí je uděleno před aplikací samotného trestu (trest je proveden dříve). Vyšší hodnota tedy znamená, že dítě je vícekrát napomenuto, než je potrestáno. Hodnoty průměru můžou být od 0 – trestám hned, až po 3 – trestám po 3 a více napomenutích.

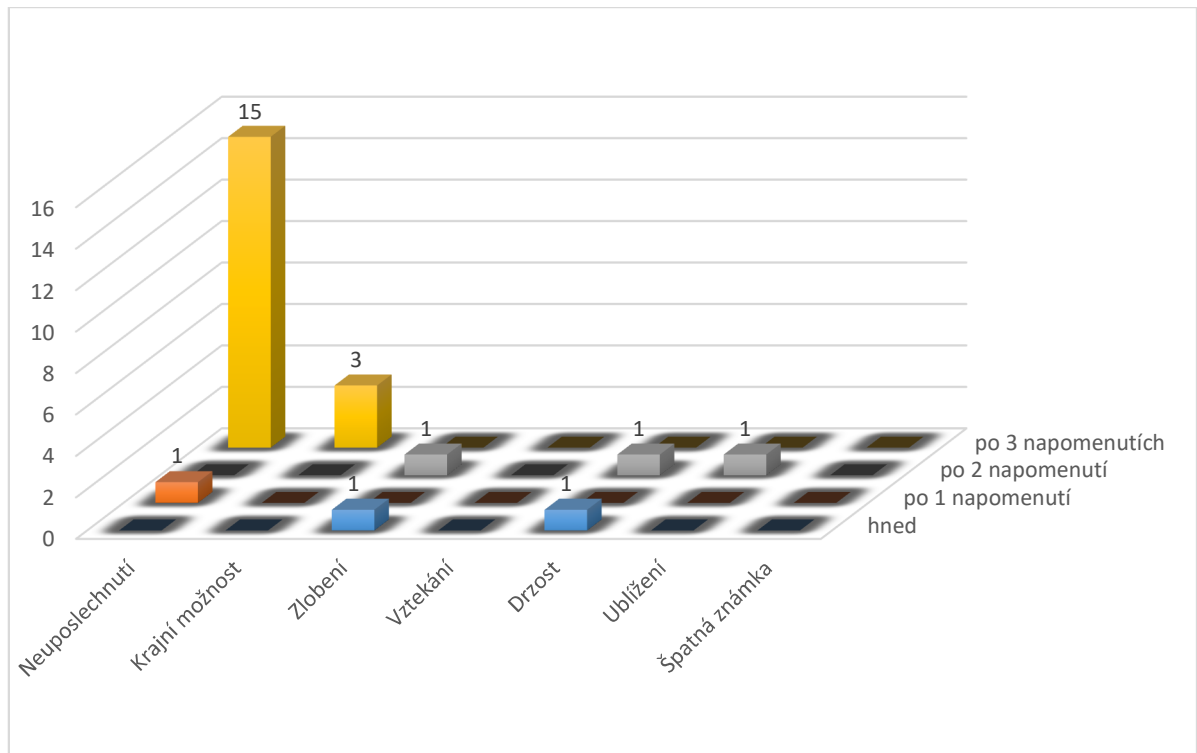
Graf 18 – Slovní pokárání, současná generace

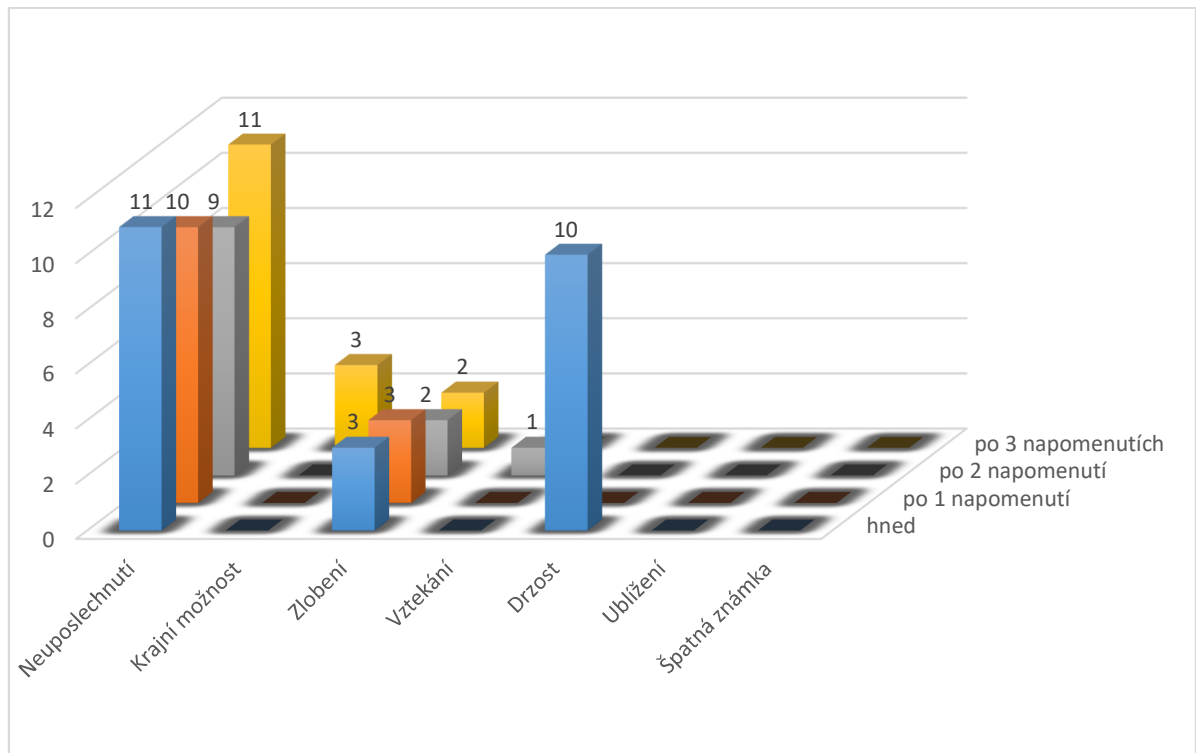
Graf 19 – Slovní pokárání, předchozí generace

Při pohledu na grafy zobrazující, kdy a za co je dítě pokáráno, je vidět, že tento trest je převážně za neuposlechnutí. Respondenti současné generace kárají za neuposlechnutí v 63 % případů, respondenti předchozí pak v 60 %. U současné generace se tak ale děje po více napomenutích (v průměru po 1,56 napomenutích). Předchozí generace kárá v průměru po

0,58 napomenutích. U zlobení je situace opačná a všichni respondenti současné generace se uchylují k pokárání hned, zatímco respondenti předchozí generace v průměru až po 0,64 napomenutích. U pokárání za špatnou známku vedou zástupci současné generace. Toto je však proto, že za tento prohřešek volili respondenti předchozí generace spíše trest ve formě zá-
kazu.

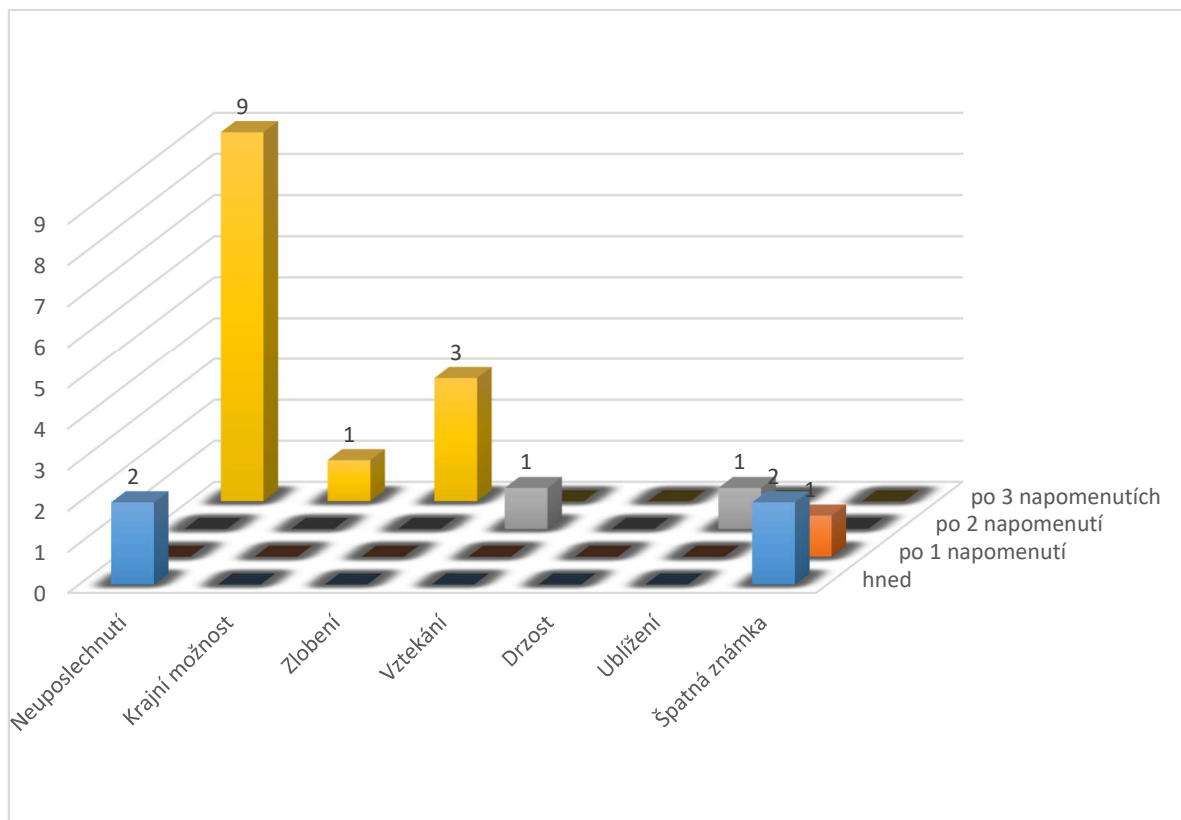

Graf 20 – Pohlavek, současná generace

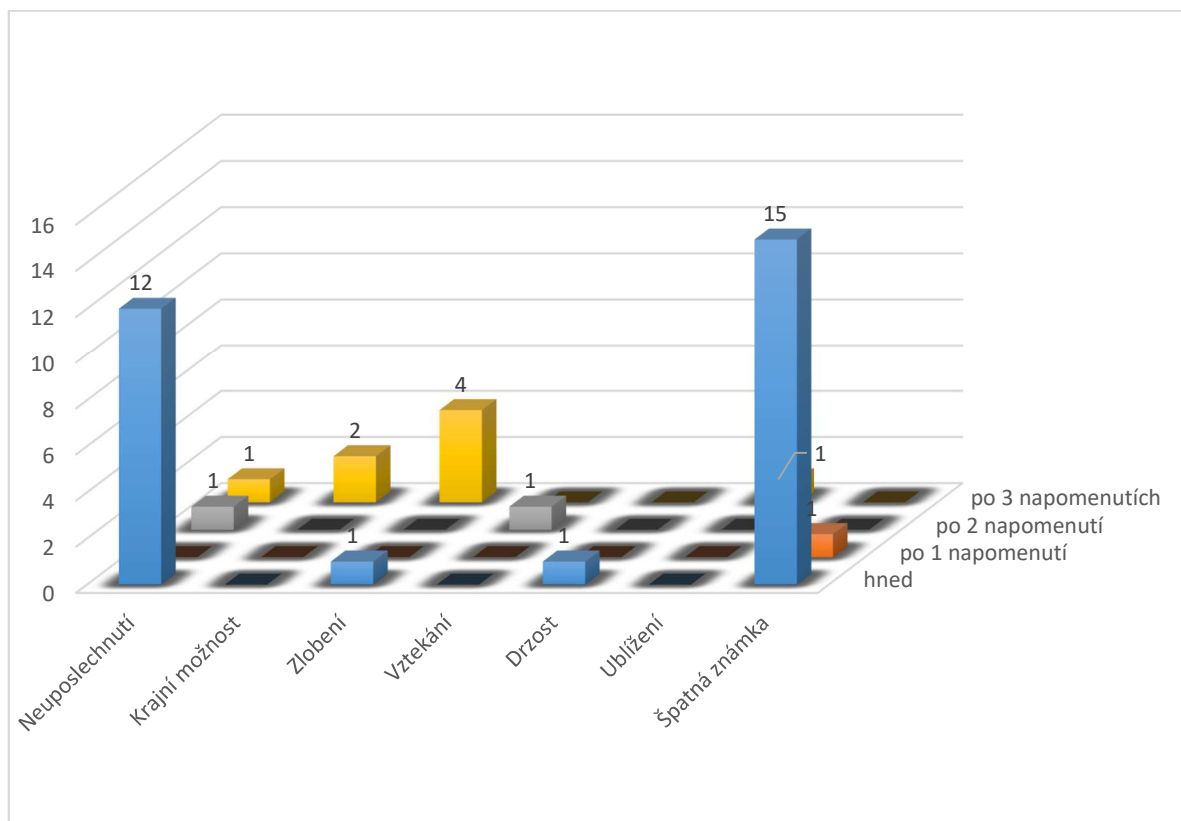

Graf 21 – Pohlavek, předchozí generace

Pohlavek či plácnutí po zadku bylo respondenty předchozí generace voleno téměř s trojnásobnou početní přesilou. Pohled na graf, za co udělují respondenti současné generace pohlavek či plácnutí po zadku, ukazuje, že je to převážně za neuposlechnutí s velkou dávkou trpělivosti (63 % odpovědí). 3 respondenti uvedli, že k tomuto trestu se uchylují jen v krajní možnosti. Na dalším grafu je vidět podstatně rozšířenější portfolio důvodů. Použití tohoto trestu za neuposlechnutí tvoří 63 % odpovědí respondentů předchozí generace s průměrným počtem napomenutí 1,49 (průměr u současné generace činí 2,88). Trest byl nemálo používán také za drzost, a to u 10 respondentů předchozí generace. Dítě za drzost bylo potrestáno pohlavkem či plácnutím na zadek bez napomenutí. 10 respondentů předchozí generace udělovalo pohlavek za zlobení s průměrnými 1,3 napomenutími. Jako krajní možnost pak používali tento trest 3 respondenti předchozí generace.

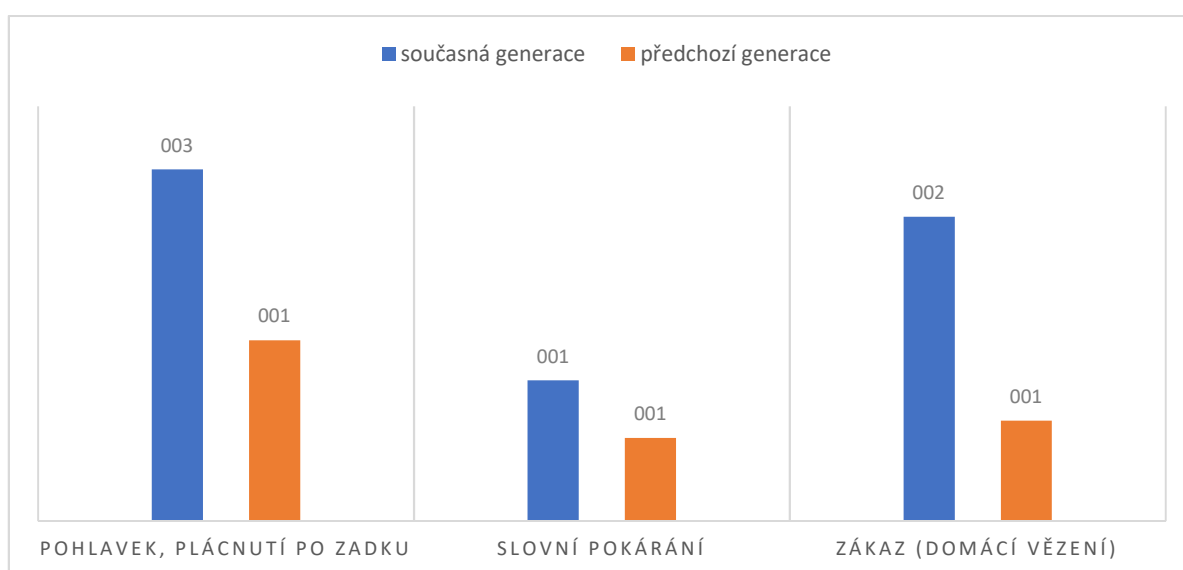

Graf 22 – Zákaz, současná generace

Graf 23 – Zákaz, předchozí generace

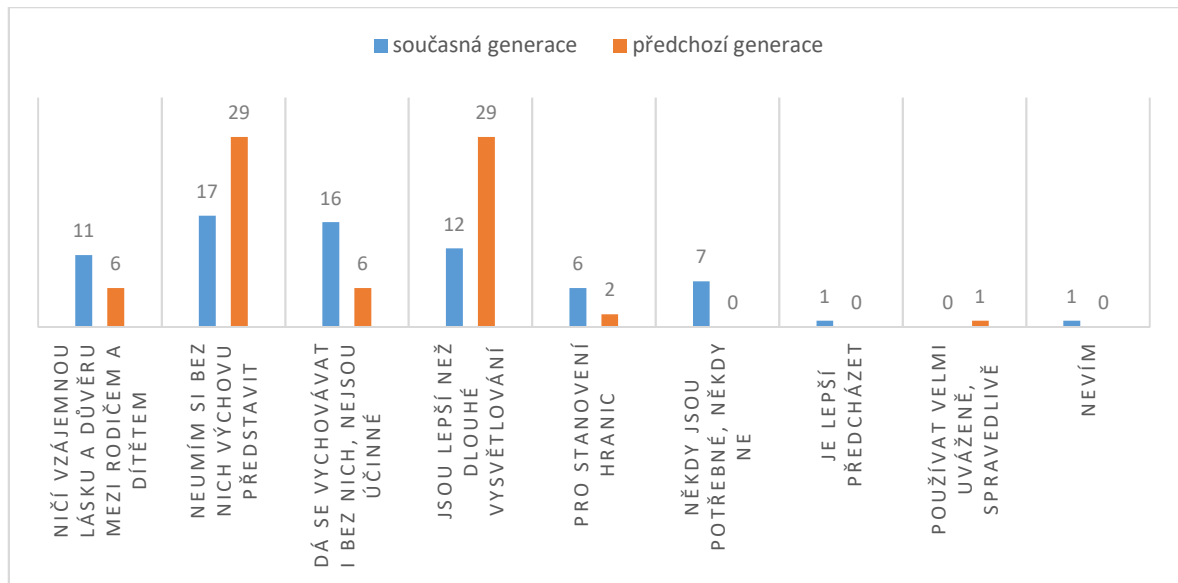
45 % respondentů současné generace používající zákaz potrestá dítě po několikerém neuposlechnutí. Naopak zástupci předchozí generace za neuposlechnutí zakazují v 30 % hned. Průměrný počet napomenutí je zde 0,36 (u současné generace 2,45). Respondenti předchozí generace však nejčastěji zmiňovali, že trest udělovali za špatné známky hned, jeden respondent uvedl „za opakovanou špatnou známku“. Za špatné známky respondenti současné generace sice nejčastěji dítě pokárali, ale 3 respondenti potrestají dítě zákazem i za školní výsledky. Pokud by dítě zlobilo, získalo by zákaz u starší generace v 5 případech, od respondentů současné generace pak ve 3 případech. Zbývající respondenti v obou generacích zákaz použije jako krajní možnost.

Graf 24 – Průměrný počet napomenutí

Posledním grafem v této otázce je srovnání průměrného počtu napomenutí před udělením trestu bez ohledu, za jaké provinění to bylo. Již na první pohled je vidět, že respondenti současné generace mají vyšší průměrný počet napomenutí, což znamená, že vícekrát dítě napomenuli, než přistoupili k trestu. Nižší průměrné číslo zástupců starší generace zase znamená, že jejich cesta k aplikaci trestu je kratší.

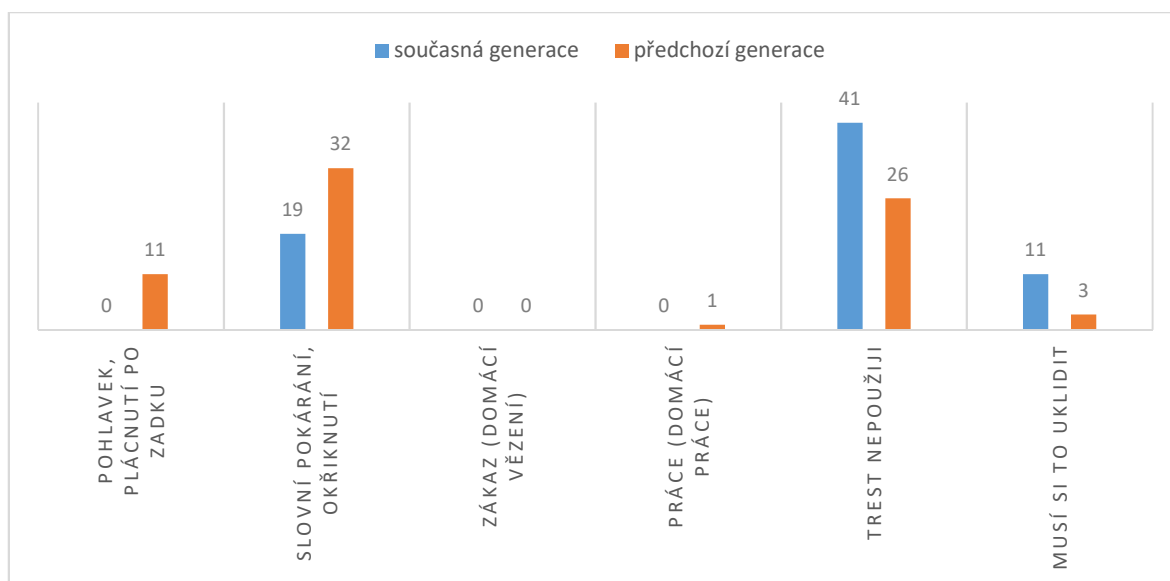
Otázka 16 - Jaký je Váš názor na tresty uvedené v předchozí otázce?

Graf 25 – Názor na tresty

V této polouzavřené otázce se rozložení odpovědí opět rozchází. Asi nejvýraznější prvky jsou dva vysoké sloupce znázorňující předchozí generaci v kategoriích, že si výchovu bez trestů neumí představit a že jsou tresty lepší než dlouhé vysvětlování. Obě kategorie mají po 29 zastánců starší generace. Naopak výchovu bez trestu si ze současné generace neumí představit 17 respondentů a přesvědčení, že trest je lepší než dlouhé vysvětlování, vyjádřilo 12 respondentů. Lehkou převahu pak současná generace získává v odpovědi, že je možné vychovávat dítě i bez trestů, konkrétně 16:6. Že tresty ničí vzájemnou lásku a důvěru mezi dětmi a rodiči je přesvědčeno 11 respondentů současné generace a 6 respondentů předchozí generace. 6 respondentů současné generace a 2 předchozí si myslí, že tresty by se měly používat pro stanovení a udržení hranic chování dítěte. Nerozhodnost v pohledu na tresty a svou odpovědí, že někdy je trest potřebný a někdy není, ukázalo 7 respondentů současné generace. Spíše pro zajímavost a svou originalitu než pro početní významnost ještě zmíním jednoho respondenta předchozí generace, který trestu přiřazuje přívlastky spravedlivý a velmi uvážení.

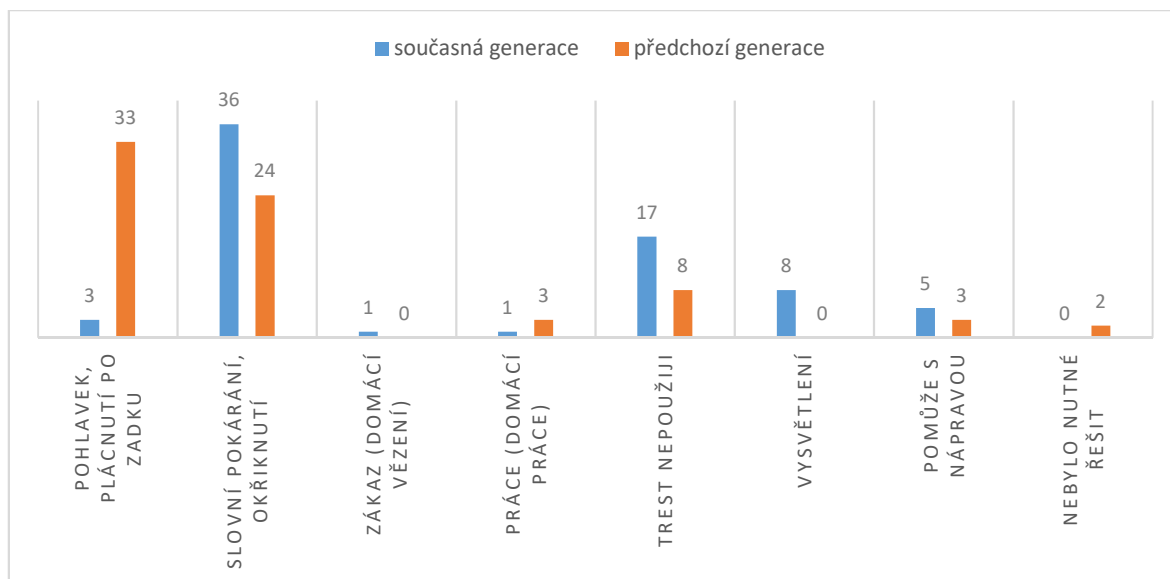
Otázka 17 - Jaký trest nejčastěji použijete, pokud Vaše dítě (děti) vylije hrnek s čajem?

Graf 26 – Tresty za vylití hrnku

Prostřednictvím této polouzavřené otázky jde krásně vidět, které dvě kategorie byly nejčastěji voleny. První dominující kategorie nese název trest nepoužiji. U současné generace 41 respondentů (58 %) tvrdí, že by v situaci, kdy dítě vylije hrnek s čajem, nepoužili žádný trest. U generace předcházející se jedná o 26 respondentů (36 %). Další v pořadí je kategorie s názvem slovní pokárání, okřiknutí. Tuto kategorii volilo 32 respondentů (44 %) generace předcházející a o 13 respondentů méně, tedy 19 respondentů generace současné (27 %). Pohlavek, či plácnutí po zadku by z generace současných respondentů nepoužil nikdo, zato 11 respondentů (15 %) generace předcházející ano. 11 (15 %) respondentů generace současné zvolilo jako jinou odpověď to, že si vylitý hrnek musí dítě po sobě uklidit. Z generace předcházející se jedná o počet 3 (4 %). Poslední volená kategorie s názvem Práce (domácí práce) byla označena pouze 1 respondentem generace předcházející.

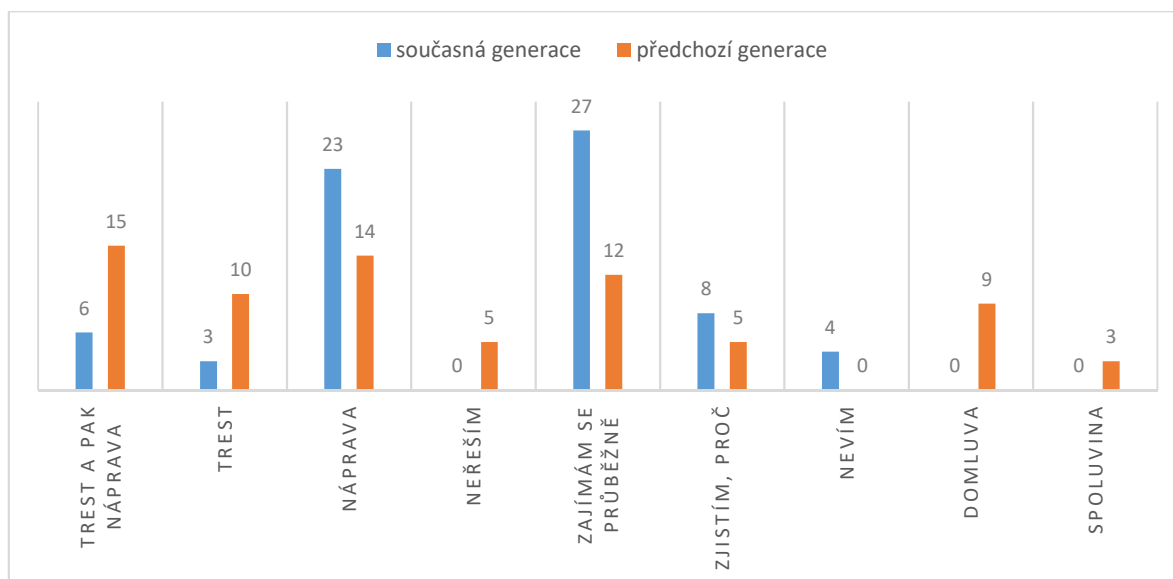
Otázka 18 - Jaký trest nejčastěji použijete, pokud Vaše dítě (děti) pokreslí zdi tužkou?

Graf 27 – Tresty za pokreslenou zeď

U této polouzavřené otázky by 36 respondentů generace současné (51 %) použilo v této situaci slovní pokárání, okřiknutí. Generace předcházející by slovně kárala a okřikovala o něco méně 24 (33 %). Avšak veliký rozdíl vidíme u kategorie pohlavek, plácnutí po zadku. Tento tvrdší trest by použilo 33 respondentů generace předcházející (45 %) a pouze 3 respondenti generace současné (4 %). Třetí nejčastěji volenou odpovědí bylo, že pokud dítě pokreslí zdi tužkou, trest nebude použit žádný. Zde respondenti generace současné vedou v počtu 17 (24 %) oproti respondentům generace předcházející, tam vidíme počet 8 (11 %). Jako další by v této situaci 8 respondentů generace současné (11 %) vysvětlovalo, 5 respondentů (7 %) by od dítěte vyžadovalo pomoc s nápravou a 2 (2 %) respondenti by jako trest použili zákaz (domácí vězení) anebo práci (domácí práci). Stejnou odpověď, tedy práci (domácí práci) by použili i respondenti generace předcházející 3 (4 %). Také by se stejným počtem respondentů 3 (4 %) vyžadovali pomoc s nápravou a 2 (2 %) respondenti neví, jak by reagovali, protože situaci nikdy neřešili.

Otázka 19 - Napište, jak byste reagovali, kdyby Vaše dítě (děti) dostalo špatné známky na vysvědčení (například čtyřky anebo propadá).

Graf 28 – Reakce na špatné známky

V této otevřené otázce se můžeme dozvědět, že panují různé názory. Nejpočetnější názor je ten, že se zajímám o známky průběžně, tudíž bych neměl být překvapen a vzniklou situaci řešit až přijde. Tento názor zastalo 27 (38 %) respondentů generace současné a 12 (16 %) respondentů generace předcházející. Uváděli například: „V klidu, jelikož je to výsledek snahy za celý školní rok, musí rodič, který má zájem o své dítě vesměs tušit, co přijde při součtu“ nebo „už dopředu bych se s ním učila a neřešila to až při vysvědčení“.

Druhý nejčastější názor byl, že by respondenti obou generací vyžadovali po dítěti nápravu. Současná generace s počtem 23 (32 %) a předcházející s počtem 14 (19 %) respondentů. Zaznělo například: „Muselo by si známky minimálně o jeden stupeň zlepšit“ anebo „motivovala bych ho, aby se učil, je to důležité. Učila bych se s ním, dohlédla bych, aby věnoval učení potřebný čas“.

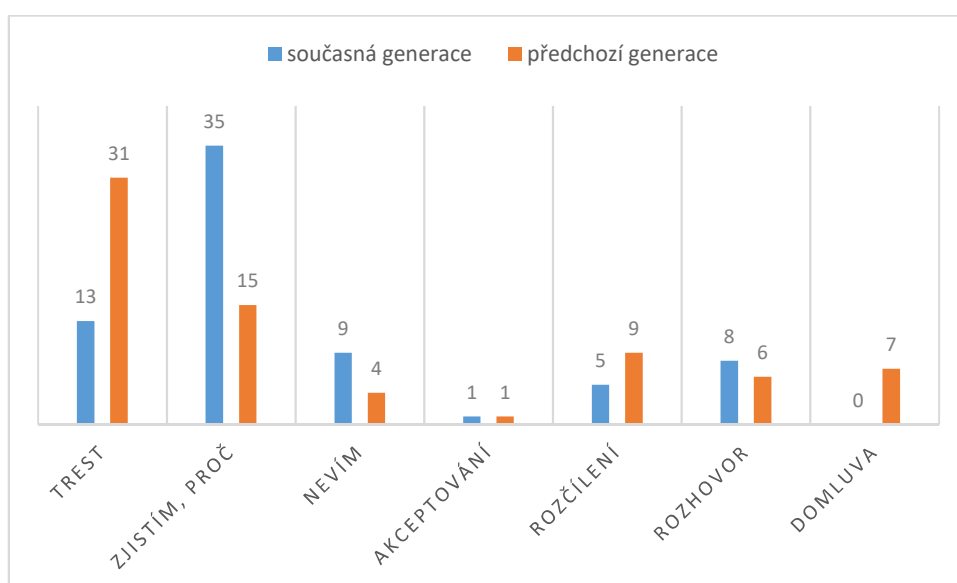
Trest a potom nápravu by vyžadovalo 15 (21 %) respondentů generace předcházející a 6 (8 %) respondentů současné generace. Zde můžeme uvést následující příklady: „Naštvu se, pokárám, ale pak se domluvíme na zlepšení“ nebo „byla jsem hodně překvapená a křičela a nadávala jsem, musely se víc učit“.

Pouze trest bez debat by použilo 10 (14 %) respondentů generace předcházející a 3 (4 %) respondentů současné generace. Uváděli: „Slovní pokárání, zákaz“ nebo „pár facek a domácí vězení“.

Proč vlastně došlo k tomu, že dítě přineslo domů špatné známky, by zjišťovalo 8 (11 %) respondentů generace současné a 5 (7 %) respondentů generace předcházející. Jako příklad uvedli: „rozhovor – najít příčinu“ nebo „řešila bych proč dostalo tak špatnou známku“.

5 (7 %) respondentů generace předcházející by špatné známky vůbec neřešila, dalších 5 (7 %) téže generace by dětem domlouvali a 3 (4 %) by cítili spoluvinu.

Otázka 20 - Napište, jak byste reagovali, kdyby Vaše dítě něco provedlo a neočekávaně dostalo dvojku z chování?

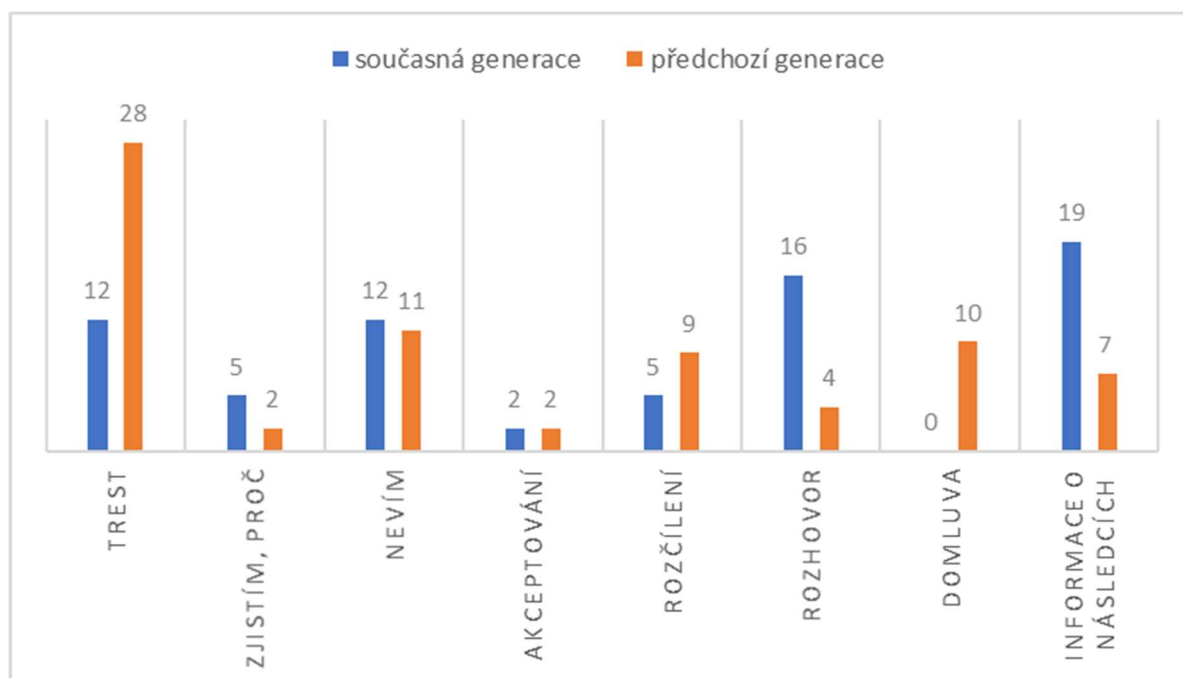
Graf 29 – Reakce na dvojku z chování

Další otevřená otázka na téma dvojka z chování, vyvolala opět různé úhly pohledu. 35 (49 %) respondentů generace současné by zjišťovali, proč se tak stalo. U respondentů generace předcházející by zjišťovalo příčiny faktu víc jak o polovinu méně 15 (21 %) respondentů. Jako příklad napsali: „Chtěla bych vědět co to bylo a proč to udělal“ nebo „rozhovor, najít důvod“.

Méně příjemná reakce ze strany respondentů obou generací – trest, by byl použit u 31 (42 %) respondentů generace předcházející a v menším počtu, až o polovinu 13 (18 %) by byl použit respondenty současné generace. Jako příklad prezentovali: „zákaz nějaké oblíbené činnosti na určitou dobu“ nebo „chtěla bych znát víc fakt a asi podle situace, asi zákaz oblíbené činnosti“.

Za dvojku z chování by se rozčílilo 9 (13 %) respondentů předcházející generace a 5 (7 %) respondentů generace současné. Rozhovor, jakožto vhodnou formu, volili respondenti současné generace s počtem 8 (11 %) a respondenti generace předcházející v počtu 6 (8 %). Zde je tedy rozdíl minimální. Respondenti generace předcházející by reagovali domluvou 7 (10 %). Respondenti generace současné takovou odpověď neuvedli ani jednou. 2 (2 %) respondenti obou generací by zhoršenou známkou z chování akceptovali. 13 (21 %) respondentů obou generací neví, jak by v dané situaci reagovali.

Otázka 21 – Napište, jak byste reagovali při zjištění, že Vaše dítě kouřilo ve 12 letech marihuany?

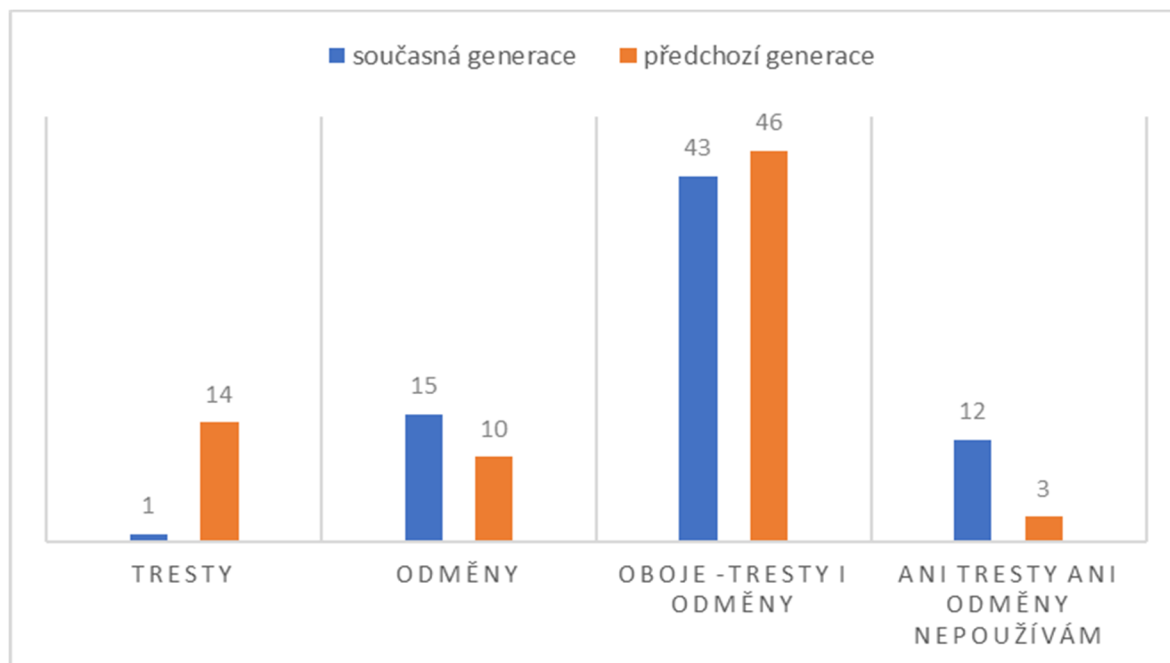
Graf 30 – Reakce na kouření marihuany

Na výše uvedeném grafu jsou zřejmé rozdíly u všech kategorií, které respondenti obou generací volili. Největší rozdíl zaznamenáváme u kategorie s názvem trest. Jakmile by se respondenti předcházející generace 39 % dozvěděli o kouření marihuany jejich dětí, následovalo by potrestání. Například: „asi bych použil pár facek a domácí vězení“ nebo „asi by mi vylétěla ruka a pak bych křičela“. U současné generace by se jednalo o 17 % respondentů, tedy s patrným rozdílem 22 %. Tito respondenti uváděli následující příklady: „Zmalovala bych jí zadek“ anebo „Zřejmě hodně naštvane s výpraskem“.

O tom, jaké může mít kouření marihuany následky by debatovalo s dítětem 27 % respondentů generace současné a 10 % respondentů generace předcházející. Zde máme rozdíl více jak poloviční. Příklady: „vysvětlení proč to nedělat a následky při kouření“ nebo „Mluvila bych s ním, jestli to jen chtěl vyzkoušet anebo proč to kouřil? Přednášku o možném riziku, pokud bude kouřit dále“.

Metodu rozhovoru by použilo 23 % respondentů generace současné a 6 % respondentů generace předcházející. I v této kategorii spatřujeme značné rozdíly. Dále se můžeme z grafu dozvědět, že 13 % respondentů generace předcházející a 7 % respondentů generace současné by se v dané situaci rozčílili. 14 % respondentů generace předcházející by svým dětem domluvila. Tuto variantu respondenti současné generace nezvolili. Jak by na vzniklou situaci reagovali, neví 17 % respondentů generace současné a 15 % respondentů generace předcházející. Kouření marihuany by u svých dětí akceptovali shodně po 3 % respondentů. 7 % respondentů generace současné a 3 % respondentů generace předcházející by zjišťovali, proč jejich děti marihuanu kouřili.

Otázka 22 – Při výchově používáte více tresty nebo odměny?

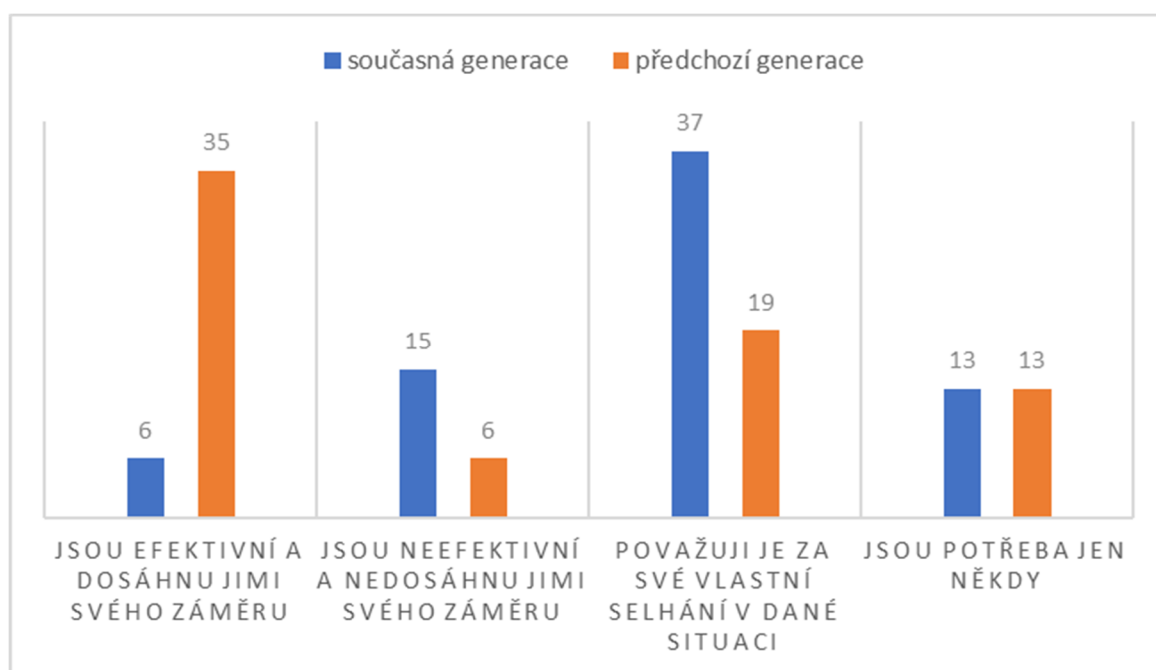

Graf 31 – Použití trestů nebo odměn při výchově

Tato uzavřená otázka dávala respondentům obou generací možnosti zvolit 4 různé odpovědi. Nejvyšší sloupce patří kategorii s názvem oboje – tresty i odměny. Zde jsou počty odpovědí

obou generací značně vyrovnané 61 % respondentů generace současné a 63 % respondentů generace předcházející. Druhé místo vybojovaly sloupce s názvem odměny. Zde je rozdíl pouhých 5 respondentů. Respondenti generace současné zde vedou 21 % a respondenti generace předcházející prohrávají o 7 procentních bodů, tedy celkem 14 %. Naopak tresty nejvíce používají při výchově svých dětí respondenti generace předcházející 19 % a pouhé 1 % respondentů generace současné. Poslední sloupec s názvem ani tresty ani odměny nepoužívám označilo 17 % respondentů generace současné a 4 % respondentů generace předcházející. Jedná se o rozdíl 13 procentních bodů.

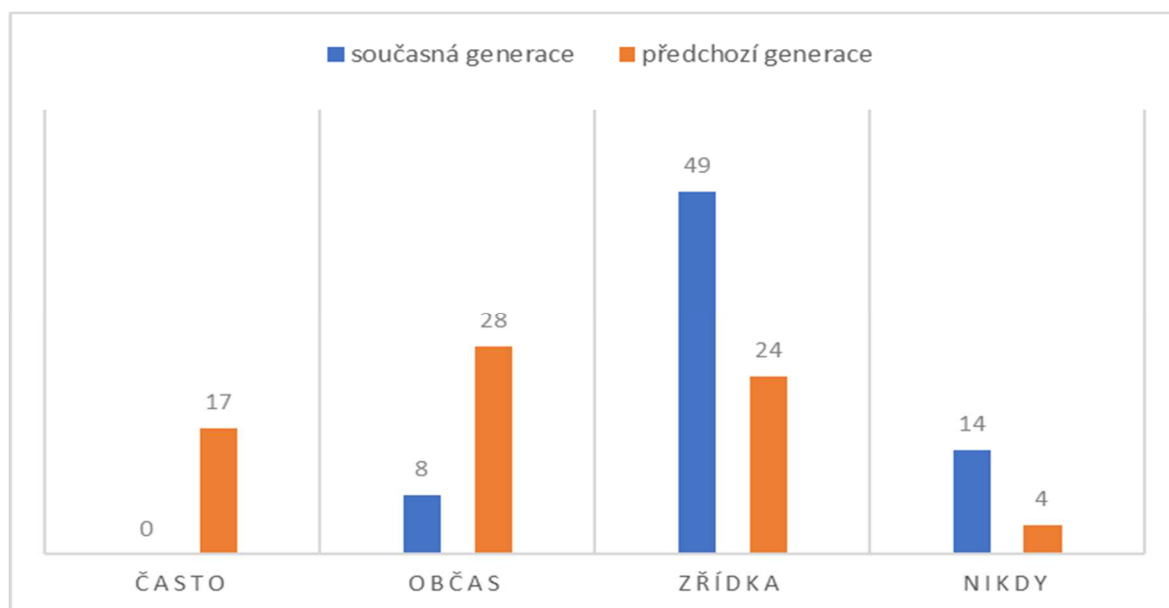
Otázka 23 – Co si myslíte o fyzických trestech?

Graf 32 - Názor na fyzické tresty

Poslední polouzavřená otázka se zaměřuje na názory respondentů obou generací týkající se používání fyzických trestů ve výchově dětí. Oproti předchozímu grafu je možné vidět velké rozdíly. 52 % respondentů generace současné je považuje za své vlastní selhání v dané situaci. U generace předcházející se jedná o pouhých 26 % respondentů. Že jsou fyzické tresty efektivní a dosáhnou jimi svého záměru si myslí 48 % respondentů generace předcházející a 8 % respondentů generace současné. Zde vidíme také značný rozdíl.

21 % respondentů současné generace si naopak myslí, že jsou fyzické tresty neefektivní a nedosáhnou jimi svého záměru, totéž si myslí 8 % respondentů generace předcházející. Názor, že jsou fyzické tresty potřeba jak kdy, je velmi vyrovnaný s 18 % u obou generací.

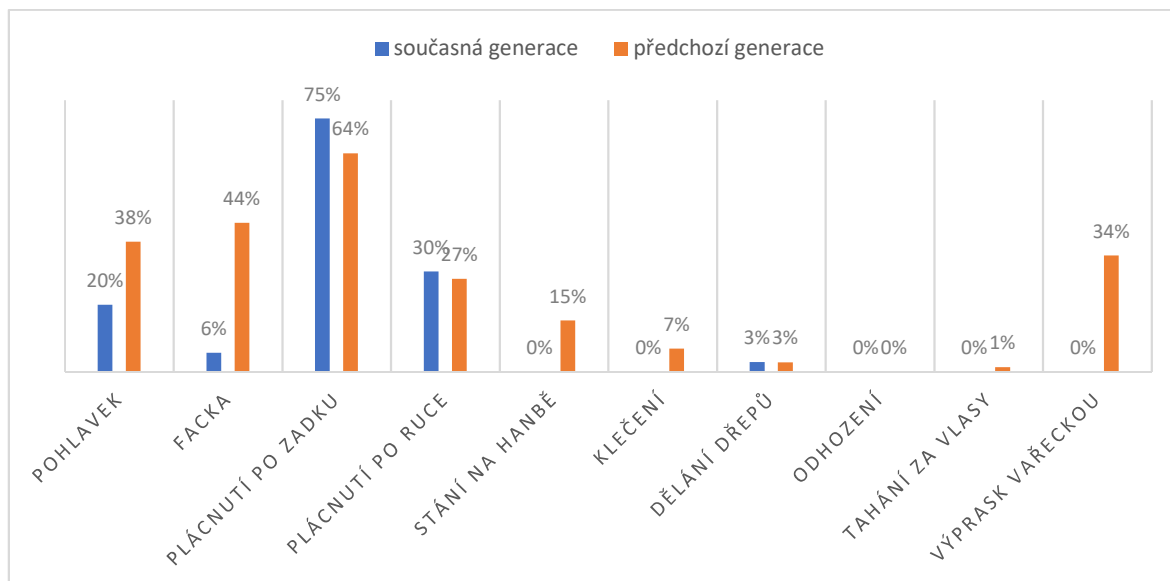
Otázka 24 – Jak často používáte fyzické tresty?

Graf 33 – četnosti fyzických trestů

V této uzavřené otázce mohli respondenti obou generací vybírat ze 4 možností. Respondenti generace současné nejčastěji odpovídali, že fyzické tresty používají zřídka (69 % respondentů). Respondenti generace předcházející tuto odpověď volili o více jak polovinu méně (33 % respondentů). Zato více tito respondenti volili odpověď občas 38 %, zatímco u současné generace to bylo 11 % respondentů. Možnost často, si vybrali pouze respondenti generace předcházející, jedná se o 23 %. Fyzické tresty nepoužívalo nikdy 5 % respondentů generace předcházející a 20 % respondentů generace současné.

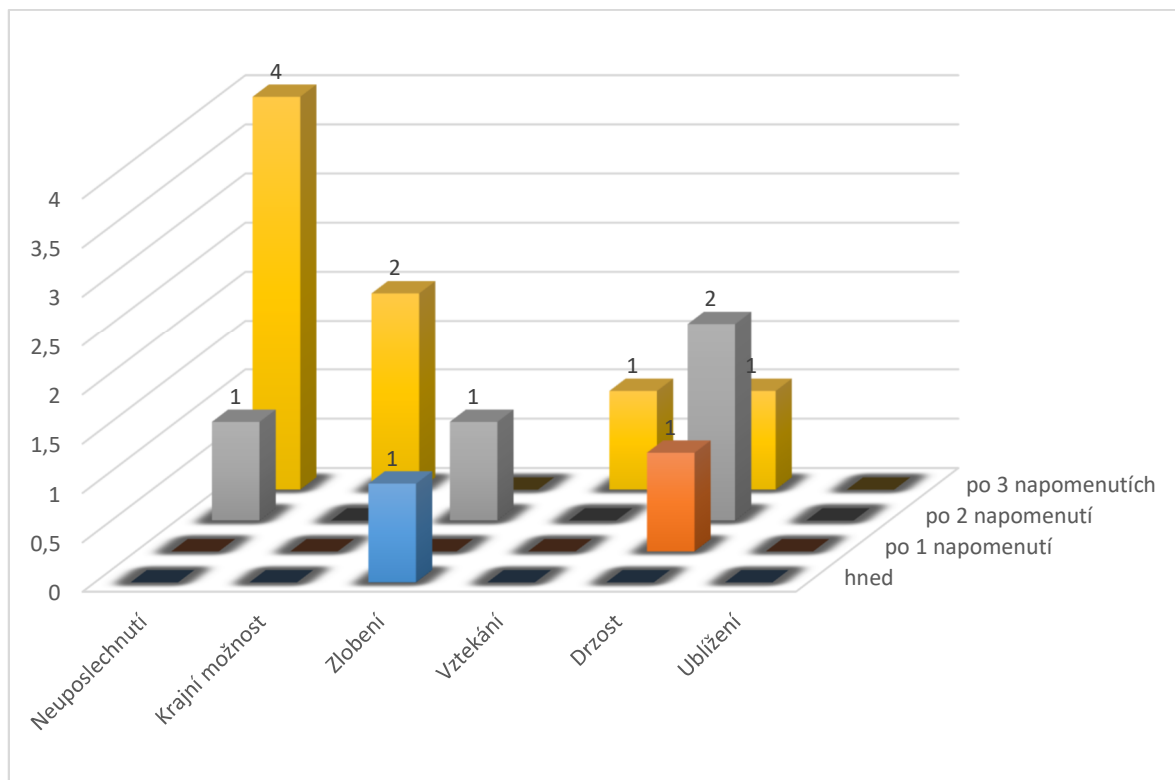
Otázka 25 - Pokud používáte fyzické tresty. Jakou formu fyzického trestu používáte nejčastěji? Uved'te maximálně 3 možnosti.

Vzhledem k tomu, že mohl každý respondent uvést až 3 možnosti, je celkem od respondentů současné generace 94 odpovědí, zatímco od zástupců starší generace je 171 odpovědí. I tuto otázku vzhledem k její komplexnosti bude potřeba rozdělit na část obecnou a část detailní, v níž se blíže budeme věnovat nejčastěji zmiňovaným fyzickým trestům.

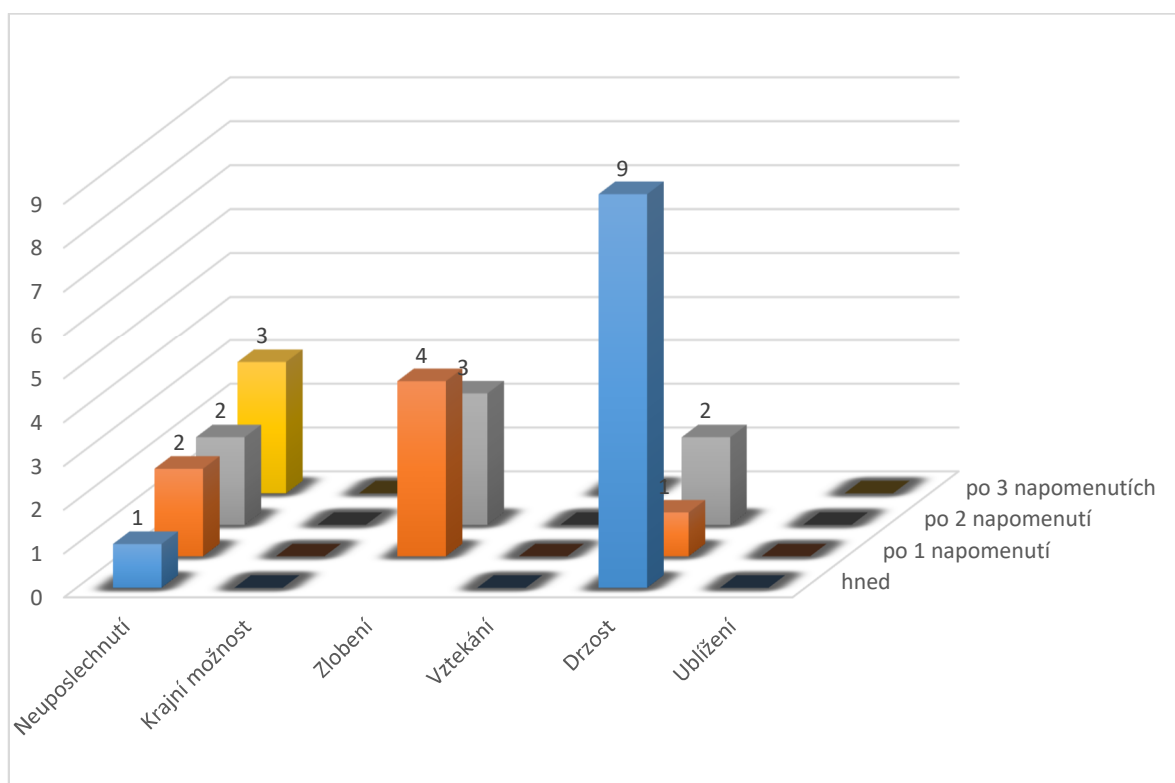

Graf 34 – Procentuální rozložení používání trestů

Z grafu jednoznačně vyplývá, že nejvíce používaným trestem u obou generací je plácnutí po zadku. Ze současné generace to uvedlo 75 % respondentů, z generace předchozí pak 64 % respondentů. Podobně vyrovnaný výsledek je ještě u plácnutí po ruce, které používá 30 % respondentů současné generace a 27 % zástupců generace předchozí. Větší rozdíl mezi generacemi je u pohlavku, který je s 38 % zastoupením téměř dvojnásobně používán předchozí generací. K facke se uchýlí 6 % respondentů současné generace, ale celých 44 % respondentů generace předchozí. U tohoto trestu je největší rozdíl v používání mezi generacemi. Dělání dřepů je posledním z trestů, kde jsou v zastoupení obě generace (po 3 % respondentů). Odhození jako možnost nebyla označena ani jedním respondentem. Fyzické tresty stání na hanbě, klečení, tahání za vlasy a výprask vařečkou byly zmíněny pouze respondenty předchozí generace. Navíc výprask vařečkou má nezanedbatelných 34 % zastoupení. Při jiném pohledu na graf je možné i konstatovat, že co se týká lehčích fyzických trestů (plácnutí po zadku, plácnutí po ruce, dělání dřepů), jsou tyto používány oběma generacemi stejným či velmi podobným počtem respondentů. Naopak čím tvrdší trest, tím se stávají dominantnější respondenti předchozí generace.

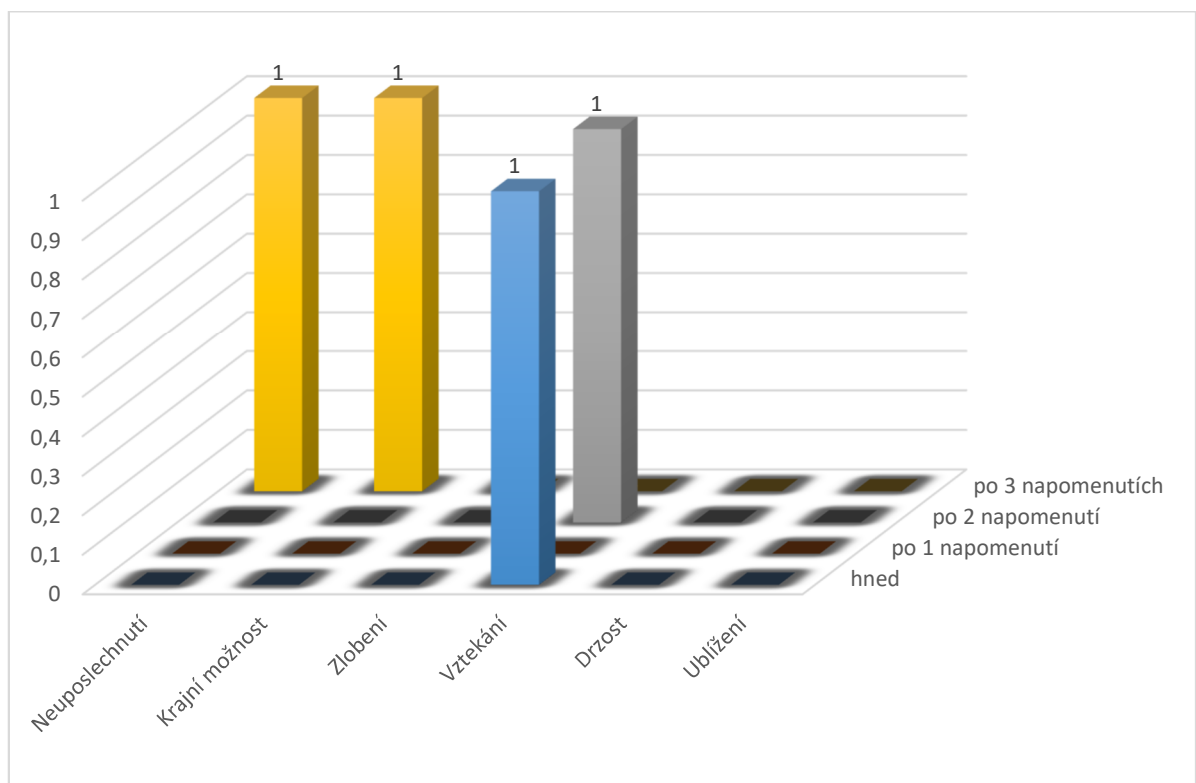

Graf 35 – Pohlavek, současná generace

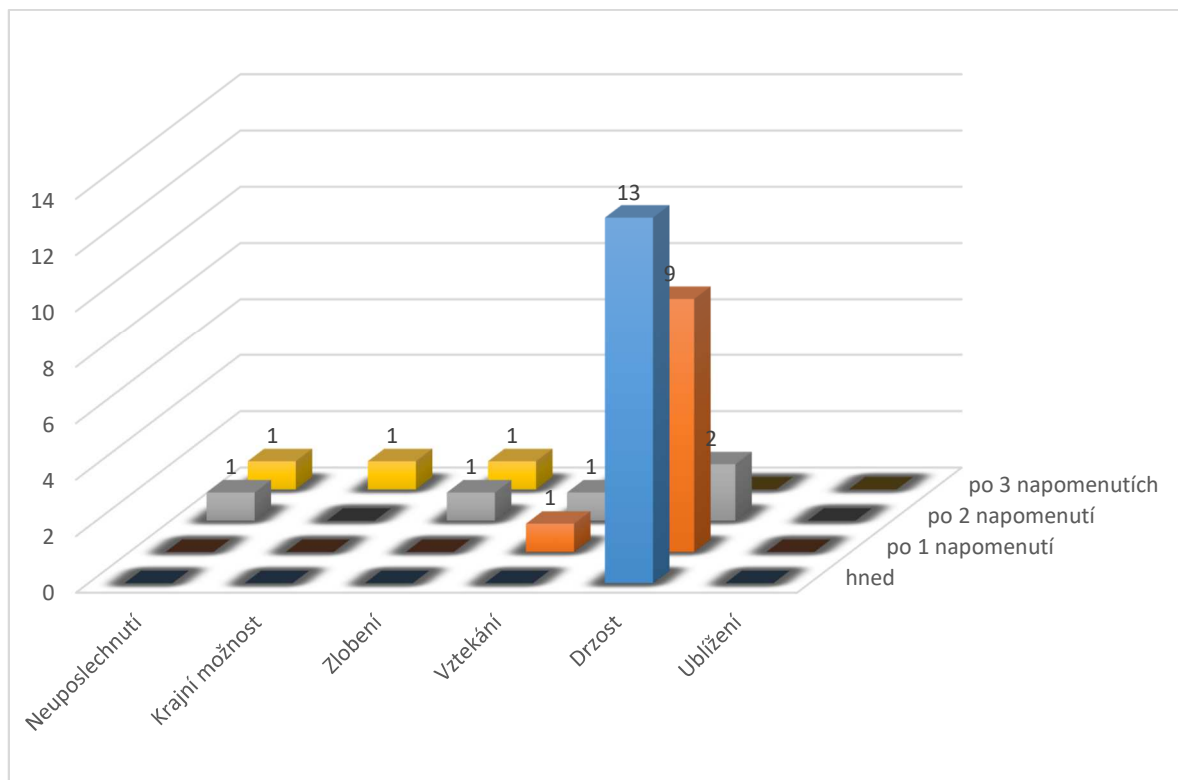

Graf 36 – Pohlavek, předchozí generace

Pohlavek za neuposlechnutí používá 5 respondentů současné generace a 8 respondentů generace předchozí. U současné generace jsou však odpovědi situovány po více napomenutích (průměrný počet napomenutí je 2,8) než u je tomu u generace předchozí (průměrný počet napomenutí je 1,88). Nejčastější prohřešek, za který dítě obdrží pohlavek, u respondentů předchozí generace je ve 44 % případů za drzost. U současné generace je to u 29 % případů druhý nejčastější důvod pro pohlavek. Nicméně s průměrným počtem napomenutí 0,42 u starší generace nemá dítě příliš mnoho šancí na uvědomění si svého nevhodného chování. Respondenti současné generace v průměru napomenou dvakrát. Zlobení dětí je odměněno pohlavkem u 7 respondentů předchozí generace a 2 současné generace. A zatímco 2 respondenti současné generace pohlavek užije v krajní možnosti, nikdo z předchozí generace to nemá podobně nastaveno.

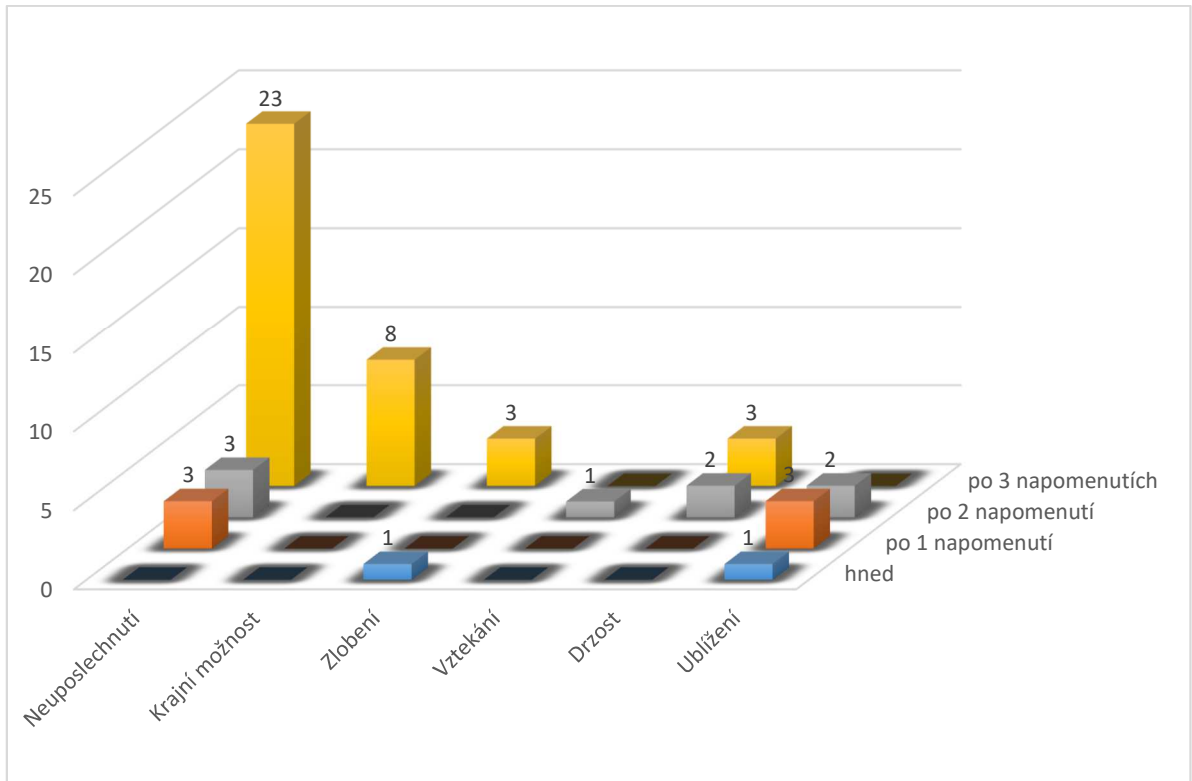

Graf 37 – Facka, současná generace

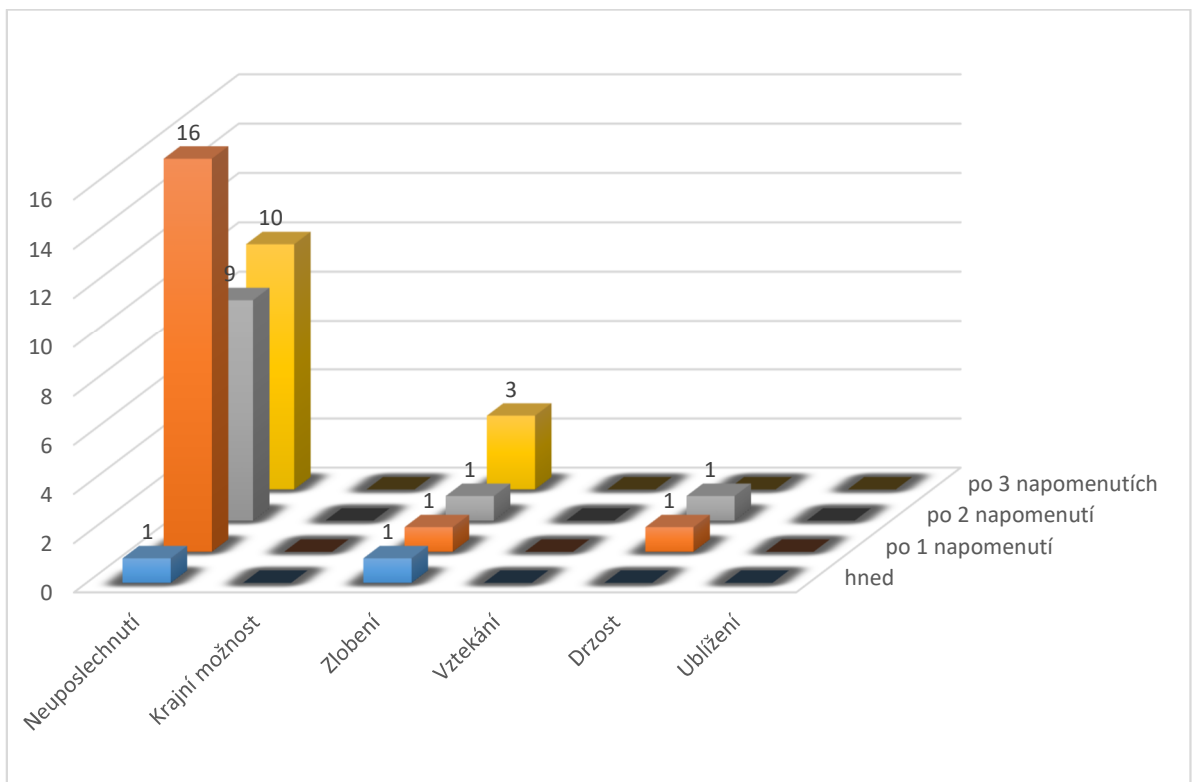

Graf 38 – Facka, předchozí generace

Facku respondenti současné generace příliš nevyužívají. Jako možnost ji označili jen 4 z nich v různé kombinaci prohřešku a počtu napomenutí. Respondenti předchozí generace jsou v tomto směru aktivnější, ale převážně se k tomuto fyzickému trestu uchylují za drzost (77 % odpovědí). Průměrný počet napomenutí je na hodnotě 0,54, takže někde mezi hned a prvním napomenutím. Ostatní důvody pro facku jsou pro respondenty předchozí generace již posunuty do oblasti s více napomenutími. Těmito důvody jsou neuposlechnutí, zlobení, vztekání i použití jako krajní možnost. Za ublížení nevedl žádný respondent, že by použil facku.

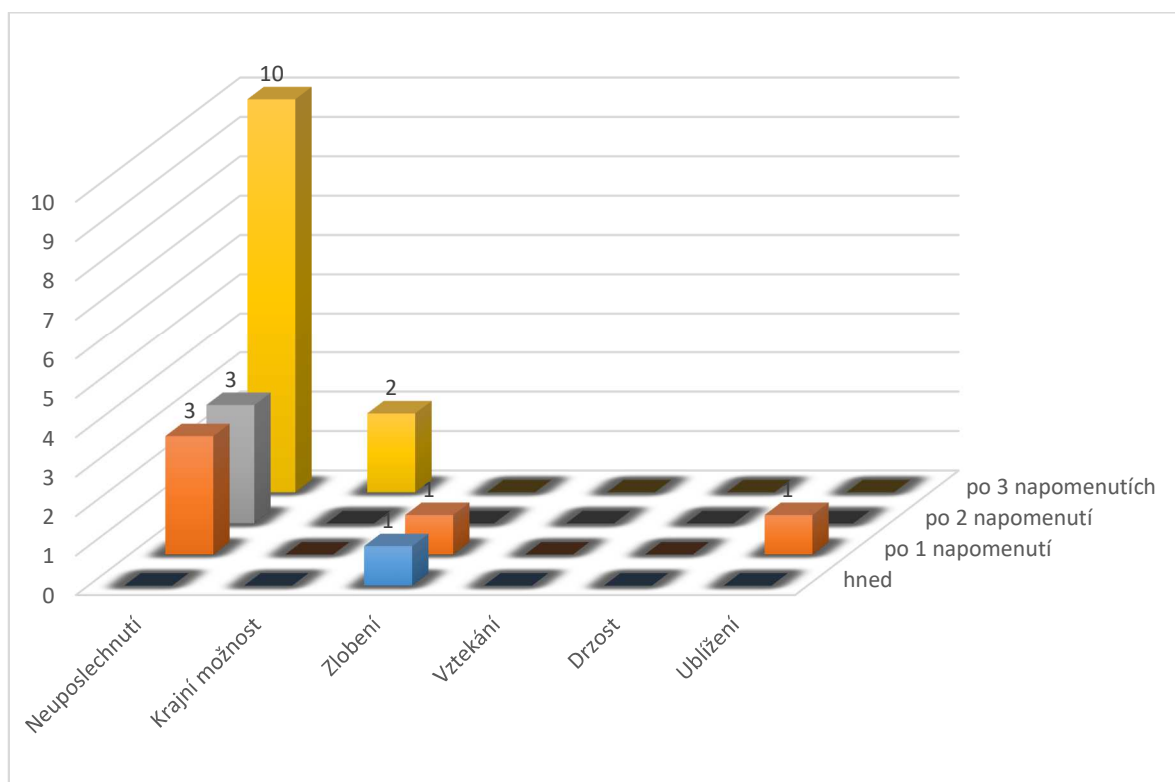

Graf 39 – Plácnutí po zadku, současná generace

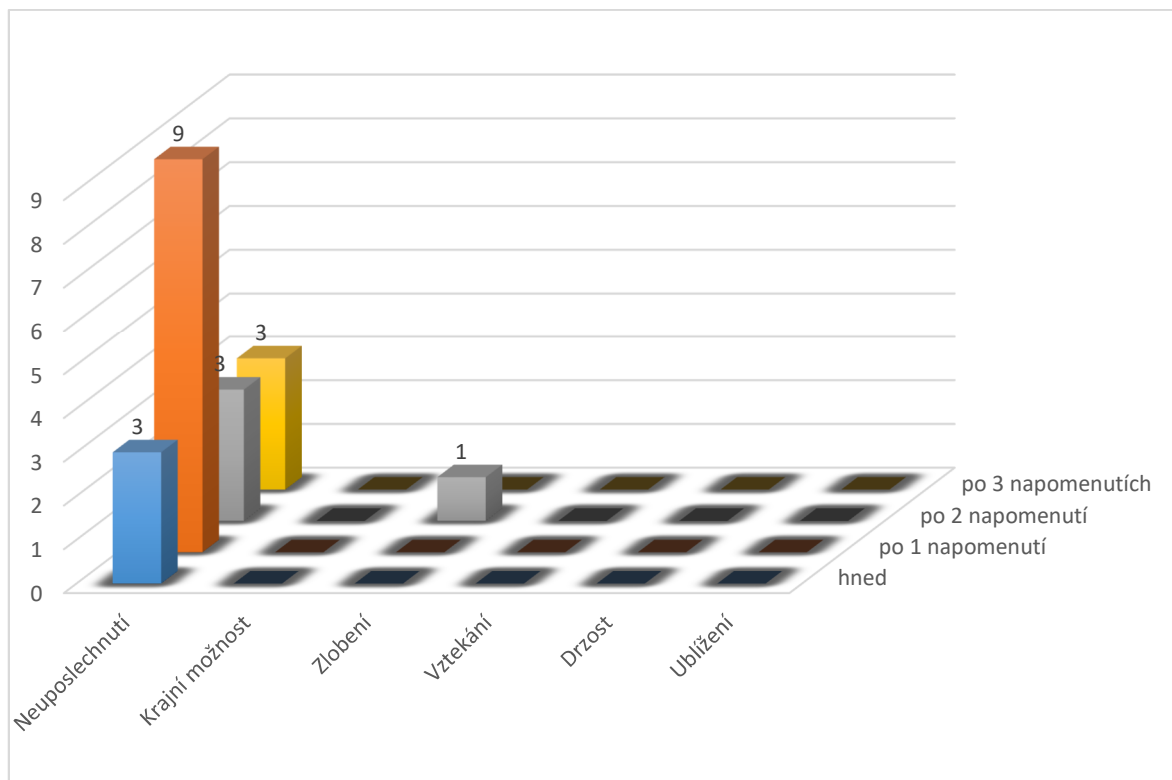

Graf 40 – Plácnutí po zadku, předchozí generace

Plácnutí po zadku je nejčastěji používaný fyzický trest u obou generací. Nejčastějším důvodem pro plácnutí po zadku je u obou generací neuposlechnutí (55 % odpovědí od respondentů současné generace a 82 % odpovědí od respondentů předchozí generace). Rozdíl je však v počtu napomenutích. Zatímco u současné generace vychází průměrný počet napomenutí 2,69 (tedy mezi 2 a 3 napomenutími), u předchozí generace je 1,78, což je o 1 napomenutí méně. Jako krajní možnost považuje plácnutí po zadku 8 respondentů současné generace. V předchozí generaci tuto možnost nikdo nezvolil. Zástupci starší generace ještě tento trest používají za zlobení (13 % odpovědí). Drzost je důvodem pro plácnutí po zadku pro 5 respondentů současné generace v průměru po více než 2 napomenutích. Současná generace použije tento trest, pokud došlo či by mohlo dojít k ublížení s průměrem blízko jednomu napomenutí.

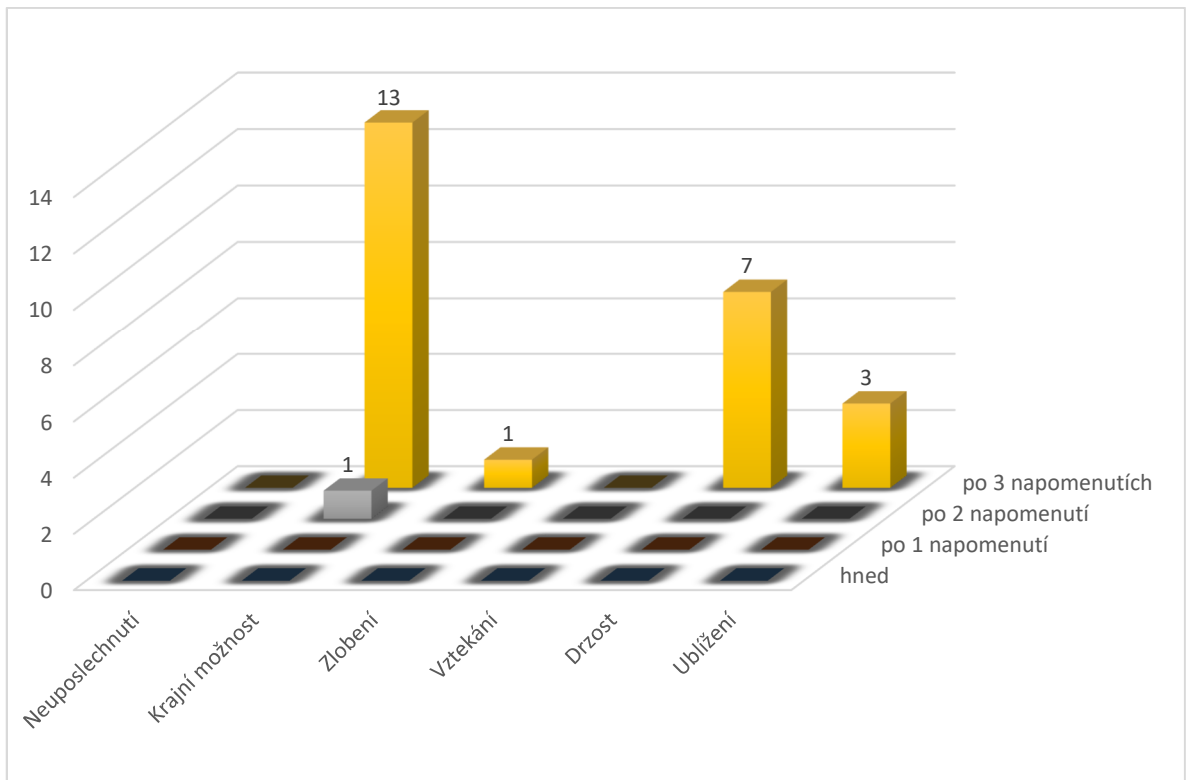

Graf 41 – plácnutí po ruce, současná generace

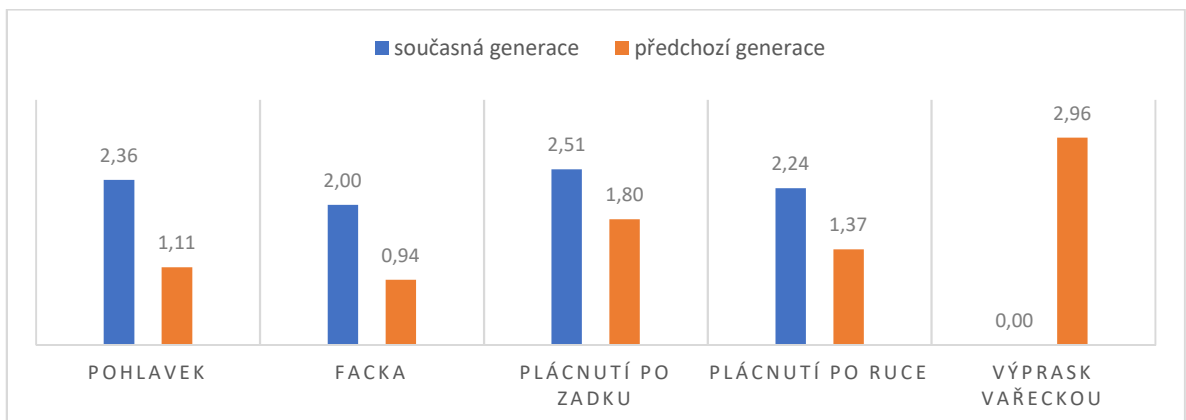
Graf 42 – Plácnutí po ruce, předchozí generace

Jednoznačně nejčastějším důvodem pro plácnutí po ruce je pro respondenty předchozí generace neuposlechnutí. Převážně se jednalo o odpovědi typu „*sahá, na co nemá*“. I u respondentů současné generace je to nejčastěji volená možnost (76 % odpovědí). Zde ale více jednotlivců uvedlo i jiné možnosti, např. krajní možnost, zlobení či ublížení. Respondenti současné generace plácnou po ruce v průměru po 2,4 upomenutích. Zástupci starší generace tak činí v průměru po 1,3 napomenutích.

Graf 43– Výprask vařečkou, předchozí generace.

Výprask vařečkou je zmiňován pouze zástupci předchozí generace, a to v nezanedbatelném počtu. Z grafu je však patrné, že tomuto trestu výlučně předchází dostatečné množství napomenutí a víc než polovina odpovědí od respondentů, kteří tento trest používají, se k němu uchyluje jen v krajních možnostech.

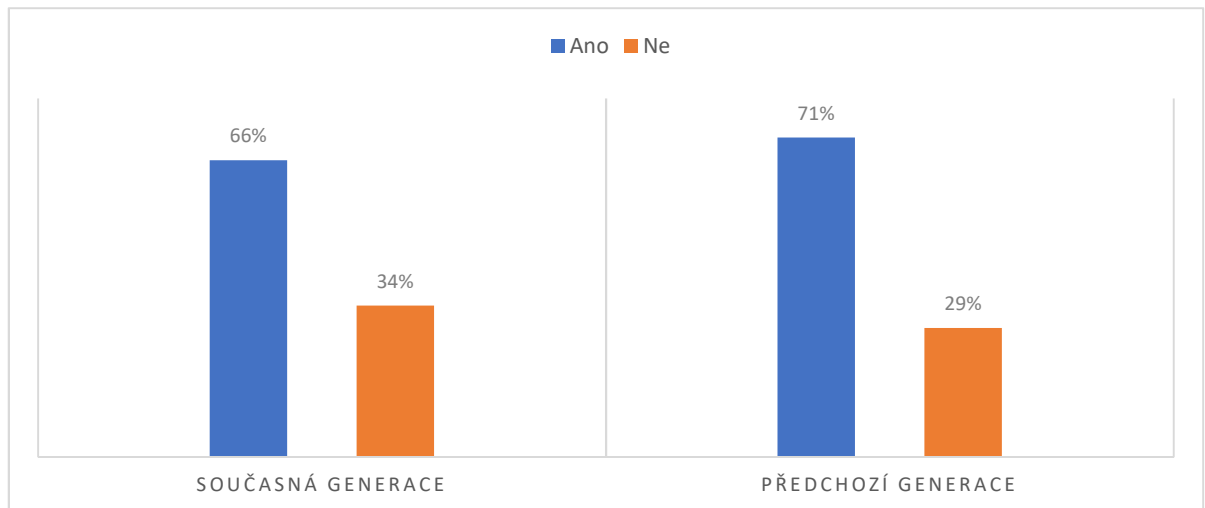

Graf 44 – Průměrný počet napomenutí u jednotlivých fyzických trestů

Stejně jako u trestů, tak i u fyzických trestů je vidno, že zástupci současné generace dávají obecně více šancí dítěti na to, aby přestalo s nevhodným chováním. Průměry u všech detailněji popsanych trestů jsou od 2 do 2,51 napomenutí. Respondenti předchozí generace nechodí daleko k užití fyzického trestu. Jejich průměrný počet napomenutí se pohybuje od

0,94 do 1,8 napomenutí. Výjimku v tomto tvoří výprask vařečkou, který opravdu přichází až po téměř 3 varování.

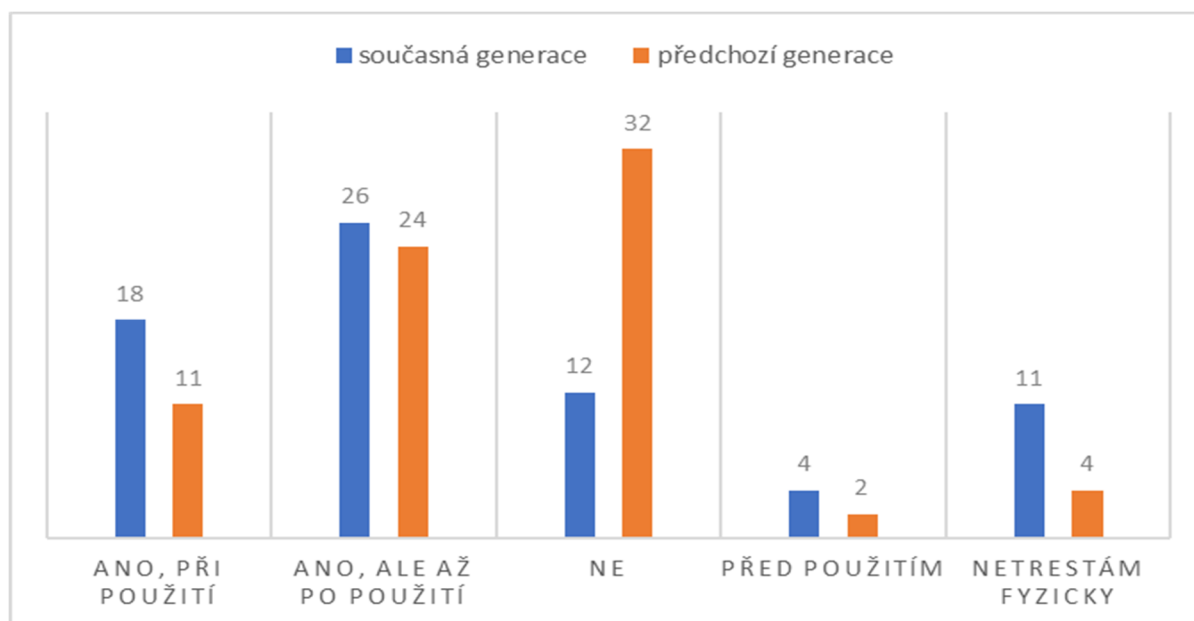
Otázka 26 – Myslíte si, že jste při používání fyzických trestů ovlivněni Vaší předchozí zkušeností z dětství?

Graf 45 – vliv zkušenosti z dětství

Na tuto uzavřenou otázku odpovídali respondenti pouze ano/ne. Zástupci obou generací se shodují, že používání fyzických trestů je ovlivněno jejich předchozí zkušeností z dětství. V současné generaci se jedná o 66 %, v předchozí generaci to uvádí 71 % respondentů. Zbývající respondenti generace současné 34 % si myslí, že nejsou ovlivněni předchozí zkušeností z dětství a stejně tak si to myslí 29 % respondentů generace předcházející.

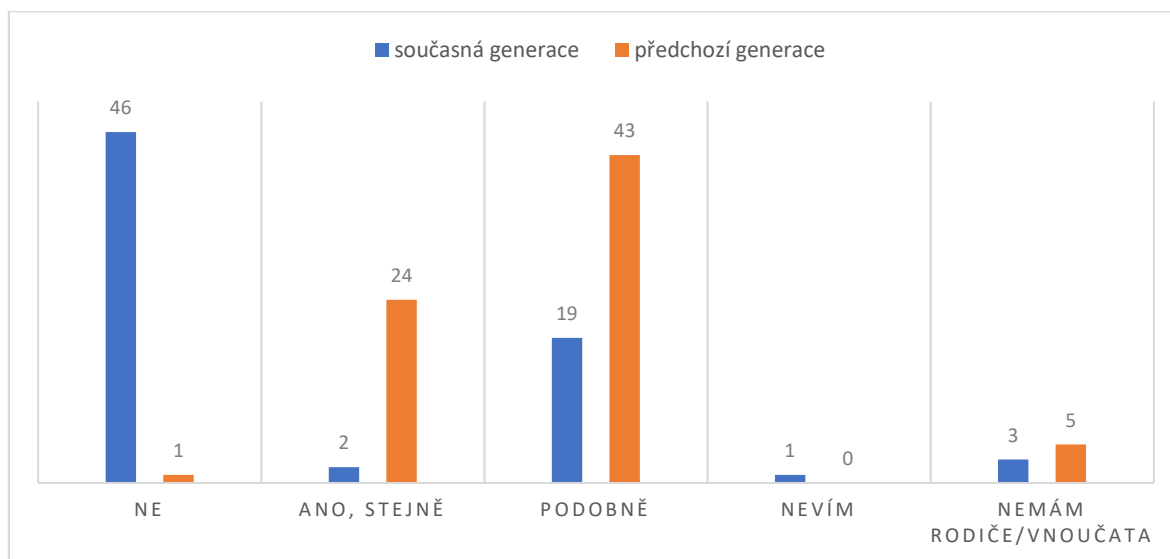
Otázka číslo 27 – Když použijete fyzický trest, přemýšlíte nad jeho následky?

Graf 46 – následky fyzických trestů

Předposlední graf nám znázorňuje 5 různých odpovědí a skýtá i několik mezigeneračních rozdílů. Nevýznamnějšími rozdíly můžeme spatřit v odpovědi ne. Pro tuto nekompromisní odpověď se rozhodlo 44 % respondentů generace předcházející a u respondentů generace současné se jedná o 17 %. Je zde nemalý rozdíl 27 procentních bodů. Nepatrný rozdíl v odpovědi ano, ale až po použití, spojuje obě generace. Tuto odpověď zvolilo 37 % respondentů současné generace a 33 % respondentů generace předcházející. Nad následky při použití fyzického trestu přemýšlí 25 % respondentů současné generace a 15 % respondentů generace předcházející. Nad následky ještě před použitím fyzického trestu přemýšlí 6 % respondentů generace současné a o přesnou polovinu méně respondentů generace předcházející. Poslední mezigenerační rozdíl spatřujeme v odpovědích, ve kterých respondenti uvádějí, že fyzický trest nepoužívají. U současné generace se jedná o 15 % respondentů a u generace předcházející o 5 % respondentů.

Otázka 28 – Myslíte si, že Vaši rodiče k Vaším dětem přistupují výchovně stejně, jako přistupovali k Vám?

Graf 47 – mezigenerační odlišnosti ve výchově

Poslední graf tohoto výzkumu poukazuje na značné rozdíly v názorech obou generací. Prostřednictvím uzavřené otázky jsme zjistili, že 65 % respondentů současné generace si myslí, že jejich rodiče nepřistupují k jejich dětem výchovně stejně jako kdysi k nim, když byli dětmi. 59 % respondentů generace předcházející si myslí, že ke svým vnoučatům přistupují výchovně podobně jako ke svým dětem. O stejném výchovném přístupu ke svým vnoučatům je přesvědčeno 33 % respondentů generace předcházející, ale jen nepatrné 2 % respondentů generace současné. Na tuto otázku nemohlo věrohodně odpovědět 7 % respondentů generace předcházející, protože nemají vnoučata a 4 % respondentů generace současné, protože již nemají rodiče.

6 SHRNUÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI A DISKUZE

Vzhledem k tomu, že hlavním cílem této práce je srovnání mezigeneračních způsobů výchovy dětí, musely být vytvořeny dva dotazníky. Jeden byl určen pro současnou generaci, druhý pro generaci předchozí. Tím pádem musely být vyhodnoceny a vzájemně srovnány dva dotazníky a práce je proto obsáhlejší.

Výzkumu se zúčastnilo celkem 71 respondentů současné generace a 73 respondentů předchozí generace, převážně ženského pohlaví. V současné generaci byli respondenti nejčastěji z města, ve věku 31-40 let a převážně vysokoškolsky vzdělaní. Respondenti předcházející generace žijí z poloviny ve městě, jsou ve věku 50-60 let a jsou převážně vyučeni.

Jednou z vedlejších otázek této práce je zjištění, jaké výchovné styly používají rodiče dnešní generace oproti generaci předchozí. Nejprve jsem respondentům obou generací položila otázku, jací si myslí, že jsou/byli při výchově dětí (viz. otázka č. 6). Z odpovědí vyšlo, že nejvíce respondentů současné generace si myslí, že jsou kamarádští. U respondentů předchozí generace byla nejvíce zastoupena odpověď, že byli přísní. Avšak na základě podrobné analýzy každého jednotlivého dotazníku jako celku, jsem zjistila, že respondenti obou generací sami sebe řadí do jiného výchovného stylu, než jaký výchovný styl jim vychází na základě odpovědí v dotazníku. U respondentů současné generace převládá demokratický styl výchovy. U respondentů předcházející generace převládá styl autoritářský spolu se smíšeným autoritářsko-demokratickým stylem. Výchovný styl je proměnlivý v čase a je tedy velmi pravděpodobné, že styly, které mi vyšly analýzou dotazníků respondentů současné generace, jsou ovlivněny aktuálním výchovným působením. Naopak respondenti starší generace odpovídali na základě vzpomínek a mohou být i ovlivněni dnešní výchovou vnoučat, což se může projevit mírnými odchylkami od reality před více než 20 lety. V příloze PIII Výchovné styly respondentů je možné nalézt detailní přehled výchovných stylů obou generací.

Další vedlejší výzkumnou otázkou jsem chtěla zjistit názory obou generací na používání odměn ve výchově dětí. Jedním z nejčastějších názorů respondentů současné generace na odměny je, že zvyšují vnitřní motivaci dítěte a chuť pro danou činnost. Zástupci předcházející generace považují odměny za úplatek dítěte, abychom ho přiměli k činnosti, kterou po něm sami požadujeme. Z těchto výsledků mám pocit, že někteří respondenti si pod slovem odměna prvotně představí dárek. A to i přesto, že v předchozí otázce jsem uvedla druhy odměn. Navíc jsem přesvědčená, že právě vnitřní motivace je tou nejefektivnější motivací

pro výkon dané činnosti. Jakákoli vnější motivace ve formě jakékoli odměny je efektivní méně. Tuto souvislost si uvědomila pouze nepatrná část respondentů z obou generací. V otázce, která byla zaměřena na efektivitu odměn, mě výsledky mile překvapily, protože obě generace uvedly, že emoční odměny (pochvala a úsměv) jsou efektivnější než odměny materiální (dárek nebo peníze). Hlavními důvody, proč si to myslí respondenti současné generace, jsou např. že emoční odměny zvyšují sebevědomí a upevňují vztah rodiče a dítěte, že jsou lepší pro další vývoj dítěte, že pochvala je i způsob komunikace, že pocit je více než věc nebo že považují materiální odměnu jako formu úplatku. Respondenti předcházející generace jako hlavní důvody uvádějí, že emoční odměny zvyšují sebevědomí a upevňují vztah rodiče a dítěte, že jsou lepší pro další vývoj dítěte, že pocit je více než věc, že považují materiální odměnu jako formu úplatku nebo že dárky kazí charakter. Dá se tedy říci, že na preferenci emočních odměn panuje mezi generacemi relativně vysoká shoda. Respondenti obou generací, kteří nepovažují emoční odměny za efektivnější, se shodují, že dítě se více potěší z dárku. Nicméně za svým názorem si pevně nestojí ani jedna generace, protože z praktického příkladu odměny za pěkné známky obě generace volí nejčastěji materiální dárek.

Poslední vedlejší výzkumnou otázkou jsem chtěla zjistit názory rodičů obou generací na používání trestů ve výchově. V otázce, která je zaměřena přímo na názor v oblasti trestů, dominují v odpovědích respondentů předchozí generace dvě kategorie, které vyjadřují tendenci pro používání trestů ve výchově. Jedná se o názory, že trest je lepší než dlouhé vysvětlování, a že si respondent neumí bez trestu výchovu představit. Tyto názory mají i nemalé zastoupení u respondentů současné generace, nicméně toto je výrazně nižší než u generace předchozí. Naopak u respondentů současné generace převažují názory z kategorií, které jsou spíše pro omezené používání trestů. Jde např. o názor, že tresty ničí vzájemnou důvěru a lásku mezi rodičem a dítětem, či pochybnosti o účinnosti trestu. Rozdílly jsou i v preferenci trestů. Zatímco respondenti předchozí generace uvádí, že nejčastěji používali trest plácnutí po zadku, pohlavek, u respondentů současné generace vede slovní pokárání. Vcelku zajímavé mi pak přišlo, že mezi respondenty v obou generacích jsou takoví, kteří tresty nepoužívají vůbec. Toto považuju za obzvláště obtížné s velkou dávkou sebeovládání, sebevýchovy a respektu k dítěti. Výzkum prozradil, že respondenti současné generace mají větší toleranci při výchově dětí a před aplikací trestu jsou zdrženlivější. Respondenti generace předcházející naopak s aplikací trestu neotálejí.

Vzhledem k tomu, že považuji používání fyzických trestů u dětí za zdraví škodlivé, mající negativní vliv na jejich bio-psycho-sociální vývoj, vyčlenila jsem fyzické tresty z trestů a věnovala jim nemalou část výzkumu. V této části otázek jsem již při tvorbě dotazníku očekávala podstatnější mezigenerační rozdíly, co se týče druhu používaného fyzického trestu i jeho aplikace. Mé očekávání se naplnilo. Zatímco respondenti současné generace nejčastěji považují použití fyzického trestu za své vlastní selhání, u respondentů generace předchozí převládá názor, že fyzickým trestem dosáhnou svého záměru, jsou tedy efektivní. U obou generací převládá názor, že používání fyzických trestů je ovlivněno svou předchozí zkušeností z dětství. Myslím si, že většina fyzických trestů je použita impulsivně. Odpovídá tomu i výsledek výzkumu v otázce, zda respondenti přemýšlí nad následky použití fyzického trestu, kdy z obou generací velmi malá část respondentů odpověděla, že tak činí před samotným použitím fyzického trestu. Co se týká druhu nejčastěji používaného fyzického trestu, tak u obou generací vede plácnutí po zadku. Obecně lze říci, že respondenti současné generace více odmítali tvrdší tresty a u těch lehčích se více zdráhali před použitím.

Pro jednodušší představu o podobnostech a rozdílech mezi respondenty obou generací jsem připravila přehledovou tabulku hlavních témat této práce.

oblast	respondenti současné generace	respondenti předchozí generace
převládající výchovný styl	demokratický	autoritářský a autoritářsko-demokratický
převládající výchovné prostředky	vysvětlování, pravidla, vzor	příkazy, vzor, tresty
pořadí nejčastěji používaných odměn	dárek – zážitek – emoční odměna	dárek – zážitek – emoční odměna
převládající používané tresty	slovní pokárání	plácnutí po zadku, pohlavek
pořadí nejčastěji používaných fyzických trestů	plácnutí po zadku – plácnutí po ruce – pohlavek	plácnutí po zadku – facka – pohlavek
průměrný počet napomenutí u nejčastěji používaných fyzických trestů	2,51 - 2,24 - 2,36	1,80 - 0,94 - 1,11
pohled na výchovu vnoučat	výchova je odlišná	výchova je podobná

Tabulka 2 – mezigenerační srovnání

ZÁVĚR

Cílem mé práce bylo zjistit mezigenerační rozdíly ve způsobech výchovy dětí. V teoretické části jsem se v první kapitole zabývala výchovou dětí v rodině, jaká je rodina po roce 1989 a jaké je postavení seniorů v rodině současné. Dále jsem prostřednictvím této kapitoly zmínila, jaká je role rodičů ve výchově dětí, jaké mají děti potřeby, jak by měla probíhat jejich výchova a jaké by mělo být dětství. Ve druhé kapitole jsem se zaměřila na výchovné styly, zejména pak na styl autoritářský, demokratický a liberální. U každého z nich jsem stručně popsala výchovné postupy a výsledky, tedy to, jak se v každém jednotlivém stylu výchovně postupuje a jaký může mít konkrétní výchovný styl dopady na jedince. Dále jsem se zmínila o nežádoucích výchovných stylech a o jejich důsledcích. Tato kapitola hovoří také o nevhodném výchovném stylu, o komunikaci mezi rodičem a dítětem a odměnách a trestech. V poslední třetí kapitole jsem se zaměřila na mezigenerační přístupy ve výchově dětí. Popsala jsem společenské klima od první republiky a proměnu role prarodičů. Dále jsem poukázala na to, jak je potřebná starší generace a jak je důležitý respekt mezi oběma generacemi. Poslední část třetí kapitoly jsem věnovala kooperaci rodič – prarodič.

V praktické části jsem pro získání potřebných informací pro můj výzkum zvolila metodu kvantitativního výzkumu a formu dotazníkového šetření. Dotazník byl sestaven pro rodiče generace předcházející a pro rodiče generace současné, aby mohlo dojít k jejich porovnání, a především ke zjištění rozdílů ve způsobech výchovy obou generací, což bylo mým hlavním cílem. Na základě získaných informací jsem zjistila, že rozdíly existují. Rozdíly můžeme spatřit například ve výchovných stylech, kdy u generace současné převládá spíše styl demokratický a u generace předcházející jde převážně o styl autoritářský spolu se stylem autoritářsko-demokratickým. Dále jsem zjistila, že obě generace odměnami nešetří a obě generace si myslí, že je pro zdravý vývoj dítěte optimálnější odměna emoční (pochvala, úsměv). Je však zajímavé, že z praktické otázky na téma odměny vyvstalo, že preferují naopak při odměňování dárek, peníze či jinou materiální odměnu. V této části výzkumu tedy nenajdeme výrazné rozdíly, ale naopak podobnosti. Jinak je tomu v oblasti používání trestů ve výchově, kde spatřuji rozdíl v preferencích. Generace současných rodičů nejčastěji slovně kárá a po plácnutí po zadku či po pohlavku sáhne nejčastěji generace předcházející. Rozdíly a podobnosti můžeme nalézt i v oblasti používání fyzických trestů, kdy obě generace preferují stejný fyzický trest, a to plácnutí po zadku. Zde bychom hovořili o podobnosti, ale co se týče aplikace toho trestu, jsou zde rozdíly. Generace současných rodičů má na základě získaných výsledků větší trpělivost a fyzický trest použijí až po více než 3 napomenutích anebo jako

krajní možnost, kdežto generace rodičů předcházejících aplikuje fyzický trest spíše dříve, tedy s menší trpělivostí.

Doufám, že získané informace přinesou do praxe mnoho nových poznatků, které považuji za přínosné jak pro sociální práci s rodinou nezletilých dětí, například u sociálně aktivizační služby (SAS) nebo pro pracovníky odboru sociálně právní ochrany dětí (OSPOD), tak také pro práci s dospělými jedinci, kteří řeší svou nepříznivou životní situaci (azylové domy pro matky s dětmi, krizové intervence). Na základě získaných informací, které mi respondenti poskytlí, je tedy možné při výkonu sociální práce pracovat s těmito poznatky a tím výchovně působit na rodiny, kde je to žádoucí a potřebné. Věřím, že nové poznatky mého výzkumu pomohou jak sociálním pracovníkům, tak i zdravotně sociálním pracovníkům v praxi, kteří mohou aplikovat nové informace například při práci v nemocnicích na dětských odděleních.

Co se týče výchovných stylů u generace předcházející, která je spíše autoritářská, zde by bylo vhodné edukovat a motivovat jedince ke změnám v přístupu. Zejména u pracovníků SAS a OSPOD, kde mohou pracovat i s rodinami, kde výchovu převzali prarodiče. Sociální pracovník by měl umět výchovně působit na prarodiče, poskytnout jim dostatek informací a možnosti řešení při výchově dětí, a to zejména tam, kde vidí nedostatky anebo nevhodné zacházení s dítětem. Vzhledem k získaným informacím v oblasti používání výchovných prostředků bylo zjištěno, že generace předcházející nejčastěji používá příkazy, vzor a tresty. Myslím si, že by bylo vhodné se při práci s rodiči této generace zaměřit více na oblasti jako je užívání pravidel při výchově, dále více vysvětlovat než trestat, abychom mohli zabránit potencionálním problémům, které by mohli nastat. Dle literatury takové děti pak bývají neurotické, ostýchavé a hádavé. Také mohou mít veliké problémy ve společenském životě (psyx.cz, 2014). U generace současných rodičů považuji za vhodné působit podobně jako u generace předcházející zejména v oblasti hledání alternativnějšího řešení při užívání fyzických trestů než plácnutí po zadku, po ruce anebo pohlavek, což nám ukázal výzkum. Poukázat na to, že takový to trest, jak literatura uvádí, nemá pro dítě žádnou hodnotu (Koldeová, 2015). Naopak by bylo vhodné více povzbuzovat a podporovat obě generace v pozitivním přístupu a v používání odměn ve výchově, zejména těch emocionálních, které si myslím mají na dítě pozitivní dopady.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ALDORT, Naomi. *Vychováváme děti a rosteme s nimi*. Třetí, upravené vydání (ve Vyšehradu první). Praha: Práh, 2010. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7252-287-3.

BERTINI, Kristine. *Sendvičová rodina: souběžná péče o malé děti a seniory*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-802-6204-787.

BROMFIELD, Richard a Edgar RAI. *Stop rozmazlování!: naučte se hovořit jazykem lásky svých dětí*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0704-7.

CAIN, Susan. *Tichá síla: tajné přednosti introvertních dětí*. Praha: Portál, 2018. Šťastné dítě (Grada). ISBN 978-80-262-1367-3.

CENCINI, Amedeo. *Máš-li mě rád, nedovol mi všechno: cesty, během níž vyrostou děti i rodiče*. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2016. Familia. ISBN 978-80-7195-757-7.

CESARI LUSSO, Vittoria. *Prarodiče, rodiče a vnoučata: o emočních, vztahových a komunikačních úskalích*. Praha: Portál, 2011. Pro rodiče. ISBN 978-80-262-0003-1.

CLOUD, Henry a John Sims TOWNSEND. *Hranice: hranice a děti : proč ve vztahu k dětem budovat hranice?*. Druhé vydání. Praha: Návrat domů, [2016]. Hranice. ISBN 978-80-7255-352-5.

COLOROSO, Barbara. *Děti za to stojí!: darujte svým dětem sebekázeň*. Praha: DharmaGaia, 2017. Šťastné dítě (DharmaGaia). ISBN 978-80-7436-068-8.

ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ, 2007. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Portál, s. 303–326. Celkový způsob výchovy. ISBN 978-80-7367-273-7.

FRÝDLOVÁ, Pavla. *Ženy 60*. Praha: Wo-men, 2018. ISBN 978-80-905239-7-5.

GINOTT, Haim G. *Umění komunikace s dětmi: láska a selský rozum nestačí*. Praha: Portál, 2015. Familia. ISBN 978-80-262-0926-3.

HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, Jaroslava a Martina ŠTÍPKOVÁ. *Prarodičovství v současné české společnosti: jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2018. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-265-4.

HENZLER, Herbert A a Lothar SPÄTH. *Soužití generací: proč nejsou staří lidé problémem, ale řešením*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. ISBN 978-80-7357-987-6.

HICKS, Esther a Jerry HICKS. *Klíč ke všem vztahům*. 2010. Eugenika, 2010. ISBN 9788081001697.

CHAPMAN, Gary D. a Ross CAMPBELL. *Děti a pět jazyků lásky: naučte se hovořit jazykem lásky svých dětí*. 2. vyd. Praha: Návrat domů, c2010. ISBN 978-807-2552-207.

CHAPMAN, Gary D. a Shannon WARDEN. *Co jsem měl vědět dřív, než jsme se stali rodiči: naučte se hovořit jazykem lásky svých dětí*. 2. vyd. Praha: Návrat domů, [2018]. ISBN 978-80-262-1378-9.

CHUA, Amy. *Bojová píseň tygří matky, aneb, Jak jsem své děti učila vítězit (a sama přitom byla poražena): tajné přednosti introvertních dětí*. V Praze: Rybka Publishers, 2016. Šťastné dítě (Grada). ISBN 978-80-87950-31-9.

JEDLIČKA, Richard a Lothar SPÄTH. *Psychický vývoj dítěte a výchova: jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Grada, 2017. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0096-5.

KIEDROŇOVÁ, Eva. *Něžná náruč rodičů: moderní poznatky o významu správné manipulace s novorozencem a malým dítětem*. Praha: Grada, 2005. Šťastné dítě (Grada). ISBN 80-247-1210-5.

KOPŘIVA, Pavel. *Respektovat a být respektován*. 3. vyd. Kroměříž: Spirála, 2008. ISBN 978-809-0403-000.

LABAN, Elizabeth, Barbara TROSTLER a Myron LABAN. *Příručka pro babičku a dědečka: hry, aktivity, říkanky a tipy na zábavné trávení času s vnoučaty*. Druhé vydání. Brno: CPress, 2012. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-264-0090-5.

KAPUCIÁNOVÁ, Magdaléna. *Pomáháme dětem s orientací v dnešním světě: dítě a svět*. Praha: Raabe, c2014. Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-164-9.

KOUCKÁ, Pavla. *Uvolněné rodičovství: rozumně, citlivě a s menším nasazením*. Praha: Portál, 2017. Šťastné dítě (Grada). ISBN 978-80-262-1275-1.

KUBÁTOVÁ, Helena. *Mezigenerační proměny způsobu života na Hlučínsku*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-807-4191-909.

KOLDEOVÁ, Lujza. *Tresty vo výchove*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. Škola. ISBN 978-80-8168-197-4.

MARKHAM, Laura. *Aha! Rodičovství: jak přestat křičet a začít žít s dětmi v harmonii*. V Praze: Tady a teď, 2015. ISBN 978-802-0439-505.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Třetí, upravené vydání (ve Vyšehradu první). Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-797-7.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa : základní duševní potřeby dítěte : dítě a lidský svět*. 3. vyd. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-0870-6.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa : základní duševní potřeby dítěte : dítě a lidský svět*. Vyd. 6. Praha: Portál, 2013. Pro rodiče. ISBN 978-80-262-0519-7.

MATĚJČEK, Zdeněk a Christel SCHWEIZER. *Po dobrém, nebo po zlém?: výchova a respektování dítěte*. Vyd. 8. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-802-6208-525.

MIKOVÁ, Šárka a Jiřina STANG. *Typologie osobnosti u dětí: využití ve výchově a vzdělávání*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0874-7.

NAZARE-AGA, Isabelle. *Manipulativní rodiče: jak se s nimi vyrovnat*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1018-4.

PARSONS, Rob. *Jak žít a přežít manželství*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2015. Familia. ISBN isbn:978-80-719-5776-8.

PEKAŘOVÁ, Lidmila. *Jak žít a nezbláznit se: [psychologie dítěte od předškolního věku do dospělosti]*. Olomouc: Poznání, 2006. ISBN 80_86606-49-x.

PONCET-BONISSOL, Yvonne a Martina ŠTÍPKOVÁ. *O matkách a dcerách: jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Portál, 2015. Silver. ISBN 978-80-262-0945-4.

PREKOP, Jirina a Christel SCHWEIZER. *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu: výchova a respektování dítěte*. Vyd. 7. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-802-6208-266.

PREKOP, Jirina a Christel SCHWEIZER. *Malý tyran: výchova a respektování dítěte*. Vyd. 7. Praha: Portál, 2014. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-802-6207-733.

PREKOP, Jirina a Christel SCHWEIZER. *Prvorozené dítě: o sourozenecké pozici*. Vyd. 3., V Portálu 2. Praha: Portál, 2015. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-802-6208-853.

RABUŠICOVÁ, Milada, Lenka KAMANOVÁ a Kateřina PEVNÁ. *O mezigeneračním učení: psychologie výchovy pro rodiče a prarodiče*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. Pro rodiče. ISBN 978-802-1057-500.

RATH, Hans a Edgar RAI. *88 věcí, které byste měli stihnout se svým dítětem, než vyletí z hnízda: naučte se hovořit jazykem lásky svých dětí*. 2. vyd. Praha: Návrat domů, 2018. ISBN 978-80-262-1378-9.

ROGGE, Jan-Uwe. *Výchova dětí krok za krokem*. Praha: Portál, 2007. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-249-2.

RUFO, Marcel a John Sims TOWNSEND. *Pusť mě, ale neopouštěj! : utváření zdravé vazby mezi rodiči a dětmi*. Druhé vydání. Praha: Portál, 2009. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-616-2.

ŘÍČAN, Pavel. *S dětmi chytře a moudře: psychologie výchovy pro rodiče a prarodiče*. Praha: Portál, 2013. Pro rodiče. ISBN 978-802-6203-438.

ŠIKLOVÁ, Jiřina a Martina ŠTÍPKOVÁ. *Dopisy vnučce: jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Kalich, 2007. Silver. ISBN 978-807-0170-571.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Komunikace mezi rodičem a dítětem: styly a techniky komunikace, komunikace rodiče ve vztahu k dítěti, vývojová období dítěte, komunikace v náročných situacích*. Praha: Grada, 2009. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2698-4.

SHAPIRO, Lawrence E. a Edgar RAI. *Emoční inteligence dítěte a její rozvoj: naučte se hovořit jazykem lásky svých dětí*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0651-4.

STEHLÍKOVÁ, Monika a Jiřina STANG. *Nadané dítě: jak mu pomoci ke štěstí a úspěchu*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2018. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-271-0512-0.

STŘELEČEK, Stanislav (ed.), 2005. *Studie z teorie a metodiky výchovy II*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3687-7.

TSABARY, Shefali. *Otevřená rodina: cesty, během níž vyrostou děti i rodiče*. Brno: BizBooks, 2018. ISBN 978-80-265-0734-5.

WILD, Rebeca a John Sims TOWNSEND. *Svoboda a hranice, láska a respekt: co od nás děti potřebují*. Druhé vydání. Praha: DharmaGaia, 2010. Šťastné dítě (DharmaGaia). ISBN 978-80-7436-005-3.

Internetové zdroje:

JEŽKOVÁ Zuzana, O nevhodných přístupech v rodičovské výchově, psychickém násilí a jeho vlivu na vývoj dítěte. In: www.sancedetem.cz [online] 28. 6. 2012 [cit. 2018-10-30]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/o-nevhodnych-pristupech-v-rodicovske-vychove-psychickem-nasili-a-jeho-vlivu-na-vyvoj-ditete-48.html#ctyri-styly-rodicovske-vychovy>

Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2005. Národní koncepce rodinné politiky. Mpsv.cz [online]. [cit. 2018-11-04]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf

MORIN Amy, 4 Types of Parenting Styles and Their Effects on Kids. In: www.verywellfamily.com [online]. 17. 5. 2018 [cit. 2018-11-04]. Dostupné z: <https://www.verywellfamily.com/types-of-parenting-styles-1095045>

PALÁN Zdeněk, Výchova. In: [andromedia.cz](http://www.andromedia.cz) [online]. [cit. 2018-11-05] Dostupné z: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/vychova>

PETERKOVÁ Michaela, Výchovné styly v rodině. In: www.psyx.cz [online] 23. 4. 2014 [cit. 2018-11-04]. Dostupné z: <http://www.psyx.cz/vychovne-styly-v-rodine/>

VAŠE DĚTI. 2005. Demokratická výchova. www.vasedeti.cz [online]. 17. 5. 2009 [cit. 2018-10-26]. Dostupné z: <http://www.vasedeti.cz/vychova/ostatni-vychova/demokraticka-vychova/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

- ABC Význam první zkratky.
- B Význam druhé zkratky.
- C Význam třetí zkratky.

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 – Pohlaví respondentů	46
Graf 2 – Věk respondentů	47
Graf 3 – Nejvyšší dosažené vzdělání	47
Graf 4 – Počet dětí	48
Graf 5 – Místo bydliště	48
Graf 6 – Přístupy k výchově	49
Graf 7 – Reakce na rozbití cennosti	50
Graf 8 – Reakce na úkol	51
Graf 9 – Reakce na zeleninu	52
Graf 10 – Výchovné prostředky	53
Graf 11 – Nejčastěji používané druhy odměn	54
Graf 12 – Důsledky odměn	55
Graf 13 – Emoční vs materiální odměna	55
Graf 14 – Důvody, proč jsou emoční odměny efektivnější	56
Graf 15 – Důvody, proč nejsou emoční odměny efektivnější	58
Graf 16 – Odměna za dobré známky	59
Graf 17 – Používané tresty	59
Graf 18 – Slovní pokárání, současná generace	61
Graf 19 – Slovní pokárání, předchozí generace	61
Graf 20 – Pohlavek, současná generace	62
Graf 21 – Pohlavek, předchozí generace	63
Graf 22 – Zákaz, současná generace	64
Graf 23 – Zákaz, předchozí generace	64
Graf 24 – Průměrný počet napomenutí	65
Graf 25 – Názor na tresty	66
Graf 26 – Tresty za vylití hrnku	67
Graf 27 – Tresty za pokreslenou zeď	68
Graf 28 – Reakce na špatné známky	69
Graf 29 – Reakce na dvojku z chování	70
Graf 30 – Reakce na kouření marihuany	71
Graf 31 – Použití trestů nebo odměn při výchově	72
Graf 32 - Názor na fyzické tresty	73

Graf 33 – četnosti fyzických trestů	74
Graf 34 – Procentuální rozložení používání trestů	75
Graf 35 – Pohlavek, současná generace.....	76
Graf 36 – Pohlavek, předchozí generace	76
Graf 37 – Facka, současná generace	77
Graf 38 – Facka, předchozí generace.....	78
Graf 39 – Plácnutí po zadku, současná generace.....	79
Graf 40 – Plácnutí po zadku, předchozí generace	79
Graf 41 – plácnutí po ruce, současná generace.....	80
Graf 42 – Plácnutí po ruce, předchozí generace	81
Graf 43– Výprask vařečkou, předchozí generace.....	82
Graf 44 – Průměrný počet napomenutí u jednotlivých fyzických trestů	82
Graf 45 – vliv zkušenosti z dětství.....	83
Graf 46 – následky fyzických trestů	84
Graf 47 – mezigenerační odlišnosti ve výchově.....	85

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 – Pohlaví respondentů.....	46
Tabulka 2 – mezigenerační srovnání	88
Tabulka 3: Výchové styly respondentů současné generace.....	116
Tabulka 4: Výchové styly respondentů předchozí generace	116

SEZNAM PŘÍLOH

P I Dotazník současná generace

P II Dotazník předcházející generace

P III Výchovné styly respondentů

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK SOUČASNÁ GENERACE

Dotazník k bakalářské práci na téma:

Mezigenerační přístupy ve výchově dětí

Vážení rodiče,

jmenuji se Ivana Němečková a jsem studentkou 3. ročníku studijního oboru zdravotně sociální pracovník na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Ráda bych Vás tímto způsobem oslovila k vyplnění dotazníku v rámci své bakalářské práce, ve kterém se věnuji tématu mezigenerační přístupy ve výchově dětí. Cílem této bakalářské práce je zjistit, jaké jsou mezigenerační rozdíly ve způsobech výchovy dětí. (Výsledky přinesou nové poznatky ohledně podobností a odlišností ve způsobech výchovy obou generací.) Věřím, že právě Vy jste vhodným respondentem, jakožto reprezentant rodiče dnešní generace a Vaše odpovědi pro mě budou cenným zdrojem informací.

Dotazník vyplňte, pokud máte alespoň jedno dítě mladší než 12 let. Pokud jsou všechny Vaše děti starší 12 let, dotazník prosím nevyplňujte.

Přečtěte si prosím pozorně jednotlivé otázky. Vyplňujte prosím zaškrtnutím jedné, nejvhodnější odpovědi (není-li uvedeno jinak). U volných otázek napište svoji vlastní zformulovanou odpověď. Pokud se některá ze situací v otázkách nestala, odpovězte, jak byste na danou situaci nejpravděpodobněji zareagovali.

Dotazník je zcela anonymní a údaje z něj budou použity pouze pro účely bakalářské práce.

Děkuji za Váš čas při vyplňování dotazníku.

Otázky do dotazníku pro rodiče současné generace:

1. Vaše pohlaví

- A. Žena
- B. Muž

2. Váš věk

- A. Do 30 let
- B. 31-40 let
- C. 41-50 let
- D. 50 a více

3. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

- A. Základní škola
- B. Vyučen/vyučena
- C. Střední škola
- D. Střední odborná škola
- E. Vyšší odborná škola
- F. Vysoká škola

4. Počet Vašich dětí ve věku:

0-3 let	1	2	3	4	5
4-6 let	1	2	3	4	5
7-10 let	1	2	3	4	5
11-12 let	1	2	3	4	5

5. Vaše místo bydliště

- A. Město
- B. Vesnice
- C. Jiná odpověď

.....

6. Myslíte si, že jste ve výchově svých dětí

- A. Přísní
- B. Benevolentní (příliš hodný)
- C. Kamarádští
- D. Jiná odpověď

.....

.....

7. Jak byste reagovali v situaci, kdy Vaše dítě rozbije něco cenného?

- A. Vůbec to neřeším
- B. Hrozně se rozčílím a začnu křičet
- C. Zeptám se ho, proč to udělal a vysvětlím mu, že se to nedělá
- D. Jiná odpověď

.....

.....

8. Jakmile řeknete svému dítěti, aby něco udělalo, např. si uklidilo pokoj, očekáváte:

- A. Že bez debat půjde a uklidí si ho hned
- B. Že se domluvíme, kdy si ho uklidí
- C. Že mi samo řekne, kdy si ho chce uklidit
- D. Jiná odpověď

.....
.....

9. Když řeknete svému dítěti, aby jedlo více zeleninu, nebo jinou potravinu bohatou na vitamíny a zeptá se Vás proč? Odpovíte:

- A. Protože jsem ti to řekl/la
- B. Protože ti pomůže být silnějším a zdravějším
- C. Neříkám svému dítěti, co má jíst, nechávám ho, aby si vybíral jídlo samo
- D. Jiná odpověď

.....
.....

10. Jaký výchovný prostředek při výchově považujete za vhodný? Uveďte max. 3 možnosti.

- A. Přesvědčování
- B. Příkazy
- C. Vzor
- D. Pravidla
- E. Vysvětlování
- F. Tresty
- G. Odměny
- H. Jiná odpověď

.....
.....

11. Jaký druh odměny používáte nejčastěji? Seřad'te číselně od nejvíc používaných po nejmíň (nejvíc 1, nejmíň 4).

	A. Emoční, morální odměna – pochvala, projevy sympatie, kladný citový vztah, kladné hodnocení
--	---

	B. Dárek – hmotný, peněžitý
	C. Zážitek - výlet, zajímavá činnost

12. Co si myslíte o odměnách?

- A. Posilují žádoucí chování dítěte
- B. Dítě jimi pouze uplácíme, aby dělalo to, co chceme my
- C. Zvyšují vnitřní motivaci dítěte a chuť pro danou činnost
- D. Způsobují u dítěte pokles vnitřní motivace pro danou činnost
- E. Jiná odpověď

.....

.....

13. Myslíte si, že emoční odměna (pochvala, úsměv) je efektivnější než odměna materiální (peníze, dárek)?

- A. Ano
- B. Ne

Vysvětlete proč

.....

.....

14. Jakou odměnu zvolíte, když vaše dítě (děti) dostane dobré známky na vysvědčení (například samé jedničky)?

.....

.....

15. Jakému trestu ve výchově dáváte přednost? Uved'te maximálně 3 možnosti. Ke každé Vámi zvolené variantě popište, v jakých situacích trest využíváte anebo za co.

Příklad: pohlavek – vždy když dítě neuposlechne nebo když neuposlechne na potřetí aj...

	Pohlavek, plácnutí po zadku	
	Ignorování a mlčení	

	Slovní pokárání	
	Hrozba	
	Zákaz (domácí vězení)	
	Práce (domácí práce)	
	Tresty nepoužívám	

16. Jaký je Váš názor na tresty uvedené v předchozí otázce č. 15?

- A. Ničí vzájemnou lásku a důvěru mezi rodičem a dítětem
- B. Neumím si bez nich výchovu představit
- C. Dá se vychovávat i bez nich, nejsou účinné
- D. Jsou lepší než dlouhé vysvětlování
- E. Jiná odpověď

.....

.....

17. Jaký trest nejčastěji použijete, pokud Vaše dítě (děti) vyleje hrnek s čajem?

- A. Pohlavek, plácnutí po zadku
- B. Slovní pokárání, okřiknutí
- C. Zákaz (domácí vězení)
- D. Práce (domácí práce)
- E. Trest nepoužiji
- F. Jiná odpověď

.....

.....

18. Jaký trest nejčastěji použijete, pokud Vaše dítě (děti) pokreslí zdi tužkou?

- A. Pohlavek, plácnutí po zadku
- B. Slovní pokárání, okřiknutí
- C. Zákaz (domácí vězení)
- D. Práce (domácí práce)
- E. Trest nepoužiji
- F. Jiná odpověď

.....

.....

19. Napište, jak byste reagovali, kdyby Vaše dítě (děti) dostalo špatné známky na vysvědčení (například čtyřky anebo propadá).

.....
.....
.....

20. Napište, jak byste reagovali, kdyby Vaše dítě něco provedlo a neočekávaně dostalo dvojku z chování?

.....
.....
.....

**21. Napište, jak byste reagovali při zjištění, že Vaše dítě kouřilo ve 12 letech marihu-
anu?**

.....
.....
.....

22. Při výchově používáte více tresty nebo odměny?

- A. Tresty
- B. Odměny
- C. Tresty i odměny
- D. Ani tresty ani odměny

23. Co si myslíte o fyzických trestech?

- A. Jsou efektivní a dosáhnou jimi svého záměru
- B. Jsou neefektivní a nedosáhnou jimi svého záměru
- C. Považuji je za své vlastní selhání v dané situaci
- D. Jiná odpověď

.....
.....

24. Jak často používáte fyzické tresty?

- A. Často
- B. Občas
- C. Zřídka
- D. Nikdy

25. Pokud používáte fyzické tresty. Jakou formu fyzického trestu používáte nejčastěji? Uveďte maximálně 3 možnosti. Ke každé Vámi zvolené variantě popište, v jakých situacích trest využíváte anebo za co.

	Pohlavek	
	Facka	
	Plácnutí po zadku	
	Plácnutí po ruce	
	Stání na hanbě	
	Klečení	
	Dělání dřepů	
	Odhození	
	Tahání za vlasy	
	Výprask vařečkou (či jiným předmětem)	

26. Myslíte si, že jste při používání fyzických trestů ovlivněni Vaší předchozí zkušeností z dětství?

- A. Ano
- B. Ne

27. Když použijete fyzický trest, přemýšlíte nad jeho následky?

- A. Ano, při použití
- B. Ano, ale až po použití
- C. Ne

28. Myslíte jsi, že Vaši rodiče k Vaším dětem přistupují výchovně stejně, jako přistupovali k Vám?

- A. Ne
- B. Ano, stejně
- C. Podobně
- D. Nevím
- E. Už nemám rodiče

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK PŘEDCHÁZEJÍCÍ GENERACE

Dotazník k bakalářské práci na téma:

Mezigenerační přístupy ve výchově dětí

Vážení rodiče,

jmenuji se Ivana Němečková a jsem studentkou 3. ročníku studijního oboru zdravotně sociální pracovník na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Ráda bych Vás tímto způsobem oslovila k vyplnění dotazníku v rámci své bakalářské práce, ve kterém se věnuji tématu mezigenerační přístupy ve výchově dětí. Cílem této bakalářské práce je zjistit, jaké jsou mezigenerační rozdíly ve způsobech výchovy dětí. (Výsledky přinesou nové poznatky ohledně podobností a odlišností ve způsobech výchovy obou generací.) Věřím, že právě Vy jste vhodným respondentem, jakožto reprezentant rodiče předcházející generace a Vaše odpovědi pro mě budou cenným zdrojem informací.

Přečtěte si prosím pozorně jednotlivé otázky. Vyplňujte prosím zaškrtnutím jedné, nejvhodnější odpovědi (není-li uvedeno jinak). U volných otázek napište svoji vlastní zformulovanou odpověď. Pokud se některá ze situací v otázkách nestala, odpovězte, jak byste na danou situaci nejpravděpodobněji zareagovali.

V dotazníku je 28 otázek, časová náročnost je tedy nízká. Dotazník je zcela anonymní a údaje z něj budou použity pouze pro účely bakalářské práce.

Děkuji za Váš čas při vyplňování dotazníku.

Otázky do dotazníku pro rodiče předchozí (starší) generace:

1. Vaše pohlaví

- C. Žena
- D. Muž

2. Váš věk

- E. 50 let
- F. 51-60 let
- G. 61-70 let

3. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

- G. Základní škola

- H. Vyučen/vyučena
- I. Střední škola
- J. Vyšší odborná škola
- K. Vysoká škol

4. Počet Vašich dětí ve věku:

0-5 let	1	2	3	4	5
6-10 let	1	2	3	4	5
11-18 let	1	2	3	4	5
19 a více let	1	2	3	4	5

5. Vaše místo bydliště

- D. Město
- E. Vesnice
- F. Jiná odpověď

.....

6. Myslíte si, že jste byli ve výchově svých dětí

- E. Přísní
- F. Benevolentní (příliš hodný)
- G. Kamarádští
- H. Jiná odpověď

.....

7. Jak jste reagovali v situaci, když Vaše dítě rozbilo něco cenného?

- E. Vůbec sem to neřešil/la
- F. Hrozně sem se rozčílil/l a začal/la křičet
- G. Zeptal/la sem se ho, proč to udělal a vysvětlil/la mu, že se to nedělá
- H. Jiná odpověď

.....

8. Jakmile jste řekli svému dítěti, aby něco udělalo, např. si uklidilo pokoj, očekávali jste:

- E. Že bez debat půjde a uklidí si ho hned
- F. Že se domluvíme, kdy si ho uklidí
- G. Že mi samo řekne, kdy si ho chce uklidit
- H. Jiná odpověď

.....
.....

9. Když jste řekli svému dítěti, aby jedlo více zeleninu, nebo jinou potravinu bohatou na vitamíny a dítě se Vás zeptalo proč? Odpověděli jste:

- E. Protože jsem ti to řekl/la
- F. Protože ti pomůže být silnějším a zdravějším
- G. Neříkal/la jsem svému dítěti, co má jíst, nechával/la jsem ho, aby si vybíral jídlo samo
- H. Jiná odpověď

.....
.....

10. Jaký výchovný prostředek jste při výchově považovali za vhodný? Uved'te max. 3 možnosti.

- I. Přesvědčování
- J. Příkazy
- K. Vzor
- L. Pravidla
- M. Ocenění
- N. Tresty
- O. Odměny
- P. Jiná odpověď

.....
.....

11. Jaký druh odměny jste používali nejčastěji?

- A. Emoční, morální odměna – pochvala, projevy sympatie, kladný citový vztah, kladné hodnocení
- B. Dárek – hmotný, peněžitý
- C. Zážitek - výlet, zajímavá činnost
- D. Jiná odpověď

.....
.....

12. Co si myslíte o odměnách?

- F. Posilují žádoucí chování dítěte
- G. Dítě jimi pouze uplácíme, aby dělalo to, co chceme my
- H. Zvyšují vnitřní motivaci dítěte a chuť pro danou činnost
- I. Způsobují u dítěte pokles vnitřní motivace pro danou činnost
- J. Jiná odpověď

.....
.....

13. Myslíte si, že emoční odměna (pochvala, úsměv) je efektivnější než odměna materiální (peníze, dárek)?

- C. Ano
- D. Ne

Vysvětlete proč

.....
.....

14. Jakou odměnu jste zvolili, když vaše dítě (děti) dostalo dobré známky na vysvědčení (například samé jedničky)?

.....
.....
.....

15. Jakému trestu ve výchově jste dávali přednost? Uved'te maximálně 3 možnosti. Ke každé Vámi zvolené variantě popište, v jakých situacích trest využívali anebo za co.

Příklad: pohlavek – vždy když dítě neuposlechlo, nebo když neuposlechlo na potřetí aj...

	Pohlavek, plácnutí po zadku	
	Ignorování a mlčení	
	Slovní pokárání	
	Hrozba	
	Zákaz (domácí vězení)	
	Práce (domácí práce)	
	Tresty nepoužívám	

16. Jaký je Váš názor na tresty uvedené v předchozí otázce č. 15?

- F. Ničí vzájemnou lásku a důvěru mezi rodičem a dítětem
- G. Neumím si bez nich výchovu představit
- H. Dá se vychovávat i bez nich, nejsou účinné
- I. Jsou lepší než dlouhé vysvětlování
- J. Jiná odpověď

.....
.....

17. Jaký trest byste nejčastěji použili, pokud by Vaše dítě (děti) vylilo hrnek s čajem?

- G. Pohlavek, plácnutí po zadku
- H. Slovní pokárání, okřiknutí
- I. Zákaz (domácí vězení)
- J. Práce (domácí práce)
- K. Trest nepoužiji
- L. Jiná odpověď

.....
.....

18. Jaký trest byste nejčastěji použili, pokud by Vaše dítě (děti) pokreslilo zdi tužkou?

- G. Pohlavek, plácnutí po zadku
- H. Slovní pokárání, okřiknutí
- I. Zákaz (domácí vězení)
- J. Práce (domácí práce)
- K. Trest nepoužiji
- L. Jiná odpověď

.....
.....

19. Napište, jak byste reagovali, kdyby Vaše dítě (děti) dostalo špatné známky na vysvědčení (například čtyřky anebo propadalo).

.....
.....
.....

20. Napište, jak byste reagovali, kdyby Vaše dítě něco provedlo a neočekávaně dostalo dvojku z chování?

.....
.....
.....

**21. Napište, jak byste reagovali při zjištění, že Vaše dítě kouřilo ve 12 letech marihu-
anu?**

.....
.....
.....

22. Při výchově jste používali více tresty nebo odměny?

- E. Tresty
- F. Odměny
- G. Tresty i odměny
- H. Ani tresty ani odměny

23. Co si myslíte o fyzických trestech?

- E. Jsou efektivní a dosáhnou jimi svého záměru
- F. Jsou neefektivní a nedosáhnou jimi svého záměru
- G. Považuji je za své vlastní selhání v dané situaci
- H. Jiná odpověď

.....
.....

23. Jak často jste používali fyzické tresty?

- E. Často
- F. Občas
- G. Zřídka
- H. Nikdy

**25. Pokud jste používali fyzické tresty. Jakou formu fyzického trestu jste používali
nejčastěji? Uved'te maximálně 3 možnosti. Ke každé Vámi zvolené variantě popište, v
jakých situacích jste trest využívali anebo za co.**

	Pohlavek	
	Facka	
	Plácnutí po zadku	
	Plácnutí po ruce	
	Stání na hanbě	
	Klečení	

	Dělání dřepů	
	Odhození	
	Tahání za vlasy	
	Výprask vařečkou (či jiným předmětem)	

26. Myslíte si, že jste při používání fyzických trestů byli ovlivněni Vaší předchozí zkušeností z dětství?

- C. Ano
- D. Ne

27. Když jste použili fyzický trest, přemýšleli jste nad jeho následky?

- D. Ano, při použití
- E. Ano, ale až po použití
- F. Ne

28. Pokud máte vnoučata, myslíte si, že k nim přistupujete výchovně stejně, jako jste přistupovali ke svým dětem? (například při používání trestů, odměn)

- A. Ano
- B. Ne
- C. Podobně
- D. Nemám vnoučata

PŘÍLOHA P III VÝCHOVNÉ STYLY RESPONDENTŮ

Kategorie (otázka 6)	Výchovný styl						Celkem
	demokratický	liberální	demokraticko- autoritářský	demokratický i autoritářský 50:50	demokraticko- liberální	Liberálně-de- mokratický	
Benevolentní (příliš hodný)	8	1	2				11
Kamarádští	29		4				33
Přísní	10		6	1			17
Někdy přísní, někdy benevolentní	2			1	1		4
Přísní i kamarádští	2						2
Nedůslední	1						1
Respektující						1	1
Důslední	2						2
Celkem	54	1	12	2	1	1	71

Tabulka 3: Výchovné styly respondentů současné generace

Kategorie (otázka 6)	Výchovný styl							Celkem
	autoritářský	demokra- tický	demokra- ticko-autori- tářský	autoritářsko- demokratický	demokratický i liberální 50:50	demokra- ticko-libe- rální	demokraticko- autoritářsko-li- berální	
Benevolentní (příliš hodný)	1	4	2	1	1			9
Kamarádští	2	5	5	2	1	1		16
Přísní	19	3	1	16				39
Přísní i kamarádští	1	1	2	1			1	6
Důslední	1		1	1				3
Celkový součet	24	13	11	21	2	1	1	73

Tabulka 4: Výchovné styly respondentů předchozí generace

Legenda:

Benevolentní (příliš hodný) = liberální styl výchovy

Kamarádští = demokratický styl výchovy

Přísní = autoritářský styl výchovy

Směšené typy výchovných stylů:

Demokraticko-autoritářský výchovný styl – výchovný styl s prvky demokratického i autoritářského, převažuje styl demokratický

Autoritářsko-demokratický výchovný styl – výchovný styl s prvky demokratického i autoritářského, převažuje styl autoritářský

Demokraticko-liberální výchovný styl – výchovný styl s prvky demokratického i liberálního, převažuje styl demokratický

Liberálně-demokratický výchovný styl – výchovný styl s prvky demokratického i liberálního, převažuje styl liberální

Demokraticko-autoritářsko-liberální – výchovný styl s prvky demokratického, liberálního i autoritářského

Demokratický i autoritářský 50:50 – výchovný styl se stejným podílem prvků demokratického i autoritářského stylu

Demokratický i liberální 50:50 – výchovný styl se stejným podílem prvků demokratického i autoritářského stylu